د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست

پښتو

اتم ټولګی

پښتو

اتم ټولګی

په بازار کې يې

نکو سره قانوني

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښـــتو

اتم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفين:

څېړندوی عبدالقيوم زاهد مشواڼی، بريالی باجوړی، حضرت‌گل ارچيوال، اقا محمد ګړندی او محقق حکيم تنيوال.

ايډيټران:

محمد زرين انځور، پوهنمل بريالی باجوړی

ديني، سياسي او فرهنګي کميټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نيازی
- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د څارنې کميټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين.

ـ دکتور شېرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول.

ـ د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر ګلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس.

کمپوز او ډيزاين: صفت الله مومند

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی	دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمــــان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو	د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، ګوجـر دي	پـــامیریان، نورستانیـــان
براهوي دي، قزلباش دي	هـــم ایمـــاق، هم پشه ېان
دا هیـــواد به تل ځلیږي	لـــکــه لمـــر پر شنه اسمان
په سینـــه کې د اسیـــا به	لـــکـــه زړه وي جـــاویدان
نوم د حق مو دی رهبـــر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک لړ

شمیره	د لوست نوم	مخ
لومړی لوست	لویه خدایه، لو یه خدایه!	۱
دو یم لوست	نعت	۵
دریم لوست	خپلواکي	۹
څلورم لوست	دحضرت عمر فاروق (رض) عدالت	۱۵
پنځم لوست	دښځو حقونه	۲۱
شپږم لوست	ملي یووالی	۲۷
اووم لوست	د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پیژندنه	۳۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست	د امیر شیر علي خان واکمني اود پښتو ژبې وده	۳۵
نهم لوست	نورستان	٤١
لسم لوست	پوهاند رښتین (ادبي څېره)	٤٧
یوولسم لوست	لاسي صنایع	٥٣
دولسم لوست	مرکه د پښتو	٥٧
دیار لسم لوست	نومځري (ضمیرونه)	٦١
څوار لسم لوست	لیک نښې	٦٩
پنځلسم لوست	انشاء او لیکوالي	٧٥
شپاړسم لوست	متلونه (دکانې کرښې)	٧٩
اوولسم لوست	د مور زړه	٨٥
اتلسم لوست	ښوونکی د ټولني لارښود	٩١
نولسم لوست	ټاګور : نړیواله ادبي څېره	٩٥
شلم لوست	ښکالو	١٠١
یوویشتم لوست	مورډ ولې کیسې لولو ؟	١٠٥
دوه ویشتم لوست	خوږ ژبی شاعر سید حسن خان	١١١
درویشتم لوست	داپینو زیا نونه	١١٩
څلرویشتم لوست	عبدالرحمان بابا	١٢٣
پنځه ویشتم لوست	اوبه او چاپیریال	١٢٩
شپږ ویشتم لوست	احمد شاه بابا (ملي مشر او شاعر)	١٣٥
اووه ویشتم لوست	لرغوني ا ثار	١٤٣
اته ویشتم لوست	دهنري نثر دولونه	١٤٩
	وییپانګه	١٥٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

لويه خدايه، لويه خدايه!

د ښېښ نيکه پر دې مناجات دکتاب لومړی لوست پيلوو. د ټولو چارو واک د لوی خدای ﷻ په لاس کې دي. بنده بايد تل له خدای ﷻ مرسته وغواړي. الله ﷻ ته مناجات او زاري د بري او نېکمرغۍ لامل ګرځي.

- مناجات څه ته وايي او موضوع يې څه وي؟
- تاسو ښېښ نيکه پېژنئ او د هغه مناجات مو اورېدلي دي؟
- د ښېښ نيکه دغه دعا يا مناجات له نورو حمدونو څخه څه توپير لري؟

لويه خدايه، لويه خدايه!
ستا په مينه په هر ځايه
غر و لاړ دي درناوي کې
ټوله ژوي په زاري کې
دلته دي د غرو لمنې
زموږ کېږدۍ دي پکې پلنې
دا وګړي ډېر کړې خدايه!
لويه خدايه، لويه خدايه!

دلته لږ زموږ اوربل دی
ووړ کوړ کی دی، ووړ بورجل دی
مينه ستا کې موږ مېشته يو
بل د چا په ملا تله نه يو
هسک او ځمکه نغښته ستا ده
د مړو وده له تا ده
دا پالنه ستا ده خدايه!
لويه خدايه، لويه خدايه!

(بېټ نيکه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

بيټ نيکه په خپل دغه مناجات کې د لوی خدایﷻ دربار ته د دعا لاسونه پورته کوي او داسې هيله کوي: زموږ زړونه يوازې او يوازې ستا له مينې ډک دي او د بل چا په پله نه يو روان، زموږ په ولس ورحمېږې. دوی را ډېر کړه، څکه چې هسک او ځمکه ستا دي او د هر څه وده او پالنه ستا له لورې ده.

د شاعر پېژندګلوي:

بيټ نيکه زموږ له نوميالیو نيکونو څخه دی. ژوند يې د ۳۰۰ او ۴۰۰ هـ . ق. کلونو تر منځ اټکل شوی دی. تر ټولو پخوانی کتاب چې د بيټ نيکه په اړه موږ ته معلومات راکوي، د سلیمان ماکو «تذکرة الاولیاء» دی. د تذکرة الاولیاء کتاب تر ۶۱۲ هـ . ق. راوروسته ليکل شوی دی.

وايي چې بيټ نيکه دکسي (سلیمان) غره په لمنو کې اوسېده او تل به د خدایﷻ پر عبادت بوخت و. هغه د خپلې قبيلې مشر، روحاني شخص او مشهور ولي و. دغه راز بيټ نيکه شاعر هم و.

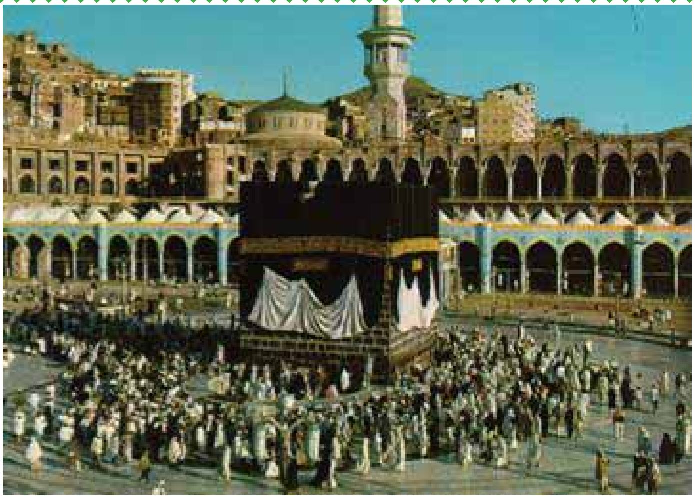

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ تر ښوونکي وروسته دې څو زده کوونکي په وارسره مناجات د ټولګیوالو په وړاندې ولولي.

۲ـ څو زده کوونکي دې د دغه مناجات د مفهوم په اړه خبرې وکړي.

۳ـ هر زده کوونکی دې په مناجات کې صفتونه په نښه او په ټولګي کې دې يې په لوړ اواز ووايي.

۴ـ په پورتني مناجات کې نومونه په نښه کړئ او ووایاست چې څو ډوله نومونه مو پیدا کړل؟

۵ـ په ساده ډول د حمد، مناجات او نعت توپیر په څو کرښو کې ولیکئ او خپلو ټولګیوالو ته يې واوروئ.

۶ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

درناوي، ژوي، بورجل، مېشت، نغښته، پالنه

۷ـ زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې ګران لغتونه په جملو کې استعمال کړي.

کورنۍ دنده

شاګردان دې په کور کې د دې درس اصلي مطلب پخپلو کتابچو کې ولیکي.

په تاسو کې هغه څوک غوره دی چې د هغه د لاس او ژبې له ضرر څخه بل مسلمان په امان وي.

((حدیث شریف))

(c) ketabton.com: The Digital Library

نعت

تاسې په لومړي لوست کې مناجات ولوست. مناجات هغې وينا ته ويل کېږي چې په هغه کې د خدای ﷻ له درباره د څه غوښتنې او دعا لاسونه پورته کېږي. اوس تاسې نعت لولئ، په نعتيه شعرونو کې د نبي (عليه السلام) صفت او ستاينه کېږي.

مناجات او نعت زياتره منظوم وي، خو کله کله منثور هم وي.

نعت څه ته وايي؟

- تاسې کوم نعتيه کلام اورېدلی يا لوستلی دی له مناجات سره څه توپير لري؟
- ايا مناجات او نعت منثور هم وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیادموکې دې نشته دی همسر څوک
پرېښتو کې دې هم نه دی برابر څوک
د معراج په شپه جبریل هم پاتې راغی
کله تلی شي هم کا به د افسر څوک
سپوږمۍ هم ورته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی ناخبر څوک
لات، منات، عزا[1] همه خاورې په سر شول
اخیستلی شي له حق سره ټکر څوک
ابو جهل[2]، بولهب[3] ټول خوار و زار شول
څنګه کړي مقابله د پیغمبر څوک
ستا صفت د لویې څوک پوره کوی شي
احاطه به د بریښنا وکړي د لمر څوک
د اسرې ځای مو هم ته یې محمدﷺ
زموږ مه شه په دنیا کې بل رهبر څوک
خپل پردي ورته په عدل کې یو شان وو
ثاني نشته د عادل خیر البشر[4] څوک

(لنګر بي بي)

لنګر بي بي د پښتونخوا د اشنغر د سیمې شاعره ده. د نوموړې شاعرۍ په اړه په ادبي تذکرو کې ډېر معلومات نشته. د فقیر محمد عباس قادریه په (خواږه نعتونه) نومې کتاب کې یې څینې نعتونه راغلي دي. موږ هم پورتنی نعت له دغه کتاب څخه اخیستی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

په پورتني نعت کې دا څرګنده شوې ده چې حضرت محمد ﷺ د الله ﷻ تر ټولو غوره بنده او استازی دی. حضرت محمد ﷺ تر ټولو وروستنی پیغمبر دی، د نبوت لړۍ پرې ختمه ده. الله ﷻ د هغه د نبوت د پخلي لپاره له هغه څخه ځينې معجزې صادرې کړې. لومړنۍ معجزه يې دا وه چې د رسول الله ﷺ له زوکړې سره سم د کفارو ستر بتان لکه: لات، منات، عزا او نور پر ځمکه را پرېوتل.

د معراج په شپه رسول الله ﷺ د جبرایل (ع) په ملګرتيا له مسجد اقصیٰ څخه د الله ﷻ په امر اسمانونو ته وخوت او له الله ﷻ سره يې خبرې وکړې. همدارنګه په کوچنيوالي کې د هغه د مبارکې سينې څيرل او د هغې پرېمنځل هم يوه معجزه وه.

د رسول الله ﷺ بله معجزه دا وه چې سپوږمۍ د هغه په امر دوه ټوټې شوه او بېرته سره يو ځای شوه. په نعت کې د رسول الله ﷺ ستاينه او صفت راغلی او د هغه مقام څرګند شوی دی.

څرګندوني

۱- لات، منات، عزا: دغه درې مشهور بتان وو چې کفارو به ورته سجدې کولې.

۲- ابو جهل: د نبي(علیه السلام) سر سخت مخالف و چې تر مرګه مسلمان نه شو.

۳- ابولهب: دا هم د نبی (علیه السلام) سخت مخالف، او د اسلام دښمن و.

۴- خيرالبشر: تر ټولو انسانانو غوره (حضرت محمد ﷺ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱- زده کوونکي دې شعر په وارسره ولولي او د دې نعت مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲- زده کوونکي دې لاندې بیتونه معنا کړي او ودې وايي چې په دغو بیتونو کې کومو پیښو ته اشاره شوې ده.

د معراج په شپه جبریل هم پاتې راغی
کله تلی شي هم رکابه د افسر څوک
سپوږمی هم ورته حیرانه دوه ټوکړې شوه
اشارې نه د نبي دی نا خبر څوک

۳- زده کوونکي دې په شعر کې نومونه پیداکړي او څرګنده دې کړي چې په شعر کې کوم ډول نومونه راغلي دي.

۴- زده کوونکي دې د دې کتاب له وییپانګې (لغتنامې) څخه د دې لغتونو معنا پیدا او بیا دې یې په جملو کې استعمال کړي: معراج، افسر، احاطه، همسر.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د حضرت محمد ﷺ د ستاینې په اړه په شپږو کرښو کې یوه لیکنه وکړي.

حضرت محمد ﷺ د ټول بشریت د لارښوونې لپاره راستول شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکي

خپلواکي او ازادي د خدای جل جلاله یو لوی نعمت دی، د ژوندانه یوه ستره نېکمرغي ده. انسان ازاد پیدا شوی او له ازادۍ سره مینه لري.

انسان ته خپلواک ژوند له هر څه نه غوره ښکاري. د خپلواکۍ یو ساعت د بلواکۍ له ټول عمر نه غوره دی. خپلواکي او د خپلواکۍ ساتل د هر ملت د ژوندانه یو بنیادي توکی دی. ازادي په توره اخیستل کېږي او په پوهه او تدبیر ساتل کېږي.

لکه چې خوشحال بابا ویلي دي:

ازادي تر پاچاهیه لا تېرې کا
چې د بل تر حکم لاندې شي زندان شي

- خپلواکي څه ته وایي؟
- افغان ولس څنګه له انګریزانو څخه خپله خپلواکي ترلاسه کړه؟
- دکوم پاچا په وخت او په کوم کال کې د افغانستان خپلواکي اعلان شوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انګرېزانو تر یرغل وروسته هم افغانستان یو اشغال شوی هېواد نه و. له یرغل سره سم افغانانو د خپلواکۍ لپاره سربښندونکې مبارزې پیل کړې. له انګرېزانو سره یې درې لویې جګړې وکړې او هیڅکله یې د هغوی ښکېلاک ته غاړه کښېښنبوده.

په ۱۲۹۸ هـ . ش . کال کې افغانانو د غازي امان الله خان په مشرۍ خپله سیاسي خپلواکي اعلان کړه او له اوږدو جګړو او بیا خبرو اترو وروسته انګرېزانو هم د افغانستان خپلواکي په رسمیت وپېژندله.

افغانستان په ختیځ کې لومړنی هېواد و چې د نړۍ د هغه وخت له زبر ځواک (ستر قوت) یا انګرېزانو څخه یې د ډېرو سربښندنو په بدله کې خپلواکي تر لاسه کړه. افغانان د ختیځ د ډېرو هېوادونو او ولسونو لپاره د ازادۍ د اتلانو په توګه وپېژندل شول او د ازادۍ غوښتنې ولولې یې نورو ته هم ورورسولې.

خپلواکي د یو هېواد د خلکو حق دی، خو دغه حق باید پخپله ولسونه خپل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو له نېکه مرغه د خپل ټول تاريخ په اوږدو کې د دغه حق لپاره مبارزې کړې دي او تر لاسه کړی يې دی.

د بلواکۍ پر ضد مبارزه د انسان په خټه کې اغږل شوې ده. د وطن احساس، د خپلواکۍ احساس او د ازاد ژوند احساس زموږ د ولس له سترو ښېګڼو څخه دی. نوميالی شاعر او ليکوال ګل پاچا الفت څه ښه وايي:

يو پټ غلی احساس دی چې ارام مې نه پرېږدي
په اوږ مې کړوي لکه چې خام مې نه پرېږدي
جرات مې زياتوي دوه مره په ځان يمه پوه شوی
غافل له خپله حقه او غلام مې نه پرېږدي

زموږ ډېرو شاعرانو د خپلواکۍ په ارزښت او د ازاد ژوند په ستاينه کې شعرونه او نظمونه ويلي دي. په دغو شعرونو کې که له يوې خوا د خپلواکۍ ارزښتونه څرګند شوي دي، له بله پلوه دافغانانو هغو اوږدو مبارزو او سربښندنو ته هم درناوی شوی دی چې په بېلا بېلو دورو کې يې د يرغلګرو او ښکېلاکګرو په وړاندې کړې دي.

فضل احمد خان غر افغان وايي:

واورئ ای په مخ د ځمکې اوسېدونکو
له اسمانه چې اواز راځي د څه دی
د ازاد ژوند يو ساعت په حقيقت کې
د غلام د همېشه ژوندون نه ښه دی

د نوميالي ليکوال او شاعر شهيد محمد موسیٰ شفيق د يو اوږد شعر څو برخې په دې ډول دي:

زه د ازادۍ د شمعې اورته پروانه يمه
زده يمه تاريخ ته خوندوره افسانه يمه
تل د سمندر د زمانې کې دردانه يمه
موج مې جذبې وهي يو سيند بې کرانه يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېر يمه له سرنه په ناموس او ننګ فدا يمه
داغ د ازادۍ نه کوم کړکه ازاد پا يمه
زه هغه غازي يم چې څو ځله شهيد شوی يم
يا يم پيدا شوی که کوم ځلې فقيد شوی يم
موږ سره ترلي د يووالي په زنځير يو ټول
يوه د خپلې خاورې په تنظيم او په تدبير يو ټول
عشق د خپلواکۍ مې په سينه کې په هاها وي تل
پاك مې احساسات دي ازادي مې تمنا وي تل
خير د بشر غواړم امنيت مې تقاضا وي تل
ماسره چې نښلي بدبختي د هغه چا وي تل

ربنتيني ازاد او ويښ ملتونه هغه دي چې د خپلواکۍ له ترلاسه کولو وروسته د خپل هېواد د جوړونې، بيا رغاونې، پرمختګ او د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره نه ستړې کېدونکې هڅې او هلې ځلې وکړي، ځکه ربنتينې خپلواکي دا ده چې يو ملت په مذهبي، سياسي، اقتصادي، کلتوري او نورو ډګرونو کې پر ځان متکي وي.

د خپل ژوندانه د هوساينې لپاره پخپله کار وکړي، نورو ته د تمې سترګې ونه نيسي، د ځان، هېوادوالو او هېواد د روا حقونو څخه د دفاع توان ولري.

دا کارونه هغه وخت کېدای شي چې د ملت ټول وګړي سره متحد او يو موټی وي. يو پر بل لورېنه ولري، يو د بل په غم غمجن او په خوښۍ يې خوښ شي. ملي ګټې پر شخصي ګټو غوره وګڼي يعنې که هغه ته زيان او تاوان رسېږي هغه پر ځان ومني، خو د هېواد او هېوادوالو ګټو ته زيان ونه رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

خپلواکي او ازادي د خدای ﷻ یو لوی نعمت دی، د ژوندانه یوه ستره نېکمرغي ده. هر څوک د ازادۍ حق لري.

افغانانو د خپلواکۍ د بېرته اخیستلو په مبارزه کې له انګرېزانو سره درې لویې جګړې وکړې او په ۱۲۹۸ هـ . ش. کې یې د غازي امان الله خان د واکمنۍ په دوره کې خپله سیاسي خپلواکي بېرته تر لاسه کړه.

خپلواکي په ملي یووالي او د ژوندانه په ټولو ډګرونو کې په زیارګالنې سره ساتل کېږي. په ځانګړې ډول په اقتصادي ډګر کې باید یو ملت دومره زیار وباسي چې نورو ته د تمې لاس وراوږد نه کړي، ځکه تمه ده چې له خپلواکو ملتونو څخه هم مریان جوړوي.

څرګندونې

ختیځ: په دې متن کې له ختیځ څخه موخه هغه سیمې او هېوادونه دي چې د نړۍ په ختیځه برخه کې پراته دي، لکه: د هند لویه نیمه وچه، جاپان، ایران د منځنۍ اسیا هېوادونه او نور...

زبرځواک: په ځانګړو وختونو کې ځینې هېوادونه له اقتصادي، سیاسي او پوځي پلوه د نړۍ تر نورو ټولو هېوادونو ډېر پیاوړي وي. دغو پیاوړو هېوادونو ته د خپل وخت زبرځواک یعنې ستر قوت وایي، لکه په ۱۸ مه او ۱۹ مه پېړۍ کې لویه بریتانیا (انګلستان)، یا له دویمې نړیوالې جګړې مخکې جرمني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې له ښوونکي څخه وروسته د متن ځینې برخې وار په وار ولولي او د ازادۍ پر مفهوم دې ټولګیوالو ته خبرې وکړي.

۲_ زده کوونکي دې په متن کې د راغلو شعرونو معنا پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي. هر زده کوونکی دې د یو، یو شاعر شعر په پام کې ولري، خو د شاعرانو د شعرونو وېش به د ښوونکي له خوا کېږي.

۳_ زده کوونکي دې د (الف) بکس د لغتونو مترادف په (ب) بکس کې پیداکړي.

(الف)	(ب)
خپلواکي	غلام
ابادي	ازادي
بلواکي	غلامي
قرباني	سربښندنه
مربی	رغاونه

۴_ افغانانو ولې درې ځلې له انګرېزانو سره جګړې وکړې؟

۵_ په متن کې ستاینومونه (صفتونه) په نښه کړئ.

۶_ د خپلواکو او ناخپلواکو ملتونو د حال په اړه خپل نظر څرګند کړئ.

۷_ زده کوونکي دې د ازادۍ په اړه د کوم بل شاعر نثر او یا پښتو لنډۍ په ټولګي کې ووايي.

کورنۍ دنده

د خپلواکۍ د جګړې په اړه یو په زړه پورې مطلب ولیکئ او بلې ورځې ته یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم لوست

د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه عدالت

د رسول الله ﷺ تر رحلت وروسته د راشدينو خليفه ګانو دوره وه. لومړی خليفه حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه، دويم حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، درېيم حضرت عثمان رضي الله عنه او څلورم حضرت علي (کرم الله وجهه) و. دغه څلور واړه د رسول الله ﷺ د يارانو په نامه شهرت لري. په دې څلور واړو خليفه ګانو کې هر يو د يوې ځانګړنې له مخې ځانګړې شهرت لري.

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خلافت د چارو د ښې سنبالتيا او عدالت له امله ډېر مشهور دی چې تر اوسه يې نړۍ بل ساری نه دی ليدلی.

- عدالت څه ته وايي؟
- که د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د عدالت يوه لنډه کيسه مو زده وي ويې واياست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهالت په دوره کې چې د عربو د ژوندانه هر ډګر ناپوهۍ او باطل پرستۍ نیولی و، ژوندۍ نجونې پکې ښخېدې، بتانو ته سجدې کېدې، غلاګانې، شوکې او قتلونه کېدل، د اسلام راتګ داسې یوه معجزه وکړه چې دغه خلک یې په ډېره لږه موده کې داسې سره متحد کړل چې د دنیا لوی لوی سلطنتونه یې د بیرغ په وړاندې سلامي شول.

څه دپاسه ۱۴ سوه کاله دمخه د عربستان په وچو شګلنو دښتو کې یو منظم او غښتلی امت جوړ شو په لږه موده کې یې د هغې زمانې سترو او ځواکمنو باطل پرستو سلطنتونو ته ماتې ورکړه. په شام، روم، فارس، افریقا، اروپا او د چین په ځینو ځایونو کې یې د توحید او حق پرستۍ رڼا خپره کړه. د عدل، انصاف او ازادۍ داسې یو نظام یې پکې پلی کړ چې دا نن یې هم په نړۍ کې ساری نه لیدل کېږي.

دا ټولې برياوې د اسلام د پېغمبر حضرت محمد ﷺ د تعلیماتو او د هغه مبارک د یارانو او اصحابو د ایمانداری، صداقت، زیار او کوښښ له برکته د مسلمانانو په برخه شوې وې.

د رسول الله ﷺ یاران او اصحاب د اسلامیت او انسانیت غوره بېلګې او مثالونه دي. دوی نه یوازې د اسلام بلکې د انسانیت په تاریخ کې لوړ مقام لري. د نړۍ زیاتره پوهان، عالمان، فیلسوفان یا په بله وینا د علم او عقل خاوندان او حقیقت منونکي په دغه حقیقت اعتراف کوي.

نن هم که موږ مسلمانان د الله ﷻ په احکامو، د حضرت محمد ﷺ په لارښوونو او د اصحابو کرامو په کړنو عمل وکړو، نو ډېر ژر به وکولای شو چې د اسلام هغه پخوانی شان او شوکت یو ځل بیا راژوندی کړو.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه د خطاب زوی او د رسول الله ﷺ د لویو اصحابو له ډلې څخه و.

حضرت عمر فاروق رضی الله عنه ته د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه تر وفات وروسته په (۱۳ هـ. ق کال) کې د خلافت واګې وروسپارل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت عمرؓ د خلافت په وخت کې ډېر فتوحات وشول. ډېرې سیمې د اسلامي خلافت په واک کې راغلې. د ده په وخت کې د اسلامي خلافت په سیمو کې ډېر امن و امان و او وګړو په ډاډ سره ژوند کاوه. لامل (سبب) یې د حضرت عمر فاروق ؓسیاست، تدبیر او عدالت و. حضرت عمر فاروق ؓ د اسلامي حکومت ستنې (چې حضرت محمد ﷺ ودرولې وې) داسې ټینګې کړې چې لړزېدل یې ناشوني و و. د اسلامي عدل پر بنسټ یې د خلافت چارې داسې تنظیم کړې چې د نړۍ هیڅ یو نظام ورسره سیالي نه شوه کولای.

حضرت عمر فاروق ؓ د خپل خلافت په ټوله موده کې د یوه وېښته هومره هم له عدالته تېرى ونه کړ. شتمن او غریبان، چارواکي او ولسي وګړي هغه ته د عدل او انصاف په بهیر کې یو شان و و.

حضرت عمر فاروقؓ یو ځل د حج په ورځو کې ټول چارواکي راوغوښتل، په عامه غونډه کې ودرېد او ویې ویل: که څوک له دوی څخه شکایت لري ودې یې وایي.

په دې غونډه کې د مصر والي عمروبن عاص ؓ او نور لوی لوی چارواکي هم حاضر و و. یو کس ودرېد او ویې ویل: فلاني حاکم پرته له کوم جرمه سل درې و وهلم.

حضرت عمر فاروق ؓ وویل: پاڅېږه او خپل کسات ترې واخله!

حضرت عمروبن عاص ؓ وویل: ای امیرالمؤمنینه! په دې کار سره به ټول حاکمان بې زړه شي. حضرت عمر فاروق وویل: له دې پرته بله لاره نشته او عارض ته یې بیا وویل: راولاړ شه او خپل کسات ترې واخله! عمروبن عاص د عارض څنګ ته ورغی او هغه یې په دې راضي کړ چې سل دیناره واخلي او له دعوې تېر شي.

یوه ورځ د قریشو مشران د حضرت عمر فاورقؓ د لیدلو لپاره راغلل، صهیب، بلال، عمارؓ او نور کسان لا د مخه حاضر و و چې زیاتره یې ازاد شوي مریان و و. نوبت یې د مخه و، نو حضرت عمر فاروقؓ لومړی ازاد شوي مریان خپل حضور ته ومنل او د قریشو مشران منتظر پاتې شول.

ابوسفیان چې د جهالت په وخت کې د خپلې قبیلې مشر و، دا کار ورته ښه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایسېده. ویې ویل: سبحان الله! مربانو د خلافت له دربار اجازه وموندله او موږ انتظار باسو. د یو شمېر نورو کسانو چې د ابوسفیان همفکره و، دا کار خوښ نه شو، خو یو شمېر نورو د عدالت راز پېژندونکو وویل: موږ باید له حضرت عمر فاروق ﷺ څخه شکایت ونه کړو، اسلام ټولو ته په یوه اواز بلنه ورکړه، څوک چې د خپلې بدمرغۍ له امله وروسته پاتې شول، نن هم باید وروسته پاتې شي.

د قادسیې له جګړې وروسته چې معاشونه ټاکل کېدل، ټول قبیلوي امتیازات یې له پامه وغورځول او یوازې اسلامي ورتیاوې یې په پام کې ونیولې، د اُسامه بن زید معاش یې د خپل زوی عبدالله تر معاش زیات وټاکه. عبدالله وویل: والله اُسامه په هیڅ جنګ کې تر ما نه دی مخکې شوی. حضرت عمر فاروق ﷺ وویل: مګر هغه پر رسول الله ﷺ تر تا ډېر ګران و.

یو ځل د غنیمت مال راغی. اُم المؤمنین حضرت حفصه(رضی الله عنها) چې د حضرت عمر فاروق ﷺ لور او د رسول الله ﷺ بي بي وه، خپل پلار ته ورغله او ویې ویل: څه چې زما حق وي رایې کړه! حضرت عمر فاروق ﷺ وویل: لورجانې! ته زما په ځانګړي مال کې حق لرې، دا د غنیمت مال دی، ایا ته غواړې چې پلار دې تېری وکړي؟!

حضرت حفصه(رضی الله عنها) حیرانه شوه، له ځایه پاڅېده او لاړه.

د حضرت عمر فاروق ﷺ په دوره کې د خلافت در بار ته د نژدې کېدو معیار یوازې عدالت او رښتینولي وه. وایي چې یوه ورځ عمر فاروق ﷺ د خپل خلافت په دوره کې د شپې ګرځېده چې د خلکو له احواله ځان خبر کړي. ستړی شو؛ یوه دېوال ته یې ډډه ولګوله، د انګړ دننه د یوې ښځې او نجلۍ خبرې اورېدل کېدې. ښځې نجلۍ ته وویل: لورې په شېدو کې اوبه واچوه.

لور یې وویل: ولې ته د امیرالمؤمنین له حکمه نه یې خبره چې هغه په دې کار بندېز لګولی دی.

مور یې بیا ټینګار وکړ: پاڅېږه او په شېدو کې اوبه ګډې کړه، نه مو خلیفه ویني او نه د هغه کوم عسکر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لور يې وويل: كه خليفه مو نهويني، نو الله خو مو ويني، زه دا كار هيڅ كله نشم كولاى چې مخامخ دې د هغه خبره ومنم او په پټه دې د هغه د خبرې خلاف كار وكړم.

په همدې سوال ځواب دا نجلۍ عمر فاروق ته ډېره سپېڅلې ښكاره شوه، نو خپل زوى عاصم ته يې په نكاح كړه. له دې سپېڅلې نجلۍ چې كومه لور وزېږېده، ام عاصم يې وبلله. ام عاصم د خليفه مروان زوى عبدالعزيز په نكاح كړه او عمر بن عبدالعزيز ترې وزېږېد، هغه څوک چې يو ځل بيا يې د خپل نيكه حضرت عمر فاروق د عدالت بېلگه نړۍ ته وړاندې كړه.

د متن لنډيز:

حضرت عمر فاروق ﷺ داسې عادل خليفه و چې د څوارلس سوو كالو په اوږدو كې د هغه په څېر بل عادل خليفه پيدانشو. د هغه په خلافت كې ټول انسانان له خپلو روا حقونو څخه برخمن وو. په هيڅا ظلم او تېرى نه كېده او دچا حق بل ته نه وركول كېده. د اسلامي قوانينو په وړاندې ټول سره برابر وو.

موږ هم بايد د رسول الله ﷺ او دهغه د اصحابو په امرونو او كړنو عمل وكړو. په ټولنه كې عدالت او رښتينولي رامنځ ته كړو او د اسلامي وروروليٰ پر بنسټ د هر چا حق په پام كې ونيسو. دبې عدالتۍ مخه ونيسو او يوه با انصافه او عادله ټولنه جوړه كړو.

فعاليتونه

۱ـ زده كوونكي دې د ښوونكي له لوستلو نه وروسته په وار سره متن ولولي او بيا دې هر يو د حضرت عمر ﷺ د عدالت په اړه خبرې وكړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ زده کوونکي دې په متن کې راغلې پېښې په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په ټولګي کې واوروي.

۳_ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پیدا او په جملو کې دې یې استعمال کړي.

رحلت خلیفه عدالت نظام

۴_ زده کوونکي دې د راشدینو خلیفه ګانو نومونه په تاریخي ترتیب پخپلو ځایونو کې ولیکي.

حضرت علي(کرم الله وجههُ)، حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه، حضرت عثمان رضي الله عنه.

۱_ .... ۲_ .... ۳_ ....

۴_ ....

۵_ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو ضد کلمې پیداکړي.

امن عدل شتمن مربی

۶_ زده کوونکي دې په متن کې مفرد نارینه نومونه په نبنه کړي.

۷_ حضرت عمر فاروق هغه بې وزله شېدې خرخوونکې نجلۍ ولې خپل زوی عاصم ته په نکاح کړه؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په یوه ټولنه کې د عدل او انصاف پر ارزښت او اهمیت د کتابچې د نیم مخ په اندازه یو مطلب ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

د ښځو حقونه

زده کوونکي باید په دې پوه شي چې ښځې زموږ د ټولنې یوه برخه ده. د اسلام له نظره او هم د اساسي او مدني قوانینو له مخې باید د ښځو حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د ښځو په مقابل کې هر ډول ناوړه سلوک او تاوتریخوالی د اسلامي قوانینو او د ټول بشریت له قوانینو او ارزښتونو سره مخالف ګڼل کیږي.

- تاسې د ښځو د حقونو په اړه څه معلومات لرئ؟
- که په ټولنه کې ښځه نه وای، نو څه به پېښ شوي وای؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بشر په حقونو کې د ښځو حقونو ته زیاته پاملرنه شوې ده. د نړیوالو ارزښتونو پرېنسټ دولتونه مکلف دي چې د منل شویو اصولو له مخې د ښځې حقونو ته په درنه سترګه وګوري او د ژوند ټول امکانات ورته برابر کړي.

د بشري حقونو د نړیوالو تړونونو له مخې ښځې په ټولنیز او اقتصادي فعال ګډون کې له نارینه وو سره یو شان حقونه لري او په ټولنه کې له ټولو مادي او معنوي امتیازاتو څخه برخمنې کېږي.

ښځو ته د هغوی حقونه ورکول او درناوی کول، د هوسا، مترقي او خوشحاله ټولنې ضمانت کوي، ځکه چې متقابل احترام او غوره چلند د نارینه او ښځې تر منځ مینه او محبت را منځته کوي او د نېکمرغه ژوند لپاره لار هواروي.

د مدني قوانینو له مخې د ښځو د حقونو منل، هغوی ته دا امکان برابروي چې د هېواد په سیاسي چارو کې ګډون وکړي. ان تر دې چې د خپل هېواد مشران په خپله خوښه وټاکي.

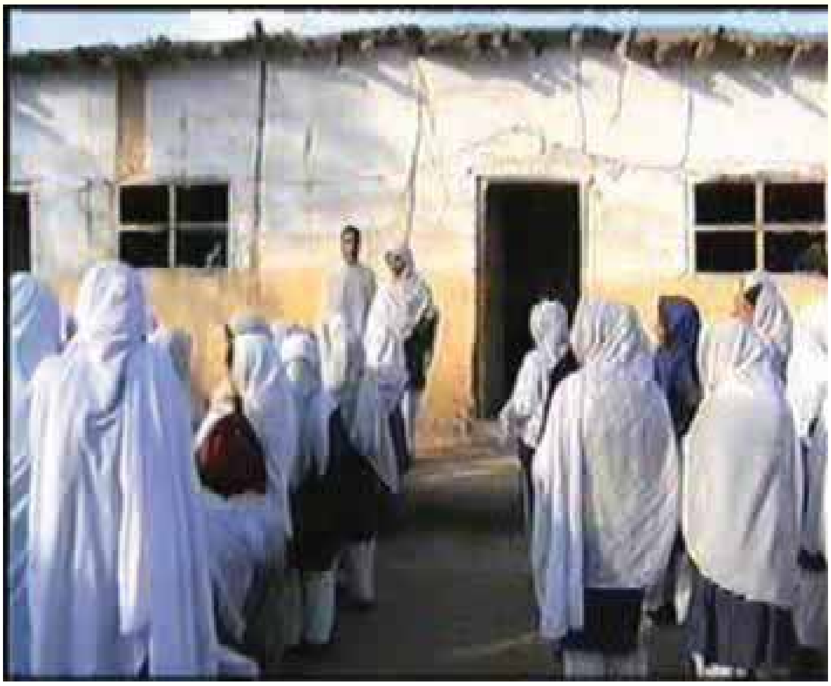

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځو ته د هغوی دحقونو د ورکولو په لړکې دا هم باید ومنل شي چې هغوی دخپلو حقونو دلاس ته راوړلو لپاره دولتي ادارو ته لار ولري او هم د ضرورت له مخې وکړای شي چې وکیل ونیسي.

خدای پاک فرمایي چې (ښځې ستاسې لباس او تاسو د هغوی لباس یاست)، د لوی خدای ﷻ له دې وینا څخه څرګندېږي چې ښځه او نارینه یو د بل لپاره د جامو حیثیت لري. څرنګه چې جامې د انسان بدن پټوي او حیا یې خوندي ساتي، همداشان نارینه د ښځې او ښځه د نارینه لپاره د عیبونو د پټولو، نیمګړتیاوو کې یو له بل سره مرسته کوونکي دي، نو ویلای شو چې یو د بل لپاره لازم او ملزوم دي.

زده کړه اوتعلیم هم د ښځو اسلامي او مدني منل شوی حق دی چې باید په پام کې ونیول شي.

له همدې امله د ښځو حقونه منل او هغوی ته د درنښت په سترګه کتل، د ټولنې د هر غړي ملي، اسلامي او بشري دنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تجربو دا ثابته کړې ده چې له ښځو سره ښه چلند او نېک خوی، هغوی دې ته اړباسي چې له نارینه وو سره په کړو وړو کې له ښه چلند نه کار واخلي.

له ښځې سره ناوړه سلوک د اسلام له نظره مردود او غندل شوی دی.

ښځه هغه موجود دی چې د ژوندانه په ټولو برخو کې له نارینه سره اوږه پر اوږه برخه لري. ښځه مور ده او مور د ټولنیزو چارو په ټولو اړخونو کې شریکه ده. زموږ د هېواد یو زیات شمېر ښځې پر نورو برخو سربېره د ادب په برخه کې هم ستره ونډه لري. شعري ټولګې، ادبي نثرونه، ناولونه، ډرامې، کیسې او نورې راز، راز لیکنې یې ټولنې ته وړاندې کړې دي چې د ټولنې په سمون، اصلاح او رغاونه کې پوره اغېز لري.

د دې تر څنګه ښځینه لیکوالو او شاعرانو په خپلو اثارو کې د ښځو د حقونو غږ هم پورته کړی دی او د ښځو د ژوندانه ناخوالې یې په خپلو شعرونو او نثرونو کې انځور کړې دي چې په دې توګه یې د ښځو د ذهنونو په روښانتیا کې خپله ونده سرته رسولې ده. دلته د یوې لیکوالې مېرمن ((عظمت)) د نثر یوه بېلګه را اخلو چې پورتنی موضوع ته یې پکې انعکاس ورکړی دی.

ته لرم یې!

زه ښځه یم ته نارینه یې ... لیکن خبر یې چې ته څنګه نارینه شوې! ؟

که ته فکر وکړې، نو یوه زمانه وه، داسې زمانه چې ته هیڅ هم نه وې ... هو ... ته هیڅ نه وې بالکل په نشت حساب وې.

ما تا له د خپل زړه غوښې او د ځیګر وینه درکړه. لوی انسان مې کړې، انسان مې درنه جوړ کړ. لیکن نن چې ته نارینه شوې، ستا په متو کې زور پیدا شو، ته له مانه زما حق شوکوې. زما مرۍ خپه کوې او ما خورې، ولې! ؟

صرف په دې وجه چې زه ښځه یم! ؟ کمزورې یم! ؟ او د خپلو متو زور مې د زړه د غوښې او د ځیګر د وینې په شکل ستا متو ته درکړی دی! ؟ ایا دا نر توب دی! ؟ ... دا انصاف دی! ؟ ... دا انسانیت دی! ؟ ... نه دا نرتوب دی، نه انصاف دی، نه انسانیت دی. دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لرم فطرت دی، لیکن ته لړم نه یې، انسان یې او زه ستا مور یم نو د دې لپاره ته د خپل انسانیت ثبوت ورکړه او خپله مور مه خوره.

ښځه په ټولنه کې داسې موجود دی چې له وجود پرته یې د ژوند دوام او بقا امکان نه لري، نو په کار ده چې د اسلامي لارښوونو او مدني قوانینو په رڼا کې د هغوی حقونو ته په درنه سترګه وکتل شي.

د متن لنډیز:

تاسو په پورتني لوست کې ولوستل چې ښځې د اسلامي او مدني قوانینو له مخې دکورنۍ او هېواد په برخلیک کې مهمه ونډه لري. ښځه او نارینه یو له بل پرته نیمګړي دي. ښځه د ټولنې نیمايي برخه جوړوي او په ټولنیزو او اقتصادي چارو کې له نارینه وو سره برابره ونډه لري. د ملي، اسلامي او بشري قوانینو او ارزښتونو له مخې د ښځو حقوقو ته ډېره پاملرنه لا زمه ده.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې پورتنی لوست په وار سره د کتاب له مخې ولولي او نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونیسي.

۲ـ لاندې جملې بشپړې کړئ.

ښځې ستاسو .... او تاسې د هغوی .... یاست.

ښځه د ټولنې .... برخه جوړوي، جنت د .... تر پښو لاندې دی.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ښځو حقونه په نښه کړي او ودې شمېري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴_ زده کوونکي دې د متن سخت لغات په وار سره پر تخته وليکي او نور زده کوونکي دې د هر لغت د معنا په اړه خبرې وکړي.

۵_ زده کوونکي دې په متن کې مؤنث نومونه په نښه کړي او د (ی) ګانو سمه بڼه دې هم په پام کې ولري او په خپلو کتابچو کې دې يې وليکي .

۶_ زده کوونکي دې د مېرمن ((عظمت)) د نثر بېلګه په لوړ غږ ولولي او بيا دې مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د ښځو د حقونو په اړه په کور کې يو لنډ مطلب وليکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې واوروئ.

عادل قاضي

يوه ورځ يو سړی قاضي ته راغی او له خپل ملګري څخه يې ورته سر وټکاوه.

خپله دعوه يې ورته په زور او زړ او ډېر مهارت وويله، نو قاضي وويل:

ته په حقه يې.

بله ورځ د هغه سړي ملګری راغی هغه هم قاضي ته خپله دعوه په ډېر مهارت بيان کړه، قاضي وويل:

ته په حقه يې.

د قاضي ښځې چې دا دواړه قضاوتونه واورېدل، نو و يې ويل:

سړيه! دا څه قضاوت دی چې ته يې کوی، دا دواړه کسه په حقه کېدای شي!؟

قاضي وويل:

بلې سمه ده، ته هم په حقه يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

ملي يووالی

ملت د يوه بڼ مثال لري. په بڼ کې ډېرې او ښکلا ښېلي ونې وي، هره ونه جلا ګل او جلا مېوه نيسي او هره مېوه جلا ګټې او ځانګړی خوند لري.

لکه بڼ چې له يوې وياليې اوبه کېږي، يو ملت هم ديوه حکومت له خوا اداره کېږي. د يوه هېواد د مېشتو قومونو مجموعې ته ملت ويل کېږي. يو ملت هغه وخت د هوسا او سوکاله ژوند خاوند کېدای شي چې متحد او يو موټی وي.

د ملي يووالي په اړه په دې لوست کې د ګل پاچا الفت يو شعر تاسو لولئ. په دغه شعر کې ملت داسې يو باغ ګڼل شوی چې ښکلا ښېلې ونې يې د ښايست او رنګينۍ ښېلګې دي.

- ملي يووالی څه ته وايي او څه ګټې لري؟
- که په يوه ملت کې يووالی نه وي، زيانونه يې څه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه باغ کې وې ولاړې ډېرې ونې
هره پانه یې لایق وه د ستاینې
د دوی نیلې یو له بله وې تړلې
غوړ په غوړ یوه چمن کې اوسېدلې
دغه واړه د یوه دهقان د لاس وې
لکه کوټې د یوه لاس تیټ و پاس وې
هر یوې بېله مېوه او بېل یې نوم و
رنګ او خوند کې یې توپیر ښکاره معلوم و
مګر دوی لکه د یو ګلشن ګلونه
یو له بله نژدې کړې وو لاسونه
خوا په خوا غاړه په غاړه خوله په خوله وې
له یوې خاورې پیدا د یوه کاله وې
د دې ټولو یو خزان او یو بهار و
ښه او بد یې وو شریك یو یې واکدار و
په حقوقو کې یې هیڅ نه و توپیر
باغبان و په هرې ونې ډېر زهیر
له یوې ویالې اوبه ورته راتللې
په یوه هوا کې ټولې لوېدلې
یو له بله یې هر حال کې شرکت و
په تمـــامه معنا یو صحیح ملت و

ګل پاچا الفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شاعر لنډه پېژندنه:

پورتني شعر چې د ملي يو والي يوه ښه بېلګه او ښه انځور يې وړاندې کړی دی، دګل پاچا الفت دی. الفت د معاصرو اديبانو، ليکوالو او شاعرانو په ډله کې د يوه ځانګړي مقام څښتن دی. ډېر کتابونه يې په نثر کې ليکلي دي. شعري کليات يې په افغاني ټولنه کې ډېر مشهور دي. شعرونه يې تل ژوندی ښه لري. له هر وخت او حالاتو سره سمه شاعري ده. نثرونه يې ډېر ښه او ژور مفهومونه او پيغامونه لري. د الفت نثرونه د ټولو خوښېږي.

د متن لنډيز:

د ملت ټول وګړي د اساسي قانون په وړاندې برابر دي. يعنې توکم، ژبه، رنګ او مذهب يې په پام کې نه نيول کېږي.

ټول د اساسي قانون له ښېګڼو برخمن وي. که يو هېواد يو کور وبولو، نو وګړو ته يې ملت ويلای شو. ژوندي ملتونه خپل ملي ارزښتونه لکه ملي دودونه او روايات، ملي ادب او ملي ژبه، ملي ذوقونه، ملي اخلاق، ملي موسيقي او نور په ډېره ښه توګه ساتي. يو مهذب ملت له نورو ملتونو څخه علم، فن او صنعت اخلي، خو خپلي ملي ځانګړنې ساتي.

د افغانستان قومونه په ګډه افغان واحد ملت جوړوي. هر څوک چې د افغانستان تابعيت ولري، افغان بلل کېږي، يعنې د افغان کلمه د افغانستان هر وګړي ته ويل کېږي. افغان واحد ملت له بېلا بېلو قومونو څخه جوړ دی. په افغانستان کې مېشت قومونه ټول يو له بله سره ورونه دي. په خپلو منځو کې ښې اړيکې لري. د افغانستان د ډېرو ولايتونو په بېلا بېلو سيمو او بېلا بېلو کليو کې د افغان واحد ملت بېلا بېل توکمونه اوسېږي او په ډېرې خوشحالۍ ګډ ژوند سره کوي.

په ځانګړې توګه دګل پاچا الفت شعر هم د ملي يو والي مفهوم څرګندوي. شاعر ملي يو والی له يوه باغ سره تشبه کړی، لکه څنګه چې په باغ کې مختلفې ونې وي

او بېلا بېل رنګونه او مېوې لري، خو بیا هم له یوې ویالې څخه اوبه کېږي او یو له بل سره پیوند لري، همداسې په یو هېوادکې هم بېلا بېل قومونه ژوندکوي، خو د یو واحد ملت په نامه یادېږي. د دوی ګټه او تاوان، غم او خوشحالي او ویاړونه سره شریک وي، یو له بله هیڅکله نه شي بېلېدای.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې له ښوونکي وروسته په خپل وار سره شعر ولولي.

۲ـ زده کوونکي دې د شعر مفهوم په کتابچو کې ولیکي او په وار سره دې په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په شعر کې ارتباطي کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې ولیکي لکه: ونه ـ پاڼه...

۴ـ ښوونکی دې زده کوونکي په دوو ډلو ووېشي، هره ډله دې د شعر یو یو بیت ووایي او بله ډله دې هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې د ملي یووالي په مفهوم لنډې خبرې وکړي.

۶ـ زده کوونکي دې د لاندې کلمو د جمع شکل ولیکي:

۱ـ چمن　　۲ـ توپیر　　۳ـ واکدار　　۴ـ ملت

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې استعمال کړي:

نیلي، زهیر، توکم، مهذب

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ملي یووالي په اړه یوه لنډه لیکنه وکړي او هغه دې سبا ته په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د ماینونو او ناچاودو توکو د نښو پېژندنه

زموږ ګران هېواد افغانستان د تېرو جګړو په کلونو کې د تباهیو او ویجاړیو ډګر و. د دغو جنګونو بېلا بېلو خواوو د خپلو مخالفینو د له منځه وړلو او مخنیوي لپاره تل ماینونه ښخول. د کلونو په اوږدو کې پر دغو ښخو شوو ماینونو بوټي راشنه شوي، باد و باران پرې شګې او خاورې اړولي دي. په دې ډول دغه خطرناک او وژونکي څيزونه د انسان له سترګو پټ دي، خو خطر يې زيات دی، انسان او حيوان ټپي کولای او وژلای شي.

د دې لپاره چې د دغه وژونکي څيز له خطره ځان او خپله ټولنه وژغورو، بايد د ماينونو نښې وپېژنو او نورو ته يې هم ور وښيو.

- تاسو ماين پېژنئ؟
- تاسې د ماين په اړه څه معلومات لرئ؟
- ماين لرونکي سيمې او له ماين څخه پاکې شوې سيمې په کومو رنګونو نښه کېږي؟

ماینونه او ناچاودي توکي په هرځای کې پیدا کېدای شي. ډېره ګرانه او کله هم ناشوني ده چې ماینونه په سترګو ولیدل شي.

که چېرې تاسو په یوه داسې سیمه کې ژوند کوئ چې ماین پکې وي او یا د ماینونو په سیمه کې تګ راتګ کوئ، نو باید تل مو د ماینونو د علامو او د خطر نښو ته پام وي.

درې ډوله علامې د بېلا بېلو سیمو لپاره موجودې دي :

۱ـ رسمي علامې یا نښې:

هغه علامې دي چې د ماین پاکۍ د دفتر له خوا ایښودل شوې دي او درې رنګونه لري:

- سرې رنګ شوې ډبرې د ماینونو د خطر نښه ده.
- ابي رنګ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر نښه ده.
- سپینې رنګ شوې ډبرې د پاکې سیمې نښه ده.

یادې شوې نښې کېدای شي چې پر دېوالونو، د جګړې په لومړۍ کرښه، د سړک ترڅنګ، رنګو شویو ونو او نورو سیمو کې وکارول شي.

په ځینو سیمو کې ځینې سیمې ستنې لیدل کېږي چې یوه خوا یې سره او بله خوا یې سپینه رنګ شوې ده. سره خوا د خطر او سپین اړخ یې د پاکې سیمې نښه ده.

۲ـ نارسمي یا سیمه ییزې علامې یا نښې:

هغه علامې دي چې د خلکو له خوا ایښودل شوې دي، لکه:

- د ډبرو او خاورو کوټ یا ځلی.
- هغه نښه چې له لرګي او یا تیږې څخه جوړه شوې او د خطرناکې ساحې پر لور د اشارې په شکل ایښودل شوې وي.
- لرګي، د ونې ښاخونه او نور شیان چې سړک یې بند کړی وي.
- هغه ډبرې چې د سړک او لارې پر غاړه ایښودل شوې وي.
- د چلیپا نښه چې له لرګیو یا نورو شیانو څخه جوړه شوې وي او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ د ماینونو او ناچاودو توکو د موجودیت احتمالي سیمې:

- هغه سیمې چې مخکې د جګړې سیمې وي.
- د ښارونو خرمن او یا هدېرې.
- نظامي مورچې او ښار ځایونه.
- وچ بوټي او هغه ځمکې چې بنې یې بدلون موندلی وي.
- د وسلو او کارتوسو صندوقونه، کارتوس اود پوځي وسایلو خراب شوي پاتې شوني (بقایا).
- د سیمونو تونې او اغزي لرونکي سیمونه.
- هغه لارې او سړکونه چې کار ترې نه اخیستل کېږي.

د لوست اصلي پیغام:

سرې رنګ شوې ډبرې د ماین د خطر، ابي رنګ شوې ډبرې د ناچاودو توکو د خطر او سپینې رنګ شوې ډبرې د پاکې سیمې نښې دي.

زده کوونکي دې دغه نښې په پام کې ولري او د کور نور کسان او همزولي دې هم په دغو خطرونو پوه کړي.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په وار سره ولولي او د ماینونو په اړه دې د درس مفهوم په لنډه توګه و وایي.

۲ـ زده کوونکي دې د لاندې رنګونو په اړه یوه یوه کرښه ولیکي چې دغه رنګونه د څه لپاره دي:

۱ـ سور　　۲ـ سپین　　۳ـ ابي

۳_ د ماینونو او ناچاودو توکو احتمالي سیمې په ګوته کړئ.

۱_ ....

۲_ ....

۳_ ....

۴_ زده کوونکي دې په وار سره د ماین په اړه د خپلې سیمې معلومات او پېښې وړاندې کړي.

۵_ زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړي:

- سرې رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- ابي رنګ شوې ډبرې چې د .... د خطر نښه ده.
- سپینې رنګ شوې ډبرې د .... نښه ده.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ماین د پېښو په اړه له خپلې سیمې څخه د کیسې په ډول څو کرښې ولیکي، یعنې که د ماین د چاودلو په اړه یې کومه کیسه اورېدلې وي، یا یې په خپلو سترګو لیدلې وي، په لنډه توګه دې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

د امیر شېر علي خان واکمني او د پښتو ژبې وده

امير شيرعلي خان د افغانستان په معاصر تاريخ کې يو مشهور واکمن دی. د اميردوست محمد خان زوی دی او دوه ځله يې پاچاهي کړې ده.

امير شير علي خان علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. د افغانستان په معاصر تاريخ کې لومړنی پاچا دی چې د پښتو ژبې د علمي او عملي پرمختګ لپاره يې کار کړی دی.

پښتو يې په پاچاهي دربار کې روزلې ده. د ده په دوره کې پښتو کتابونه چاپ شوي او د دې ژبې د ودې او پراختيا لپاره هلې ځلې شوې دي.

- د امير شير علي خان د واکمنۍ په وخت کې کوم پرمختګونه وشول؟
- امير شيرعلي خان پښتو ژبې ته کوم خدمتونه کړي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امیر دوست محمد خان تر مړینې وروسته چې د هغه زوی امیر شیرعلي خان واکمن شو، په هېواد کې د واک پر سر شخړې روانې وې. امیر شیرعلي خان له دغو ستونزو سره سره په خپله دوره کې د هېواد د ترقۍ او علمي سطحې د لوړولو لپاره هڅې کړې دي.

د امیر شیرعلي خان د واکمنۍ په وخت کې لومړی ځل له هند څخه د چاپ لیتوگرافۍ (ډبرین) ماشینونه راوړل شول. په دې ماشینونو یې کتابونه، جریدې، نور مطبوعات او دولتي پاڼې چاپولې. په کابل کې د امیر شیرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، یوه یې د شمس النهار او بله د مصطفاوي په نامه یادېده.

د امیر شېر علي خان په وخت کې د شمس النهار جریدې خپرېدل پیل شول. د شته معلوماتو له مخې دا په معاصر افغانستان کې لومړنۍ جریده وه. دې جریدې د نوي فکري غورځنگ د ودې لپاره مطالب خپرول. دغه نوی فکري غورځنگ د افغان سید جمال الدین او سید نورمحمد شاه له خوا رامنځته شوی و.

امیر شیر علي خان د پښتو ژبې ودې ته ځانگړې پاملرنه درلوده. د ده په وخت کې ځینې عسکري کتابونه له انگرېزي څخه پښتو ته وژباړل شول، لکه : پلی (پیاده) یو عسکري کتاب دی چې موضوع یې د عسکرو تمرین او قواعد دي. دغه کتاب قاضي عبدالقادر پېښوري پښتو ته ژباړلی دی او په ۱۸۷۲ مېلادي کال د کابل په بالا حصار کې چاپ شوی دی.

د عسکري قواعدو یو بل کتاب له انگرېزي ماخذونو څخه محمد ابراهیم خان ژباړلی دی. د دې کتاب یوه نسخه د امیر حبیب الله خان په مهر د اطلاعاتو او کلتور وزرات د خطي نسخو په کتابتون کې خوندي وه.

د امیر شیرعلي خان په وخت کې ځینې دیني، مذهبي او تعلیمي کتابونه هم لیکل شوي دي، لکه: د فیض محمد اخونزاده ((روضةالمجاهدین)) او د دوست محمد ختک ((تفسیر بدرمنیر او بحر العلوم)).

فیض محمد اخونزاده د روضةالمجاهدین په پای کې د امیر شېرعلي خان ستاینه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډول کړي ده:

په جهان کې ډېر ساعي يم
د تمام اسلام داعي يم
نور چاکړي کتابونه
په جهان کې تصنيفونه
ماکړي دا بحث بيان
په پارسو پښتو عيان
دا امير د دين مجلي
مسمی په شير علي

دوست محمد ختک د همدغه وخت يو بل ليکوال او شاعر دی. د نوموړي د نسب لړۍ د خوشحال خان بابا تر کورنۍ رسېږي. دوست محمد ختک د ((تفسير بدرمنير او بحرالعلوم)) په نامه کتابونه په همدغه وخت کې ليکلي دي. دوست محمد ختک د بحرالعلوم کتاب د امير شېر علي خان په نامه داسې پای ته رسولی دی:

د امير د شاهی زور دی
عالم ده وته نسکور دی
په کابل کې جانشين دی
حکمرانه يې نګين دی
کندهار او هرات دينه
چې د ده حکمونه ورينه
پسې بلخ دی برادره
تر خيبره بهره وره
له امير دوست محمد خانه
دی خلف دی قدر دانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورمحمد نوري ((کندهاری)) هم د امیر شیرعلي خان د وخت یو ښه لیکوال دی. نوموړی په سندهي، عربي، انګلیسي، پارسي او اردو ژبو ښه پوهېده. نورمحمد نوري د ((تحفة الامیر)) په نامه کتاب په ۱۲۸۲ هـ . ق . کال کې بشپړ کړی، دا د پښتو ژبې ګرامر دی چې په پارسي ژبه لیکل شوی دی. ((ګلشن امارت)) د نوري یو بل تاریخي کتاب دی چې په ۱۲۸۷ هـ . ق . کال کې په پارسي لیکل شوی دی او په ۱۳۳۵ هـ . ش . کال کې په کابل کې چاپ شوی دی. نوري ((د افغانستان تاریخ)) په نامه یو بل کتاب هم لیکلی دی.

امیر شیرعلي خان امر کړی و چې ټول عسکري تمرینونه باید په پښتو وي. د دې امیر په وخت کې به تعلیماتنامې، لیکونه او فرمانونه هم ټول په پښتو لیکل کېدل.

امیر شیر علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب، بولې (قوماندې) او عناوین په پښتو کړل، لکه:

رتبه	پښتو لقب
سپه سالار	ټول مشر
نایب سالار	سر غټ مشر
جرنیل	غټ مشر
برګډ	پنځر (پنځه زر) مشر
صوبه دار	بلوک مشر
کرنیل	زرمشر
کپتان	سل مشر
حواله دار	لس مشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملکي مامورينو القاب داسې پښتو شوي دي.

رتبه	پښتو القاب
صدراعظم	لوی مختار
خارجه وزير	لوی معين د باندې
حشمت الملک	لوی معين د غرو
مستوفي	لوی ملک
دبيرالملک	لوی کښلی

د متن لنډيز:

امير شير علي خان يو علم پالونکی او ترقي خوښوونکی پاچا و. ده له هند څخه د چاپ ډېرين ماشينونه راوړل او د کتابونو، جريدو او دولتي پاڼو په خپرولو يې پيل وکړ. په کابل کې يې دوه مطبعې جوړې کړې چې يوه يې د شمس النهار او بله يې د مصطفاوي په نامه يادېده. امير شير علي خان په خپل وخت کې ټول عسکري القاب او بولې (قوماندې) په پښتو کړې.

امير شيرعلي خان د پښتو ژبې له ودې او پرمختګ سره ځانګړې مينه لرله.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

◆ د امير شيرعلي خان په وخت کې په کابل کې کومې مطبعې جوړې شوې؟ نومونه يې واخلئ.

◆ د امير شيرعلي خان په وخت کې پلې کېدونکی نوی فکري غورځنګ د چا له خوا رامنځته شوی و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

◆ د امیر شېرعلي خان په وخت کې کوم دیني او مذهبي کتابونه د چا له خوا ولیکل شول؟

۲ـ زده کوونکي دې هر یو په وار سره متن په لوړ اواز ولولي او نور دې ورته غوږ ونیسي.

۳ـ د لاندې جملو تش ځایونه په مناسبو کلمو په پنسل ډک کړئ:

په کابل کې د امیر شېرعلي خان په وخت کې دوه مطبعې جوړې شوې، یوه د ....او بله د .... په نامه یادېده.

امیر شیرعلي خان په خپل وخت کې ټول عسکري .... پښتو کړل.

۴ـ زده کوونکي دې په دوو ګروپونو ووېشل شي، د هر ګروپ استازی دې په وار سره د درس مفهوم ووایي او نور دې ترې پوښتنې وکړي.

۵ـ زده کوونکي دې مفرد، مؤنث او جمع مؤنث نومونه له متن څخه راوباسي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

۶ـ د امیر شیرعلي خان په وخت کې دغه لاندې کتابونه لیکل شوي، زده کوونکي دې د هر کتاب مخ ته د هغه د لیکوال نوم ولیکي:

۱ـ روضة المجاهدین

۲ـ تفسیر بدر منیر

۳ـ بحر العلوم

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د خپلو معلوماتو له مخې په څو کرښو کې د امیر شېر علي خان تر دورې راوروسته د پښتو د ودې په اړه لس کرښې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

نورستان

د لوی ننگرهار نوم به مو له خپلو مشرانو اورېدلی وي. لوی ننگرهار د افغانستان په ختیځ کې پروت دی. یو وخت د مشرقي د اعلٰی حکومت په نامه یادېده.

په لوی ننگرهار کې پخپله اوسنی ننگرهار، کونړ، لغمان او اوسنی نورستان ټول شامل وو.

بیا وروسته لغمان او کونړ د جلا ولایتونو په توګه ومنل شول، خو د نورستان ډېره برخه لا تر وروستیو پورې په کونړ او څه یې په لغمان پورې تړلې وه چې بیا د یو مستقل ولایت په توګه ومنل شو.

راځئ چې د خپل هېواد دغه غرنۍ ښېرازه او سمسوره سیمه او وګړي لږ وپېژنو.

■ تاسې د هېواد د ختیځو ولایتونو په اړه څه معلومات لرئ؟

■ د نورستان کومې ځانګړنې تر ټولو زیاتې په زړه پورې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان ۳۴ ولایتونه لري، یو یې نورستان دی چې په دې وروستیو کې د ولایت په توګه منل شوی دی. د نورستان زیاتره برخې، لکه: کامدېش، برګمټال، وایګل دره، واما او پارون پخوا په کونړ ولایت پورې او یو څه برخې یې په لغمان ولایت پورې تړلې وې.

نورستان په عمومي ډول په درېو برخو وېشل کېږي: ختیځ نورستان چې کامدېش او برګمټال پکې راځي. مرکزي نورستان چې وایګل دره، واما، پارون او کنتیوا پکې راځي او غربي نورستان چې دواب، نورګرام او منډول ولسوالۍ په کې شاملې دي.

د نورستان پخوانی نوم کافرستان و او د امیر عبدالرحمان خان تر واکمنۍ پورې یې وګړو ځانګړی دین درلود. د دغه دین پیروان لاتر اوسه د چترال په یوه سیمه کې پاتې دي چې کلش یې بولي.

نورستان ډېر سمسور غرنی ولایت دی. زیاتره غرونه یې په طبیعي ځنګلونو پټ دي، هوا یې په اوړي کې ډېره معتدله او د ژمي ډېره سړه ده. نښتر، سروه، کاچل، سرپ ښېرۍ، غوړه ښېرۍ، ښوون، چنارړنګی، وړښتی (غرنی بادام) انار او نورې یې هغه غرنۍ ونې دي چې پخپله راشنې کېږي.

غوز، توت، مرخنۍ، منه، خوبانۍ (زردالو) ناک، اینځر، شفتالو او نورې یې هغه ونې دي چې کښېنول کېږي. همدغو ونو بوټو او ځنګلونو نورستان ته ډېره ښکلا ښېنلې ده. نورستان ډېر خوړونه، چینې او خو سیندونه هم لري. لنډی سیند، د پېچ سیند او د الینګار سیند د نورستان له غرونو څخه سرچینه اخلي. دغه غرونه د ختیځ هندوکش د غرونو لړۍ ده.

همدغو ځنګلونو، ونو، بوټو او خوړونو د څارویو د روزنې لپاره ښه او مناسب څر ځایونه رامنځته کړي دي، ځکه خو نورستان د څارویو په روزنه کې ځانګړی شهرت لري. غواوې، غوایان، ګډان، مېږې، سېرلي او وزې یې مشهور څاروي دي.

د نورستان ولایت زیاتره برخه غرونو نیولې ده. د کرکیلې وړ ځمکې یې بېخي لږې دي. جوار، غنم، اوربشې، ږدن، لوبیا او الوګان یې مهم حاصلات دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادونې وړ ده چې په نورستان کې په دوديز ډول د کرکيلې چارې د ښځو او د څارويو د روزنې چارې د نارينه وو پر غاړه دي.

د نورستان ولايت مرکز پارون دی. نورستان د هندوکش د غرونو په لړۍ کې پروت دی، همدا لامل دی چې له يوې درې بلې درې ته تګ راتګ زياتره بايد پلی وي او د ژمي په موسم کې ناشونی وي. دا طبيعي خنډونه د دې لامل شوي چې د نورستانيانو ترمنځ اړيکي لږې کړي او ورو ورو په نورستاني ژبه کې لهجې رامنځته کړي او د وخت په تېرېدو په جلا ژبو واوړي.

نورستانيان يو اريايي ټبر دی چې تر اوسه يې د لرغوني اريايي ژوندانه ډېر څه ساتلي دي. نورستانيان ځانګړي دودونه لري. عام لباس يې پرتوګ، کميس او پکول دی. ګډېن، ګنډۍ، ډيګره او پايتاوې يې ځانګړی لباس دی.

د نورستان کلي زياتره دهسکو غرونو په لمنو کې جوړ شوي دي. د غوزانو، مرخنو، انګورو او توتانو ښوونه او بهاند خوړونه يې د کليو ښکلا لا زياتوي. له غوزانو پرته د نورستان نورې مېوې د خرڅلاو بازار ته نه وړاندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندونې

۱ـ ګډ ین: پېړ وړین پرتوګ چې تر زنګانه پورې وي او پر پرتاګه د پاسه اغوستل کېږي.

۲ـ ګنډۍ: د کورتۍ په څېر، خو ساده وي جېبونه نه لري او له وړیو پرته پکې نور څه هم نه وي کارول شوي.

۳ـ ډیګره: ګنډۍ او ډیګره دومره توپیر لري چې ګنډۍ ساده وي او د ډیګرې د لستوڼو چاپېره او ګرېوان رنګه او ګلدار وي. ترګنډۍ یو څه لنډه هم وي.

۴ـ پایتاوې: یوه پېړه اوږده او پلنه وړینه پټۍ وي چې په ونو بوټو او غرونو کې یې د پنډیو د ژغورنې او د سترېا د مخنیوي لپاره تر پنډیو تاوه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

نورستانيان يو اربابي توکم دی. ډېري لرغوني اربابي ځانګړني يې لا تر اوسه ساتلې دي. د کونړ، چترال، بدخشان او لغمان په منځ کې د هندوکش د غرونو په ختيځو لړيو کې اوسېږي. د اميرعبدالرحمان خان د واکمنی پر مهال يې د اسلام سپېڅلی دين منلی دی. د خلکو کسب يې زياتره څاروي روزنه او کرکيله ده.

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او نور دې ورته غوږ ونيسي.

۲ـ زده کوونکي دې د متن لنډ مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي، که ځواب نيمګړی وي، بل زده کوونکی دې هغه بشپړ کړي.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه د ونو او مېوو نومونه په خپله کتابچه کې وليکي او بيادې هغه په ټولګي کې واوروي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته لنډ لنډ ځوابونه ووايي:

- په نورستان کې د کار وېش څه ډول دی؟
- په نورستان کې کومې غلې دانې کېږي؟ نومونه يې واخلئ.
- په متن کې مو کومه برخه خوښه ده او ولې؟ خپل نظر څرګند کړئ.

۵ـ د نورستان مرکز په نښه کړئ او له سم ځواب نه په پنسل کرښه چاپېره کړئ:

الف ـ وايګل　　ب ـ برګمتال　　ج ـ کامديش　　د ـ پارون

۶ـ په خپلو کتابچو کې لاندې مفرد نومونه په جمع او جمع نومونه په مفرد واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفرد نوم	جمع نوم
۱ـ غوز................	۱ـ ولايتونه ....
۲ـ منړه................	۲ـ ځنګلونه ....
۳ـ توت	۳ـ الوګان ....
۴ـ سیند	۴ـ خنډونه ....
۵ـ لمنه	۵ـ ځمکې ....

کورنۍ دنده

د نورستان د خلکو د دودونو په اړه له خپلو مشرانو څخه معلومات تر لاسه کړئ او په یو مخ کې یې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین ادبي څېره

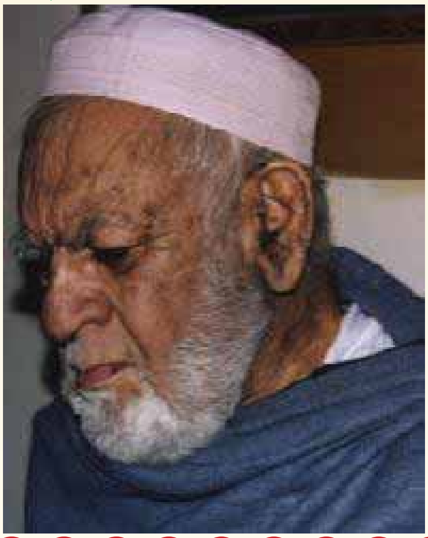

زموږ د ادبیاتو په معاصر تاریخ کې ځینې داسې نومیالی څېرې شته چې د پښتو ژبې د معاصر ادب پنځه ستوري یې بولي.

دغه پنځه ستوري : پوهاند عبدالحی حبیبي، قیام الدین خادم، گل پا چا الفت، عبدالرؤف بېنوا او پوهاند صدیق الله رښتین دي چې د معاصر ادب بنسټونه یې ایښي او په ژبه او ادب کې ځانگړی مقام لري. په دې درس کې به د پوهاند صدیق الله رښتین په اړه معلومات ولولئ.

۱ـ د پښتو ادب د معاصرې دورې د دغو پنځو ستورو په اړه څومره معلومات لرئ؟

۲ـ پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونه لیکلي دي؟

پوهاند صدیق الله رښتین د افغانستان د معاصرو لیکوالو په ډله کې نومیالی لیکوال او ادیب دی. صدیق الله رښتین د مولوي تاج محمد زوی دی او په ۱۲۹۸ هـ. ش. کال د مومندو د «سره کمر» په یوه علمي کورنۍ کې زېږېدلی دی. لومړۍ زده کړې یې په خپله کورنۍ کې کړې دي. نورې زده کړې یې د ننګرهار د هډې (نجم المدارس) په مدرسه او د کابل په عربي دارالعلوم کې سرته رسولې دي.

پوهاند رښتین په ۱۳۱۸ هـ. ش. کې د پښتو ټولنې په غړیتوب منل شوی دی. دا یې د رسمي دندې پیل دی او بیا یې بېلا بېلې دندې ترسره کړې دي. په پښتو ټولنه کې د قواعدو د څانګې مدیر، د پښتو ټولنې مرستیال، د پښتو ټولنې لوی مدیر او بیا رئیس و. په ۱۳۳۵ هـ. ش. کال کې د پوهنې وزارت مشاور او د ادبیاتو پوهنځي استاد مقرر شو.

پوهاند رښتین پر پښتو سربېره په دري، عربي او اردو ژبو هم ښه پوهېده. په دغو ژبو یې یو شمېر مقالې لیکلي او خپرې کړې دي. هغه په بېلا بېلو علمي موضاعاتو لکه: ګرامر، د ادبیاتو تاریخ، هنري نثر او نورو کې په لس ګونو کتابونه لیکلي دي چې ځینې یې دا دي:

د پښتو ادب تاریخ، پښتو ادبیات (رساله)، پښتانه شعراء دویم ټوک، د پښتو نثر هنداره، د پښتو ادب دري مشهورې کورنۍ، پښتو ګرامر په دري ژبه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، پښتو ژبښودنه، د پښتو او سانسکریټ نژدېوالی، پښتو څېړنه، د هند سفر، د ننګرهار او قطغن سفر، د مصر سفر، د شوروي اتحاد سفر، نومیالي پوهان او غازیان، پیاوړي شاعران، روښان ستوري، ادبي او تاریخي سمونې او نور.

د پوهاند رښتین د چاپ او ناچاپ کتابونو شمېر څه د پاسه اتیاوو ته رسېږي. همدارنګه یې په سلګونو مقالې په بېلا بېلو خپرونو کې خپرې شوې دي. نوموړی د لیکوالۍ په پیل کې شاعري هم کړې ده، خو وروسته یې یوازې نثر ته مخه کړې ده او په دې ډګر کې ډېر زیات راڅلېدلی دی. پوهاند رښتین په ادبي هنري نثر کې پوخ لاس درلود او په دې ډګر کې یې ډېر کار کړی دی. هغه ډېر شمېر زلمي لیکوال روزلي او د خپل ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت ته یې چمتو کړی دی.

پوهاند رښتین په ۱۳۷۷ هـ. ش. کال کې له نړۍ سترګې پټې کړې او د ننګرهار په بهسودو کې د کونړ د لوی سړک پر غاړه خاورو ته وسپارل شو.

د پوهاند رښتین د نثر یوه بېلګه:

وايي چې ښه شاعر د قوم سترګې او د حال ترجمان دی. دی په خپله ژبه د خپل چاپېریال ترجماني کوي. د اصلاحي نظر لوی خاوند وي. په خپل ذاتي نظر پسې نه ګرځي. د ودانۍ کارونه یې خوښېږي او په شعر کې یې د یو څرګند او عالي مرام پلوشې ځلېږي. اشعار یې د قام او وطن له درده ډک وي. کله یې شعر د توري پړک او کله د ژوند برېښنا وي. خيال یې قوي او عزم یې ټینګ وي، څه چې وايي هغه پخپله هم کوي. د وینا او عمل ترمنځ یې پوره نژدېوالی موجود وي. رښتیا وايي او په رښتیاوو پسې ګرځي. د قام په درد ښه پوهېږي. د اشعارو په پردو کې یې تاریخونه پراته وي. د لوړ همت او اوچت خيال څښتن وي. هر څه نه وايي، حق وايي، حق غواړي او حق لټوي.

د خوږمنو د زړه همراز او همخیال وي. د ولس په ژبه غږېږي. په کږو لارو نه درومي. خوشامنګر او غوره مال نه وي او د شعر مرغلرې په کونجکو نه پلوري، لکه چې خوشحال ختک ویلي دي:

د هغه شاعر داني وشه په ژبه
چې د شعر درداني پلوري په مال

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باغ ننداره

یو سهار شومه روان د باغ په لوري
په اسمان کې ښکارېده لا ښکلي ستوري
باغ ته لاړم یو عجب ښکلی ګلشن و
د ښایسته ښایسته بلبلو نشیمن و
قسم قسم سرودونه د مرغانو
په دې باغ کې چغهار و د توتیانو
نسیم هسې په مزه و الوتلی
له فرحته واړه باغ و غوړېدلی
د قدرت تابلو رنګینه ښایسته وه
د هر بوټي غېږ کې ایښې ګلدسته وه
لمر راوخوت له مشرق څخه رڼا شوه
هر طرف ته د ژوندیو شور غوغا شوه
سیوري پرېوتل سجدې باندې قبلې ته
په تعظیم او احترام مخ د کعبې ته
زر زري وړانګې د لمر پرې راخپرې شوې
ګرچاپېره د اسمان لمنې سرې شوې
سپینو پرخو چې دا وړانګې ولیدلې
له خوښیه ټولې پورته والوتلې
تازګي د بوټو زیاته له پخوا شوه
د غوټیو خولګې وازه په خندا شوه
جوړ په باغ کې لا یو بل رنګه حالت شو
تا به وې پاچا له خوبه را اوچت شو

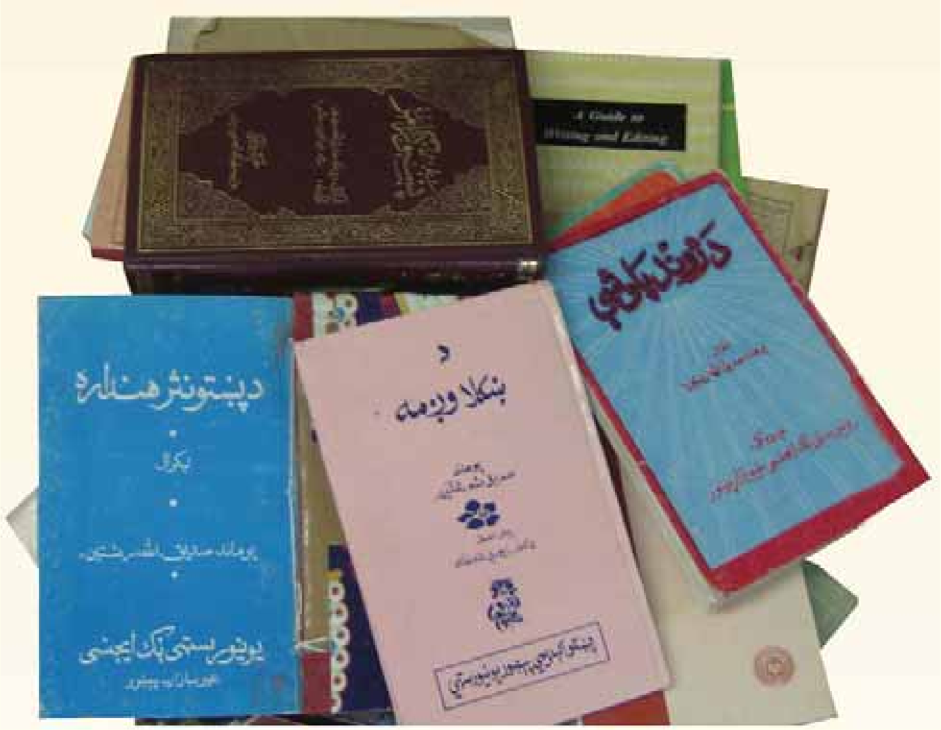

د متن لنډیز:

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ادبیاتو د معاصرې دورې یو نومیالی ادیب او لیکوال دی. په بېلا بېلو موضوعاتو کې یې په لس گونو کتابونه لیکلي دي. ډېر کسان یې د خپلې ژبې، ادب او هېواد د خدمت لپاره روزلي دي. لکه نوم او تخلص چې یې د صداقت او رښتینولی استازیتوب کوي، په عملي ژوندانه کې هم خپل هېواد، خپلې ژبې او خپلو هېوادوالو ته صادق او رښتینی و.

پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب له هغو بنسټ ایښودونکو څخه دی چې د پښتو ژبې گرامر، ادب تاریخ، څېړنې او هنري نثر په برخه کې یې مهم کارونه سرته رسولي او ډېر ارزښتمن اثار ترې راپاتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي :

پوهاند صديق الله رښتين د پښتو ژبې او ادب په کومو برخو کې کتابونه ليکلي دي؟

۲ ـ زده کوونکي دې په چوپه خوله متن ولولي او لنډ مفهوم دې يې په پنځه پنځه کرښو کې په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په وار سره په ټولګي کې ولولي.

۳ـ زده کوونکي دې په وار سره د ((ښه شاعر)) متن په لوړ اواز په ټولګي کې ولولي.

۴ـ زده کوونکي دې د پوهاند رښتين د مهمو کتابونو نومونه واخلي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه د کتاب د پای له برخې معنا او په جملو کې دې يې وکاروي :

۱ـ مدام ۲ـ عالي ۳ـهمراز ۴ـنوميالی ۵ـ دردانې

۶ـ زده کوونکي دې د خوشحال بابا دا لاندې شعر معنا کړي :

د هغه شاعر دانې وشه په ژبه
چې د شعر دردانې پلوري په مال

۷ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي د ((ښه شاعر)) په متن کې دې يوه ډله مفرد مذکر نومونه او بله ډله دې جمع مذکر نومونه پيدا کړي.

کورنۍ دنده

د پښتو د معاصر ادب د پنځو ستورو له ډلې څخه د هر يوه په اړه چې تاسو ته اسانه وي، په خپله کورنۍ يا شاوخوا کې پوښتنه وکړئ او شپږ شپږ کرښې يې د ژوند يا کتابونو او يا هم د شعر او نثر په اړه وليکئ، سباته يې ټولګي ته درسره راوړئ او په خپل خپل نوبت يې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم لوست

لاسي صنايع

- لاسي صنايع څه ته وايي؟

د ماشيني صنعت تر څنګ، لاسي صنعت هم د یو هېواد په اقتصادي او کلتوري پياوړتيا کې ډېر لوی ارزښت لري. لاسي صنايع ډېره لرغوني تاريخچه لري. انسانانو د خپلې اړتيا له مخې له هماغو لومړنيو دورو څخه د لاسي صنايعو کار ته لاس اچولی. دوی په خپله خوښه د لومړنيو موادو بڼه اړولې او د خپلې اړتيا وړشيان يې ترينه جوړ کړي دي. بيا وروسته ورسره ښکلا هم ملګرې شوې او د يو څيز په جوړونه کې يې ښکلا هم په پام کې نيولې ده. په افغانستان کې هم لاسي صنايع اوږد تاريخ لري او مختلف ډولونه يې دود دي چې په دې درس کې پرې خبرې کوو.

- لاسي صنايع د انسانانو په ژوند کې څه تاثير لري؟
- په افغانستان کې کوم ډول لاسي صنايع دود دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خامو او لومړنيو موادو بدلون په داسې يو شي چې د وګړو د استفادې وړ وګرځي صنعت نومېږي. صنعت په دوه ډوله دی: ماشيني او لاسي. ماشيني صنايع د ماشين له لارې توليدېږي او لاسي صنايع هغه دي چې په لاسونو جوړېږي. د بېلګې په توګه که لرګی خام مواد وګڼو، نو کله چې ترکاڼ له هغو څخه کړکۍ، دروازې او مېزونه جوړوي، همدا د لاسي صنعت يو بهير دی، خو په دې شرط چې په جوړېدونکو شيانو او څيزونو کې به ښکلا او ظرافت هم په پام کې ساتي.

زموږ په ګران هېواد کې لاسي صنايع ډېر لرغونی تاريخ لري. د ډېرو پخوانيو لاسي صنايعو اثار چې د کار اسباب، ګاڼې، سکې، د ښکار وسايل او نور پکې دي، ليدل شوي دي. اوس هم لاسي صنايع زموږ په هېواد کې ديو شمېر خلکو کسب او بوختيا ده چې پر اقتصادي ارزښت سربېره کلتوري ارزښت هم لري. هغه شيان چې د کليو، بانډو او ښارونو ښځې، نارينه، نجونې او هلکان يې په خپلو لاسونو جوړوي او يايې په جوړښت کې له ساده وسايلو څخه کار اخلي، لاسي صنايع بلل کېږي. لاسي صنايع نه يوازې زموږ ضرورتونه پوره کوي، بلکې زموږ ژوند او د استوګنې چاپېريال هم ښکلی کوي. د هرې سيمې لاسي صنايع د خپلې سيمې له خامو موادو څخه جوړېږي. په بله وينا هغه مواد چې په هماغه سيمه کې پيداکېږي او خلک يې په اسانه او ارزانه بيه ترلاسه کوي، لاسي صنايع ترې جوړوي. لکه څنګه چې وړۍ، وژغنې زموږ د هېواد په شمالي مرکزي او لويديځو برخو کې ډېرې پيداکېږي، نو له هغو څخه غالۍ، ټغرې، ليمڅي، برک، شړۍ، بنينونه، واسکټونه، جورابې، دستکشې او نور شيان جوړوي. په پکتيا کې مزري ډېر پيداکېږي او له هغه څخه شکرۍ، ټوکرۍ، خولۍ، او ببوزې (لاسي پکي) جوړوي.

پروان او استالف د ښکلو خټينو لوښو له کبله مشهور دي چې د لوښو مختلف ډولونه، لکه کاسې، صراحۍ، شمعه دانونه، غابونه او نور په ډېره ښکلې بڼه جوړوي. همدرانګه د دغې سيمې ګلدانونه، پيالې، کټوۍ، منګي، چاټې او نور هم ډېر مشهور دي.

په کندهار او هرات کې له ورېښمو څخه ښکلي سکوی (خامکونه)، دسمالونه او لنګۍ جوړوي. په شمال کې له سونډو څخه پرې، بوجۍ او رسۍ جوړوي. همدرانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بغلان او هرات کې خامک، ګلدوزي او نور د ګنډلو دود شته چې مصنوعات یې په هېواد او بهر کې خوښوونکي لري.

په کونړ او نورستان کې له لرګي څخه پر دروازو او کړکیو سربېره مختلف ښکلي لرګین شیان جوړوي چې خورا مشهور دي.

له څرمنې څخه څپلۍ، بوټان، بکسونه او نور شیان دهېواد په زیاتو برخو کې جوړېږي.

په دې توګه ویلای شو چې د لاسي صنایعو مختلف ډولونه اوس هم په افغانستان کې دود دي چې له یوې خوا اقتصاد پیاوړی کوي او له بلې خوا زموږ د کلتور یوه غني برخه جوړوي.

د متن لنډیز:

لاسي صنایع ډېره لرغونې او اوږده تاریخچه لري. زموږ په هېواد کې هم لاسي صنایع له لرغونو زمانو څخه دود دي.

په بېلا بېلو ولایتونو او سیمو کې بېلا بېل لاسي صنایع دود دي، لکه : خاورین لوښي، له وریښمو ښکلي ګنډونه او کالي، له لرګیو څخه مختلف اړین اوزینتي شیان، لاسي ګنډون لکه ګلدوزي، خامک، تار شمېر او نور. لاسي صنایع که له یوې خوا زموږ اقتصاد پیاوړی کوي او اړتیاوې مو لیرې کوي، له بله پلوه زموږ کلتور هم غني کوي.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په لوړ اواز ولولي او بیا دې د لاسي صنایعو په ارزښت او اهمیت خبرې وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــ زده کوونکي دې پر دوو ډلو وویشل شي، هره ډله دې د افغانستان په مختلفو ځایونو کې د لاسي صنایعو د تولید سیمې په ګوته کړي.

۳ ــ زده کوونکي دې په متن کې عام نومونه او خاص نومونه په نښه کړي او په وار سره دې په ټولګي کې ووایي.

۴ ــ زده کوونکي دې د لاسي صنایعو ډولونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او هغه دې په ټولګي کې واوروي.

۵ ــ زموږ په هېواد کې د خاورو مختلف لوښي په کومه سیمه کې جوړېږي؟

الف : بغلان   ب : کونړ   ج: هرات   د: استالف

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې وګوري چې په سیمه کې یې کوم لاسي صنایع جوړېږي، په دې هکله دې یو مخ په خپله کتابچه کې ولیکي او بیا دې په بله ورځ په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه د پښتو

د امير حبيب الله خان تر مړينې وروسته د هغه زوی امان الله خان د افغانستان واکمن شو. امان الله خان د غازي امان الله خان په نامه مشهور دی. نوموړی خپلواکي غوښتونکی، ترقي خوښوونکی او ادبپالونکی پاچا و. په ۱۲۹۸ هـ . ش . کې يې په رسمي توګه يو ځل بيا افغانستان خپلواک اعلان کړ.

- تر امان الله خان د مخه په پښتو کې کوم کتابونه او رسالې چاپ شوي دي؟
- غازي امان الله خان خپلې ژبې ته څه خدمت کړی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې د پراختیا او پر مختیا لپاره غازي امان الله خان د پاچاهي ارگ په شمالي برج کې په ۱۳۰۱ هـ . ش. کې یوه علمي تحقیقي ټولنه جوړه کړه چې د ((مرکه د پښتو)) په نامه وبلله شوه. په ۱۳۰۲ هـ . ش . کال کې د افغانستان د اساسي تشکیلاتو د نظامنامې د حکم له مخې د پوهنې وزارت د دریم ریاست په توگه وپېژندل شوه.

غازي امان الله خان د خپلې واکمنۍ په دوره کې په ۱۳۰۴ هـ . ش . کال کې کندهار ته تللی و او د هغې سیمې خلکو ته یې ویلي وو:

((غواړم په پښتو ژبه چې زه ورسره ډېره مینه لرم، ستاسې سره خبرې وکړم)) دا خبرې له پښتو ژبې سره د هغه ترقي غوښتونکي ټولواک مینه څرگندوي. همدا مینه وه چې غازي امان الله خان د پښتو ژبې د علمي او فرهنگي ودې لپاره ډېرې هلې ځلې وکړې. د امیر عبدالرحمان خان او امیر حبیب الله خان د واکمنیو په وخت کې هم ځینې کتابونه، رسالې او ځینې ژباړې چاپ شوي، خو د افغانستان لومړنی اساسي قانون چې هغه وخت یې ((اساسي نظامنامه)) بلله، لومړی ځل د امان الله خان په امر په پښتو ولیکل شو. وروسته بیا نورې ډېرې نظامنامې په پښتو ولیکل شوې. په ښوونځیو کې په پښتو تدریس پیل شو او کتابونه هم په پښتو شول. په پښتني سیمو کې به پاچا او ملکې مامورینو ته په پښتو ویناوې کولې. پښتني سیمو ته به فرمانونه هم په پښتو لېږل کېدل. په اخبارونو کې هم پښتو ژبه زیاته شوه. په ۱۳۰۳ هـ . ش . کال کې غازي امان الله خان امر وکړ چې د کندهار د سیمې په اخبار ((طلوع افغان)) کې دې هم پښتو مطالب خپاره شي.

((مرکه د پښتو)) د ولس کسه غړي درلودل چې له بېلا بېلو سیمو څخه وو. لومړنی مشر یې د هغه وخت لوی او نومیالی عالم مولوي عبدالواسع اخونزاده و. دغې ټولنې د خپل کار په پیل کې په پښتو یو اعلان خپور کړ او له پښتنو څخه یې د پښتو ژبې د پالنې په لاره کې مرسته وغوښتله. په دغه اعلان کې راغلي وو:

ـ هر نوم دې په پښتو ولیکل شي او مرکه د پښتو ته دې را ولېږل شي.

ـ هر پښتون چې په پښتو کې پوهه لري او غواړي چې مرکې ته ځان ورننباسي، خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنه دې وليکي او مرکې ته دې يې راواستوي.

ــ د پښتني سيمو هر پښتو پوه دې د خپلې سيمې ځانګړې لغتونه راغونډ او په ليکلې بڼه دې يې مرکې ته راواستوي.

((مرکې د پښتو)) ځينې مهم کتابونه هم ليکلي وو. ((يوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښويه)) دوه مهم کتابونه يې چاپ شوي دي. دوه مهم قاموسونه يې ترتيب او تدوين کړي وو، خو له بده مرغه دغه دوه قاموسونه تر چاپ د مخه له منځه لاړل. د دغو دوو قاموسونو په ترتيب او تدوين کې ډېره ونډه د ((مرکې د پښتو)) د دويم مشر عبدالرحمٰن لودين وه. د دغو قاموسونو يوه برخه د دغې مرکې د يوه غړي ملا محمد ((ساپي)) په وسيله د هغه د زوى عبدالله خان افغاني نويس لاس ته ورغلې او په ۱۳۳۵ هـ . ش . کال کې يې دغه نسخه له يو څه زياتونو سره چاپ کړې ده.

د متن لنډيز:

غازي امان الله خان پر کلتور مين واکمن و. د پښتو ژبې د علمي او فرهنګي پرمختګ لپاره يې ((مرکه د پښتو)) جوړه کړه. په اخبارونو او نورو خپرونو کې يې د پښتو مطالبو د خپرولو امر وکړ. پښتني سيمو ته يې په پښتو فرمانونه لېږل پيل کړل. په ښوونځيو کې يې په پښتو تدريس پيل کړ. لومړنى اساسي قانون او نور قوانين يې په پښتو وليکل.

د امان الله خان په دوره کې په عملي ډول د پښتو ژبې د علمي پرمختګ لپاره کار پيل شو.

مرکې د پښتو ځينې مهم کتابونه لکه ((يوازنۍ پښتو)) او ((پښتو پښويه)) تر ليکلو وروسته چاپ او خپاره کړل. دوه قاموسونه يې هم وليکل، خو له بده مرغه په هغه وخت کې چاپ نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې متن په پټه خوله ولولي او بیا دې د متن مفهوم په لنډ ډول ووايي.

۲_ ((مرکه د پښتو)) څه وخت جوړه شوه او کوم کارونه یې سرته ورسول. کارونه یې په یو لست کې ترتیب کړئ.

۳_ زده کوونکي دې په متن کې خاص نومونه په نښه کړي او بیا دې یې په ټولګي کې په لوړ اواز ووايي.

۴_ د ((مرکه د پښتو)) لومړی مشر په پنسل په نښه کړئ :

الف: مولوي عبدالواسع اخونزاده ب: عبدالرحمٰن لودین

ج: ملا محمد ساپی د: عبدالله خان افغاني نویس

۵_ زده کوونکي دې د متن مهم ټکي پخپلو کتابچو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې واوروي.

۶_ د ((مرکه د پښتو)) څخه د مخه که د پښتو ژبې په اړه کوم کارونه شوي وي، زده کوونکي دې یې څو مثالونه ووايي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د هغو مرکزونو په اړه څو کرښې ولیکي چې د پښتو ژبې د علمي او کلتوري ودې لپاره کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

نومځري (ضميرونه)

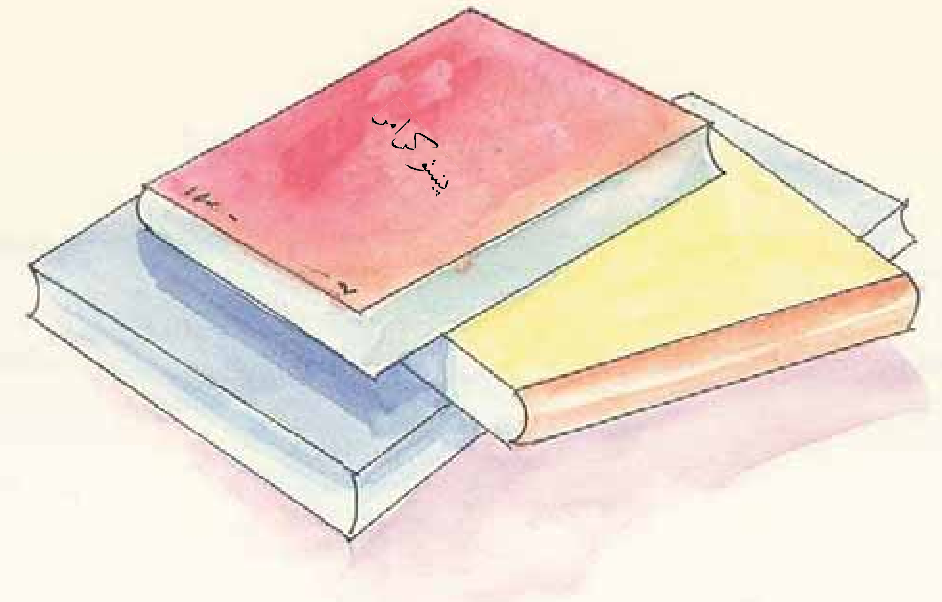

د ګرامر له لوستو څخه په ښوونځیو او پوهنځیو کې موخه داده چې ژبه سمه ولیکلای او ولوستلای شو او ځان له تېروتنو څخه وژغورو. نومځري هم د ګرامر یوه برخه ده چې په ژبه کې ښکلا او لنډون رامنځته کوي او د نومونو د تکرار مخه نیسي.

تاسې په اووم ټولګي کې نوم او د نوم ډولونه، صفت او د صفت ډولونه ولوستل، په دې لوست کې به نومځري وپېژنو.

- نومځري څه ته وايي او ولې کارېږي؟
- که په ژبه کې نومځري ونه کارول شي، نو په خبرو یا لیکنه کې به کومه ستونزه رامنځته شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومځرى هغه کلمه ده چې د نامه پرځاى کارېږي او د نوم د تکرار مخه نيسي.
نومځري د جنس، عدد، حالت او شخص له مخې ګردانېږي.

د نومځرو ډولونه:

١ـ ځانګړي نومځري (شخصي ضميرونه)
٢ـ ملکي يا اضافي نومځري
٣ـ اشاري نومځري
۴ـ استفهامي نومځري
۵ـ پلوي نومځري
۶ـ مبهم نومځري
٧ـ اشتراکي نومځري

١ـ ځانګړي نومځري:

ځانګړي نومځري د کسانو يا اشخاصو پر ځاى کارېږي او په دوه ډوله دي:
غښتلي نومځري او کمزوري نومځري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف ـ غښتلي نومځري یا منفصل ضمیرونه :

په یوازې توګه کارېږي، له بلې کلمې سره پیوست نه راځي او په خپلواکه توګه معنا ورکوي.

اشخاص		مفرد		جمع
۱		اصلي حالت	اوښتی حالت	اصلي حالت
		زه	ما	موږ
۲		ته	تا	تاسې (تاسو)
۳	نارینه	دی هغه	ده هغه	دوی هغوی
	ښځینه	دا هغه	دې هغې	دوی هغوی

ب ـ کمزوري نومځري (متصل ضمیرونه):

دا نومځري په خپلواکه ډول نه کارېږي، له نورو نومونو سره چې وکارېږي خپله معنا ښکاره کوي.

شخص	مفرد	جمع
۱	مې	مو
۲	دې	مو
۳	يې	يې

لکه: کتاب مې راکړه، کتاب دې واخله، کتاب يې واخیست، کتابونه مو واخیستل، کتابونه يې واخیستل، کتابونه مو واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ ملکي يا اضافي نومځري:

يو څيز په څه يا چا پورې اړوند بولي يا په بله وينا يو شی د څه يا چا ګڼي.

اشخاص	مفرد		جمع
۱	زما		زموږ
۲	ستا		ستاسي
۳	نارينه	د ده	د دوی
	ښځينه	د دې	د دوی

لکه : زما کتاب راکړه. زموږ کتابونه يوسه. ستا کتاب راکړه.

ستاسي کتابونه واخلئ. د ده کتاب څه شو ؟ ددې کتاب چېرته دی ؟

د دوی کتابونه څه شول ؟

۳_ اشاري نومځري:

هغه نومځري دي چې اشخاصو او څيزونو ته اشاره کوي او د هغو پر ځای کارېږي.

ګڼه	واټن (فاصله)	مفرد		جمع	
		اصلي حالت	اوښتی حالت	اصلي حالت	اوښتی حالت
۱	لنډ	دغه	دغه	دغه	دغو
		دغه	دغې	دغه	دغو
۲	ليرې	هغه	هغه	هغه	هغو
		هغه	هغې	هغه	هغو
۳	لا ليرې	هوغه	هوغه	هوغه	هوغه
		هوغه	هوغې	هوغه	هوغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴_ استفهامي یا پوښتنیز نومځري :

د پوښتنې لپاره کارېږي. د شخص، وخت، ځای څرنګوالی او څومره والي له مخې لاندې ډولونه لري :

څوک : د شخص لپاره کارېږي، لکه : څوک راغی؟

چا: د څوک اوښتی شکل دی او د شخص لپاره کارېږي، لکه: چا وژړل؟

کوم (کومه) : د شخص او شیانو لپاره کارېږي، لکه: کومه ښځه ځي؟ کوم سړی ځي؟

کله : د وخت پوښتنه کوي او نه ګردانېږي، لکه : کله راغی؟

کله راغله؟، کله به راشي؟، کله لاړ؟، کله لاړه؟

څنګه : د یو شخص، شي یا عمل څرنګوالی پوښتي، لکه څنګه دې ولیکه؟

څنګه دې رسم کړ؟ څنګه دې میدان پاک کړ؟

څو: د اشخاصو او شیانو شمېر پوښتي، ځکه نو د جمع په شکل کارېږي، لکه:

څو زده کوونکي راغلي وو؟ څو قلمونه دې وپېرل؟ څو کسانو ډوډۍ خوړلې ده؟

څومره : د اشخاصو او شیانو شمېر او د څرنګوالي او څومره والي درجه ښیي، لکه : څومره زده کوونکي دې ولیدل؟ څومره کبان دې ونیول؟ څومره ښکلی دی؟ څومره تود دی؟

ولې: د یوه عمل او پېښې لامل پوښتي، لکه : ولې راغلې؟ ولې درس نه لولې؟ ولې جومات ته نه ځې؟

د معاصر لیکوال محمد ایوب خان اڅکزي لاندینی نثر ولولئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعتبارات

وايي چې يوه ورځ ملکه په خپل محل کې په يوه کار مشغوله وه، دروازه وټکېدله، ويلې څوک يې؟ ورته وويل شول چې ولي عهد.

ملکې اعتنا ونه کړه او خپل مشغوليت يې جاري وساته.

د کافي انتظاره بعد، بيا دروازه وټکول شوه، ملکې وويلې څوک يې؟

جواب ورکړل شو چې ستا فرمانبردار زوی.

ملکې فوراً دروازه ورخلاصه کړه او ورته و يې ويل چې گوره زويه! همېشه کوښښ وکړه چې په دنيا کې په خپلو انساني اوصافو او خويونو وپېژندل شې، ولې چې دنياوي حيثيت اضافي او اعتباري شی دی چې هر وخت پناه کېدونکی دی.

الف: په پورته نثر کې ضميرونه پيدا کړئ.

ب: د نثر مفهوم په خپلو عباراتو کې وواياست:

۵ـ پلوي نومځري :

د اشخاصو له پلوه د يوه عمل پلو يا لوری ښيي او تل تر فعل د مخه راځي. دا نومځري درې بڼې لري:

(را، در، ور)

را : د متکلم (لومړي شخص) لوری ښيي، لکه : راکړه، راوړه، راواخله او نور.

در : د مخاطب (دويم شخص) لوری ښيي، لکه : درواخله، درپورې کړه، درځه او نور.

ور : د غايب (درېيم شخص) لوری ښيي، لکه : ورکړه، وروړه، ورپورې کړه او نور.

۶ـ مبهم نومځري :

دا نومځري د يوه ناڅرگند شخص لپاره کارېږي او په دې ډول دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر : د جنس او حالت له مخې گردانېږي، زياتره د مفرد لپاره راځي، لکه : هر ځوان، هره پېغله، هر سړی، هره ښځه، هر کتاب، هره کتابچه او نور.

په اوښتي حالت کې د جمع لپاره راځي، لکه : په هرو ځو ځوانانو کې، په هرو ځو پېغلو کې.

بل : يوازې د شمېرېدونکي مفرد نامه پر ځای کارېږي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه : بل ځوک، بل ځوان، بله پېغله، بل سړی، بله ښځه او نور.

نور : جنس نوم او جمع نوم راښيي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه: نور هلکان، نورې نجونې، نور جوار، نوره بوره.

ټول : دا نومځری هم جنس او جمع نوم راښيي او د جنس او حالت له پلوه گردانېږي، لکه : ټوله کورنۍ، ټول غړي، ټول ښارونه، ټولې دښتې، ټول سري، ټولې ښځې.

۷ـ اشتراکي نومځری (خپل):

دا نومځری د لومړي، دويم او دريم شخص لپاره او هم د مفرد او جمع لپاره يو ډول کارېږي، ځکه يې اشتراکي نومځری بولي. دا نومځری هم د جنس او حالت له مخې گردانېږي، لکه : احمد خپله کورنۍ دنده تر سره کړې ده. حميدې خپل کورنی کار کړی دی. ښاپېرۍ خپل ورور ته درس وايي.

فعاليتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه و وايي:

۱ـ ځانگړي نومځري په څو ډوله دي؟ هر ډول يې په مثالونو کې څرگند کړئ.

۲ـ څو ډوله نومځري پېژنئ؟ نومونه يې واخلئ.

۳ـ لاندې نومځري مشخص کړئ او خپل ټاکلي نومونه ورته وليکئ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه .... ته .... ستا .... هغه .... مې ....

يې..............

۴ـ په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړئ چې کوم نومځري دي :

- زه هره ورځ ښوونځي ته ځم.
- د ده کتاب له ماسره دی.
- قلم دې ورک شو.
- بل قلم دې واخيست.
- ولې دې قلم ورک کړ؟
- څومره وخت دې تېر کړ؟
- څوک به راغلی وي؟

۵ـ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او يو له بل نه دې د نومځرو پوښتنې وکړي. ښوونکی دې د پوښتنو ځوابونه وڅاري.

۶ـ زده کوونکي دې په لاندې جملو کې نومځري په نښه کړي :

- څوک راغی؟
- چېرې اوسېږې؟
- کوم کتاب دې خوښ دی؟
- نور هلکان چېرې دي؟
- څه دې راوړل؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې له کوره تر ښوونځي او له ښوونځي تر کوره د خپل تګ او راتګ حال وليکي او په هغو کې دې نومځري په نښه کړي چې کوم نومځري يې کارولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیک نښې

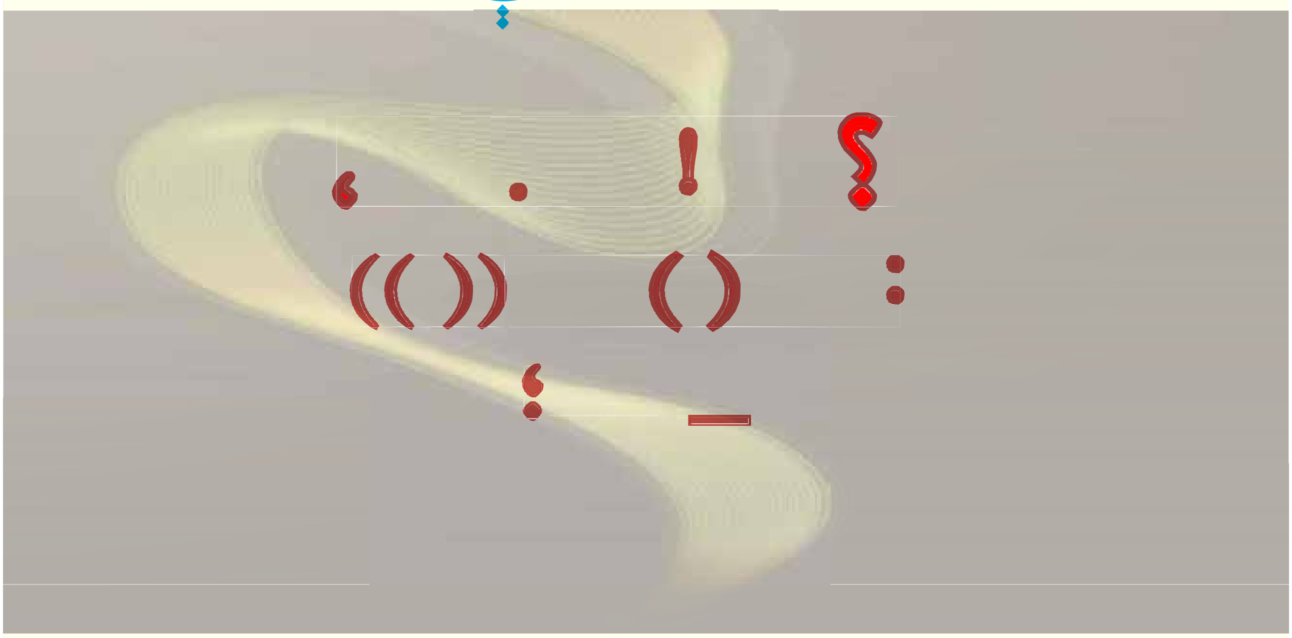

لیک نښې هغه علامې دي چې په لیک لوست کې یې کارول لویې لویې تېروتنې له منځه وړي او په کارولو یې لوستونکی د سمو لوستلو او سمو لیکلو جوګه کېږي.

د دغو نښو زده کړه د هر چا لپاره ضروري ده، که نه نو لوستل او لیکل به مو تېروتنې او نیمګړتیاوې ولري.

- تاسې د لیک نښو په اړه معلومات لرئ؟
- د لیک نښو مراعاتول لیکونکي او لوستونکي ته څه ګټه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

له تورو پرته ځيني نښې هم شته چې په سمو لوستلو کې له لوستونکي سره مرسته کوي. دغه نښې ډېرې زياتې ارزښتناکې دي، ځکه چې سړی په لوستلو کې له تېروتنې څخه ژغوري او په سمو لوستلو کې اسانتيا پېښوي. په ليکنه کې د دغو نښو په مرسته لوستونکي کولای شي چې په لوستنه کې په دې پوه شي چې په کوم ځای کې تم شي، سا واخلي او يا کومه کلمه په بلې پورې وتړي.

په ليکنه کې د ګڼو کيفيتونو، لکه: حيرانتيا، پوښتنې، خطاب، تمسخر يا ملنډو وهلو، ندا او داسې نورې څرګندونې د همدغو نښو په راوړلو سره کېږي.

۱_ (،)	۲_ (.)	۳_ (:)
۴ _ (-)	۵_ (؟)	۶_ (!)
۷_ ( )	۸_ (...)	

له دې امله دلته په لنډه توګه هغه نښې له بېلګو سره راوړو چې ډېرې ضروري دي.

۱_ (،) کامه: دا نښه موږ ته راښيي چې يوه وړه يا نيمګړې جمله له بلې سره اړيکي لري او په لوستلو کې يې بايد ډېر لږ ځنډ وشي،لکه : څه چې کرې، هغه به ريبې. څه چې دې راکړل، بېرته مې درکړل. په يوې جملې کې د څو پرله پسې نومونو د بېلونې لپاره هم راځي، لکه : د افغانستان مشهورې مېوې انګور، انار، بادام، خټکي، منې، جلغوزې او نورې دي.

۲_ (۰) ټکی يا نقطه : دا نښه ديوې بشپړې جملې په پای کې ايښودل کېږي او د خبرې د تمامښت نښه ده، لکه : کابل د افغانستان پلازمېنه ده. زما ورور حميد نومېږي.

۳_ (:)دوه سر په سر ټکي يا شارحه: دا نښه د هغې جملې يا کلمې په اخر کې راځي چې شرح او تفصيل وروسته ورپسې وي، لکه : هر څوک چې په لاندې لارښوونو عمل وکړي، نه ناروغه کېږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

١ـ د شپې له خوا دوخته ویده کېدل،

٢ـ لږه ډوډۍ خوړل،

٣ـ سهار دوخته راپاڅېدل،

همدرانګه د چا د وینا د راخیستلو په وخت کې د هغه له نامه نه مخکې او هم له راخیستل شوې وینا نه مخکې دغه نښه ایښودل کېږي، لکه : رسول اکرم ﷺ فرمایلي دي : ((... زه تاسې ته ونه وایم چې دوزخي څوک دی؟ واورئ! هر کبر جن، بد خویه او بخیل دوزخي دی.))

۴ـ (-) بېلنی یا ډش: دغه نښه څو ځایه او په دې ډول کارول کېږي:

١ـ د معترضه یا څنګیزو جملو د ښودلو لپاره، لکه : هغه ورځ ـ بیا دې یې خدای ﷻ نه راولي ـ پرما څومره وغمېده چې پلار مې سخت ناروغ شو.

٢ـ په کوم داستان یا ډرامه کې چې د دوو کسو ترمنځ خبرې اترې وي، نو د هر یوه خبره په هم دغه نښه پیلېږي، لکه : احمد محمود ته وویل:

ـ ایا ته به اجمل ووینې؟

ـ هو! که وخت مې پیدا کړ.

ـ او که وخت دې پیدا نه کړ؟

ـ بیا به تا هرو مرو خبر کړم.

٣ـ د اعدادو، ارقامو او نېټو د ښودلو لپاره هم لیکل کېږي، لکه : د حمل له ١۴-٢٠ پورې او یا دا چې د (١٩٣٩ - ١٩۴۵) کلونو تر منځ په نړیواله جګړه کې په میلیونونو انسانان ووژل شول .

۵ـ (؟) پوښتنیزه نښه یا سوالیه: دا نښه د پوښتنیزو جملو په پای کې راځي، لکه :سید جمال الدین افغان (رح) چېرته وفات شوی و؟

۶ـ (!) د حېرانتیا یا ندا نښه : دا نښه په لاندې ځایونو کې کارول کېږي:

١ـ د خطاب لپاره، لکه : ښاغلو! ورونو! زده کړه وکړئ!، وخت خوشې مه تېروئ!

٢ـ له ندا او غږکولو نه وروسته، لکه: یا خدایه! دا څه حال دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳_ د امر کولو پر وخت، لکه چوپ شه!

۴_ د هیلې ښکاره کولو پر وخت، لکه : کاشکې! زه هم درسره وای.

۵_ د حیرانتیا پر وخت، لکه : توبه، توبه، دومره ټګي!

۶_ د ستاینې او افرین پر وخت، لکه : افرین ستا په مېړانه!

۷_ د افسوس او ارمان پر وخت، لکه : درېغه! درېغه!، ارمان! ارمان! چې ما هم زده کړه کړې وای.

۸_ د خوښۍ پر وخت، لکه : واه! واه!، پاه! پاه!

۷_ ( ) ورپې لیندۍ: د دغو لیندیو تر منځ هغه توضیح یا معترضه جمله راځي چې ډېره مهمه نه وي او حذفول یې جملې ته څه زیان نه رسوي، لکه : رحمان بابا (خدای ﷻ دې یې وبښې) د پښتو ژبې نومیالی شاعر و. دلته (خدایﷻ دې یې وبښې) معترضه جمله ده که حذف شي، جملې ته څه زیان نه رسوي.

خاص نومونه، عددونه او خارجي کلمې هم د دغې نښې تر منځ لیکل کېږي، لکه : زما ملګری (احمد) چې راغی، نو ویې ویل : ستا ورور له مانه (۱۰) کتابونه وړي دي.

۸_ (...) ځنګ پر ځنګ ټکي: د حذف یا تېرېدنې نښه، کله چې د یو نوم یا یوې جملې ښکارېدل لا زم نه وي، یا یې لنډون لا زم وي، هغه وخت پرله پسې درې ټکي ایښودل کېږي، لکه : هغه به ویل چې زه نه غواړم په دې اړه زیاتې خبرې وکړم، خو بیا به یې هم خبره پسې اوږده کړه : ... دغه راز د دې موضوع بل اړخ دا دی چې په ښه روزنه کې د ښوونکي ترڅنګه د مور او پلار پاملرنه هم ډېره ضروري ده ... ښوونکی هم د مور او پلار درجه لري....

د حذف د ټکو لپاره څه ټاکلی شمېر نشته، خو عام نظر دا دی چې دغه ټکي دې لږ تر لږه درې او زیات نه زیات پنځه ولیکل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

لیک نثبي یو شمېر ځانګړې نثبې دي چې په لیکنه کې د بېلا بېلو مفاهیمو او حالتونو د ښودلو لپاره راځي. دا نثبې په لیکنه کې ځانګړی ارزښت لري. که سمې او پر ځای وکارول شي، له لوستونکي سره د معنا او مفهوم په افاده کې ډېره مرسته کوي اوکه سمې ونه کارول شي، نو ځینې معنوي تېروتنې رامنځته کوي. دا نثبې زیاتې دي، موږ دلته یوازې د هغو ځینې مهمې او مشهورې در وپېژندلې.

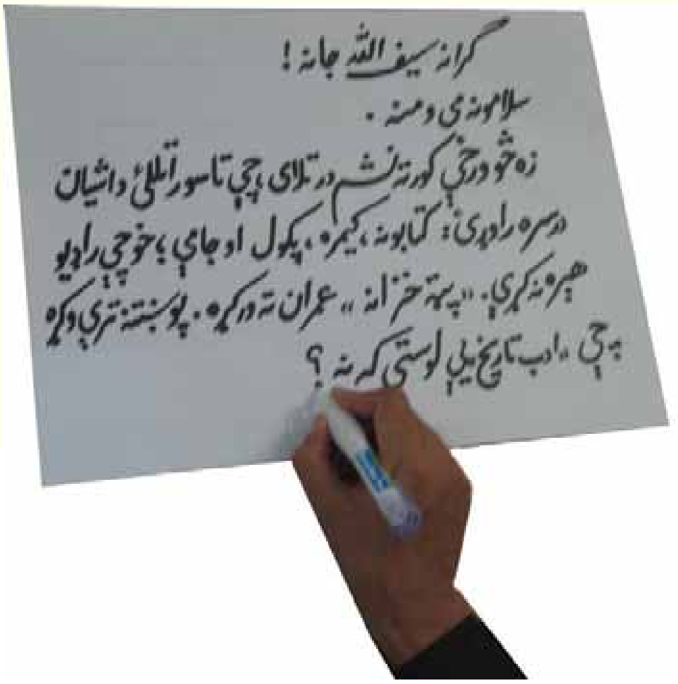

فعالیتونه

زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ لیک نښې د لیک په لیکلو او لوستلو کې څه ګټه لري؟

۲ـ که تاسو د لیک نښو په اړه څه معلومات لرئ؟ ټولګیوالو ته یې ووایاست!

۳ـ دغه نښه (؟) په کوم ځای کې راوړل کېږي؟

۴ـ زده کوونکي دې ګران لغتونه په کتابچو کې ولیکي او په جملو کې دې یې استعمال کړي.

۵ـ د لاندې جملو په پای کې کومې نښې راځي؟

کابل د افغانستان پلازمېنه ده

د احمد قلم چېرې دی

کاشکې زه هم درسره وای

عزیز، لونګ، رشید او اتل نن راورسېدل

۶ـ په لاندې متن کې لیک نښې په ګوته کړئ:

پرون مازیګر احمد زموږ کورته راغی بکس یې هم ورسره و ما ورته وویل په بکس کې دې څه دي هغه راته وویل چې قلم کتاب کتابچه او پنسلونه پکې دي موږ دواړه کورس ته روان شوو زموږ کورس د حمل له اتم نه تر دېرشم پورې دوام کوي احمد وویل کاشکې دا کورس لږ اوږد وای ښوونکي وویل شاباس په وخت راغلئ بیا ښوونکي یو تن ته اشاره وکړه او ویې ویل هلکه پاڅېږه تېر درس ولوله د هلک درس نه و زده ښوونکي وویل ولې دې درس نه دی زده هلک غلی ولاړ و

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې د ټکي یا نقطې، د سر په سر ټکو یا شارحې او پوښتنېزې نښې لپاره یوه یوه جمله ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

انشاء او ليکوالي

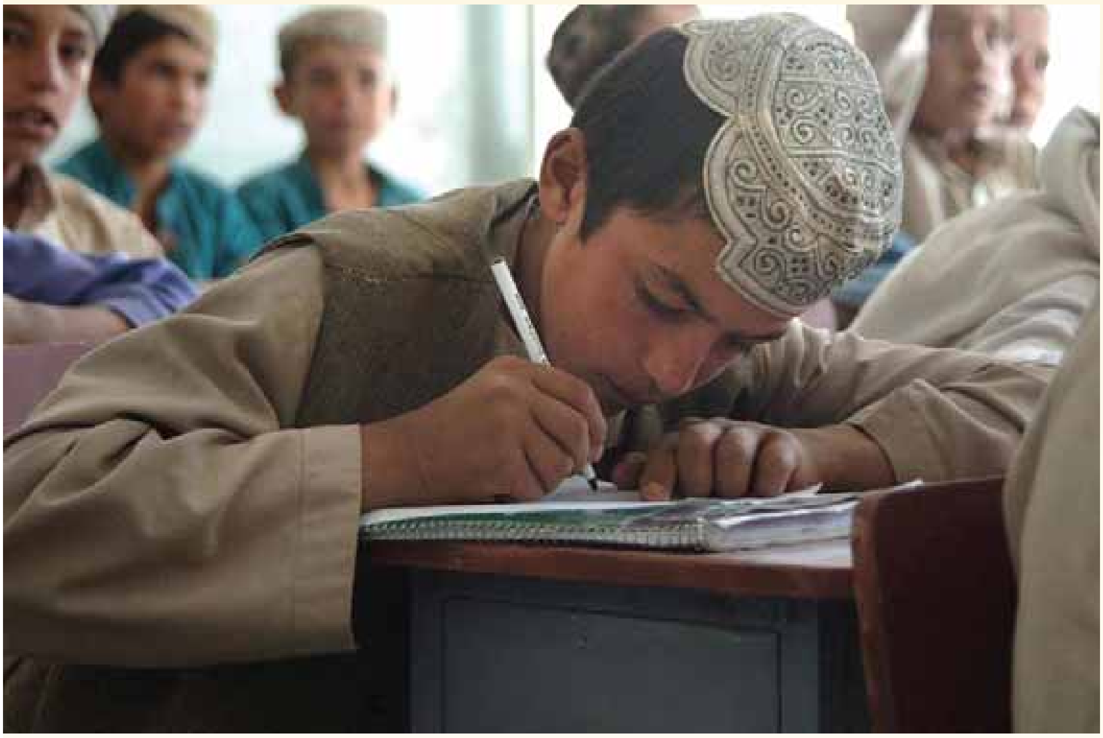

تاسي تېر کال په اووم ټولگي کې ولوستل چې املاء په لغت کې مهلت ورکولو او ډکولو ته وايي او په اصطلاح کې خپلې خبرې يا د بل خبرې په صحيح ډول ليکل دي. په دې لوست کې به تاسې ته د انشاء په اړه معلومات درکړو.

- املاء او انشاء څه توپير لري؟
- په انشاء کې کوم شيان راځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشاء: په لغت کې د يوه نوي شي پيداکولو ته وايي. په اصطلاح کې ديوه نوي فکر او خيال ښکاره او ښکاره او خيالونو په ښکلې بڼه ښکاره کولو ته انشاء وايي. په ساده وينا په نظم يا نثر د خپلو افکارو او خيالونو په ليکلې بڼه ښکاره کولو ته انشاء وايي. انشاء په نثر او نظم دواړو کېداى شي. د انشاء فن يا د ليکوالۍ هنر دا دى چې انسان خپل مطلب په سم او رسا ډول اداکړي. يعنې د خپل ذهن خيال او فکر په ښو او مناسبو الفاظو کې په اغېزناکه توګه وليکي. د ښو کلمو غوره کول او ترتيبول د انشاء مهمه برخه ده.

يو ليکوال او شاعر بايد د کلمو په غوره کولو، نښلولو او کارولو ښه پوه وي. همدارنګه بايد دا ورټيا ولري چې نوي الفاظ او معناوې پيدا او ښکلا پکې واچوي.

که ښوک غواړي چې د خلقت او فطرت په رمزونو او رازونو پوه شي او په يوه شنه پاڼه يا يوه ګل کې د الله ﷻ د قدرت نښې يا د معرفت دفتر وګوري، له خپل عقل، شعور او احساس څخه دې کار واخلي. يا په بله وينا د زړه سترګې دې وغړوي.

پر يوه لاره ډېر وګړي تېرېږي، خو يو نيم پکې چېرته يوه ښکلې مرغلره ومومي چې د چا له امېله پرېوتې او په خاورو کې پرته وي. پر دې لاره ډېر لاروي روان وي، ښوک يوې خواته، ښوک بلې ته ګوري د چا يوه شي ته پام وي، د چا بل ته، يو پکې د دېواله له کنډوه کوم ښکلى مخ ووينې، بل د بام په سر توره کتوه.

د يوه نظر د خان او ملک په بنګله وي، بل د خوارانو او غريبانو جونګړو او کنډوالو ته ګوري. ځينې ډېر لېرې واړه شيان ليداى شي، ځينې تر پښو لاندې ځمکه نه ويني او هوا ته ګوري.

په يوه باغ کې ښوک خس و خاشاک ټولوي او ښوک دګلو دستې جوړوي. د چا ديدار په کاروي او د چا دينار. کارغه په يوه خوا ځي بلبل په بله خوا، يو ځان ويني بل جهان ويني. ښرنګه چې د انسانانو په ښرګند نظر کې ډېر توپير شته، دغه راز د ټولو خلکو د زړونو سترګې هم يو راز ښار نه کوي. په همدغه ډول د فکر او نظر اختلاف دی چې د ليکوالو او شاعرانو د ليک او وينا په طرز يې اغېز کړی دی او د هر يوه انشاء او سبک يې ځانګړی کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انشاء کې د املاء برخه شامله نه ده. املاء د بل یا خپلې خبرې په سمه توګه لیکلو ته وایي، یعنې په منل شوې او دودشوې بڼه د خبرو لیکلو ته املاء وایي.

کوم لیکوال چې په یوې موضوع څه لیکي، لومړی باید یوه ټاکلې موخه ولري، بیا د هغې موخې په اړه ښه فکر وکړي او خپل فکر او خیال په ښو، خوږو او هنري الفاظو کې ترتیب او په ښه بڼه یې څرګند کړي. که چېرې همداسې وکړي، نو په لوستونکو به ښه اغېز وکړي، لکه چې یو انځورګر د ښې کمرې او ښو الا تو په وسیله ښه فلم او ښه انځور اخیستی شي، دغسې که یو ادیب او لیکوال له خپلو حواسو څخه په ښه سوچ او فکر کار واخلي، کولای شي چې د طبیعت او د ژوند له چارو او پېښو څخه خورا ښه اقتباس وکړي او په اغېزناکه توګه یې ټولنې ته وړاندې کړي.

په انشاء کې دلیکوال اروایي حالت، شخصیت، ذکاوت او نرۍ لید په یوه ډول څرګندېږي، خو په دغو څېزونو هغه وخت ښه پوهېدای شو چې دهغه لیکوال اثار زیات ولولو، دهغه ژوندلیک ولولو او د هغه د ژوندانه له بېلا بېلو اړخونو سره ځان اشنا کړو.

د متن لنډیز:

نوی مضمون، نوی خیال او نوی فکر چې د الفاظو او کلماتو په قالب کې په ماهرانه ډول ځای کړی شي، انشاء ورته وایي. که یو لیکوال د بل چا مضمون او مطلب رانقل کړي، انشاء یې نه شو بللی.

د انشاء اړین توکي نوي افکار، نوي خیالونه او د الفاظو هنري ترتیب دی.

د الفاظو په سمه، کره او منل شوې بڼه لیکلو ته املاء وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې د متن هر پراګراف په لوړ غږ ووايي او د پراګراف مفهوم دې په خپلو خبرو کې څرګند کړي.

۲_ انشاء په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟

۳_ دیوې ښې انشاء لپاره باید شاعر او لیکوال کوم ټکي په پام کې ولري. زده کوونکي دې یې په کتابچو کې ولیکي او بیا دې په وار سره هغه په ټولګي کې واوروي.

۴_ زده کوونکي دې د نظم او نثر توپیر په څو لنډو جملو کې له مثالونو سره وړاندې کړي.

۵_ زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د کتاب په پای کې پیدا او په جملو کې دې یې وکاروي.

_ فن_ خلقت	_ فطرت	_ رمز	_ معرفت
_ دینار	_ څار	_ اقتباس	_ کره

۶_ په متن کې ستاینوم (صفت) په نښه کړئ او په ټولګي کې یې په وار سره واوروئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په کور کې پخپله خوښه د یوې موضوع په اړه انشائیه لیکنه وکړي او بله ورځ دې یې هر یو په ټولګي کې واوروي.

تاسو داسې وګڼئ چې خپله لیکوال یاستئ او یوه موضوع ځانته ټاکئ، خپله یې لیکئ او انشاء کوئ. دخپلې لیکنې املایي خوا به هم په پام کې لرئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متلونه (د کاڼي کرښې)

ولسي ادبیات د هر ولس په ادبي تاریخ کې ډېره مهمه او ارزښتناکه ونډه لري. ولسي ادبیات زیاتره شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو کې زیات پیاوړي وي چې لیک لوست پکې ډېر عام نه وي. په پښتو ادبیاتو کې هم د شفاهي ادبیاتو ونډه ډېره مهمه او ډېره زیاته ده.

په ادبیاتو کې محاورې، سندرې، ټوکې ټکالې، متلونه، لنډۍ او نور راځي.

په اووم ټولګي کې مو په ولسي ادبیاتو کې لنډۍ ولوستې په دې لوست کې به د ولسي ادبیاتو یو بل ډول ((متل)) ولولو:

- متلونه څه ته وايي؟
- ولې خلک په خبرو کې متلونه کاروي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ولسونه د خپل کلتور او ټولنیزو ارزښتونو په پام کې ساتلو سره متلونه لري، په پښتو کې هم ډېر زیات متلونه شته. د پښتو د ولسي ادبیاتو یوه ډېره شتمنه برخه همدغه متلونه دي.

متلونه هغه لنډې، له مطلبه ډکې جملې دي چې ویونکي یې د خپلې وینا او ادعا د پخلي، کوټلتیا او پر اورېدونکو د منلو لپاره وایي. د متل په کلمو کې یو ځانګړی لطافت پروت وي.

کېدای شي متل منظوم وي یا منثور، خو خپل ځانګړی وزن او رواني به هرومرو لري. همدارنګه د متل موضوع ښایي رښتینې یا هم افسانه یې وي، خو په ولس کې یې داسې شهرت موندلی وي چې د رېښتینتوب تر بریده رسېدلی وي.

متل یوه لنډه جمله ده چې په استعاره یې ډول یو مهم مفهوم پکې نغښتی وي او د متل په ویل کېدو سره هغه مهمه مفکوره او مفهوم د اورېدونکي ذهن ته لېږدول کېږي.

متل په جرګو او مرکو کې هم د بحث او خبرو په جریان کې د پرېکړې او پایلې لپاره استعمالېږي. د متل استعمال په دوه کسیزو خبرو کې هم وي، خو په شخص پورې اړه لري چې څومره متلونه یې زده دي.

هغه کسان چې په خپلو خبرو کې پرځای او ډېر متلونه کاروي، هغه د ولس مجرب او هوښیار کسان بلل کېږي.

د نړۍ ټول ملتونه، متلونه لري. هره ټولنه د خپلو دودونو ، رواجونو ، ځانګړتیاوو او ارزښتونو په پام کې ساتلو سره د متلونو سترې پانګې لري او په حقیقت کې د هغه ولس د ژوند هنداره ګڼل کېدای شي. پښتو متلونه هم زموږ د ولس د غوره هنداري په توګه موږ ته زیات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ چې دلته څو متلونه سره ولولو:

خپله لاسه، ګله لاسه

د کور ګټه، د لاهور ګټه

که لاړ شې تر بلخه، درسره ده خپله برخه

ځمکه هغه سوځېږي چې اور پرې بلېږي.

څه چې کرې، هغه به رېبې

د دروغو مزل لنډ دی

هر چاته خپل وطن کشمیر دی

د کبر کاسه نسکوره ده

تشه لاسه ته مې دښمن یې

که غر لوی دی پر سر یې لار شته

چې بد کړې، بد به پر ځې

د وچو له امله لانده هم سوځي

اور ته خپل او پردي یو دي

پر مې کړه، مر مې کړه

کېږدي په خپلو مراندو ولاړه وي

پردي کټ تر نیمو شپو وي

کارغه د زړګي تك کاوه، خپل یې هم هېر کړ

سمندر چې په ویالو شي هم وچېږي.

اول سلام پسې کلام

انسان د احسان تابع دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر متل د یوې تجربې په نتیجه کې رامنځته شوی وي، خو د یو شمېر متلونو سره ترلې کیسې هم موږ ته راپاتې دي او د ځینو اصلي کیسې موږ ته نه دي راسېدلې، خو کېدای شي په ولس کې موجودې وي. راځئ چې په دې ادعا د پوهېدلو لپاره د دوو متلونو کیسې ولولو:

۱ـ څوک چې خوب کوي مېښه یې نر کټی زېږوي:

وایي چې په یوه غوجل کې د دوو کسانو مېښې ترلې وې. دواړه مېښې پر یوه وخت لنګېدې هرې یوې ته خپل خپل خاوند ناست و. له دوی څخه یو ویده شو. مېښې لنګې شوې یوې مېښې کټی او بلې مېښې کټې وزېږوله. وېښ سړي چې مېښې یې کټی زېږولی و د هغه ویده سړي له مېښې سره خوشې کړ او د هغې مېښې چې کټې یې زېږولې وه د خپلې مېښې سره خوشې کړه.

کله چې ویده سړی راویښ شو، څه ګوري چې مېښې ته یې کټی ولاړ دی او د هغه بل مېښې ته کټې ولاړه ده، ورته وېې ویل: مبارک دې شه! بختور یې چې مېښې دې کټې زېږولې ده!

هغه ورته وویل: څوک چې خوب کوي مېښه به یې نر کټی زېږوي.

۲ـ د غله په ږیره خس دی:

وایي چې په یوه غونډه کې یو شی ورک شو، د غونډې برخوال نه پوهېدل چې غل څنګه معلوم کړي. سره راغونډ شول، یو پکې تجربه کار و، هغه وویل: زه غل پېژنم، نورو ورته وویل: څنګه؟ هغه وویل: د غله په ږیره خس دی. په دې وخت کې غل بې ځنډه خپلې ږیرې ته لاس وروړ چې ګوندې رښتیا یې په ږیره خس دی او باید لیرې یې کړي چې څوک یې و نه پېژني، خو نورو ولید او و یې پېژاند چې غلا همده کړې ده، نو په دې توګه هر متل د یوې تجربې په نتیجه کې رامنځته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

متل د شفاهي ادبياتو يوه مهمه برخه ده چې په محاوره او خبرو اترو کې د استدلال او خپلې خبرې د پخلي لپاره کارول کېږي.

متل يوه وړه جمله يا عبارت دی چې يو لوی مفهوم رانغاړي. زياتره متلونه ځانته کيسې لري يا په بله وينا يو متل د کيسې د پېښېدو په پای کې رامنځ ته شوی وي.

متلونه ډېره اوږده مخينه لري او سينه په سينه تر موږه را رسېدلي دي.

په پښتو ژبه کې يو شمېر متلونه راټول شوي او په کتابي بڼه چاپ شوي دي، خو زياتره متلونه لا تر اوسه پورې د خلکو په سينو او محاورو کې لا ژوندي دي، خو په کتابونو کې نه دي راټول شوي.

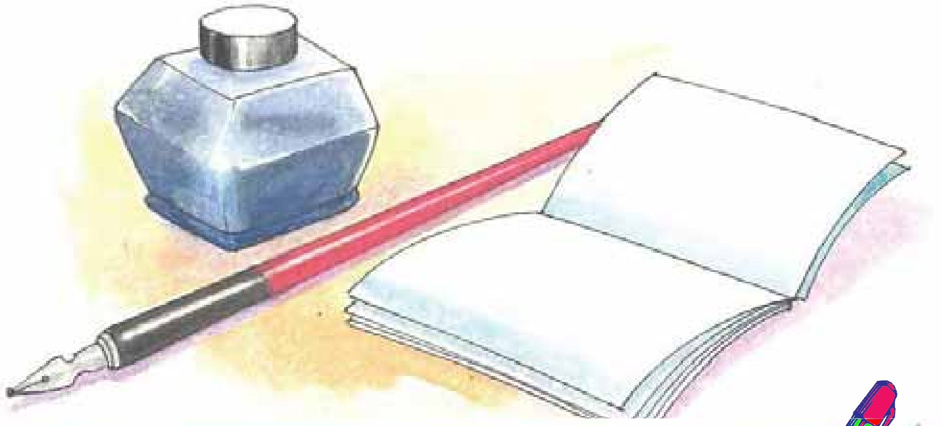

فعاليتونه

۱ـ زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

- متلونه په خبرو کې د څه لپاره کارول کېږي؟
- متلونه منظوم وي که منثور؟
- متلونه زموږ د ادبياتو په کومې برخې پورې اړه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ زده کوونکي دې په دوه ډلو ووېشل شي د يوې ډلې استازی دې يو متل وايي او د بلې ډلې استازی دې په وار سره د هغه معنا کوي.

۳ـ زده کوونکي دې په دوه ډلو ووېشل شي يوه ډله دې لس منظوم او بله ډله دې لس منثور متلونه ووايي.

۴ـ د لاندې متلونو معنا پخپلو کتابچو کې وليکئ او په ټولګي کې يې واوروئ.

- د غله په ږيره خس دی
- غل په غره کې نه ځايېږي
- مه کوه په چا چې و به شي په تا
- چاره که د سرو شي د ځيګر د منډلو نه ده

۵ـ زده کوونکي دې د لاندې متلونو تش ځايونه ډک کړي.

- هر چاته خپل ....کشمير دی.
- د يو لاسه .... نه خېژي.
- څه چې .... هغه به ....
- پر مې .... مر مې ....

۶ـ په لوستل شوو متلونو کې مو کوم يو خوښ دی، ولې؟ نظر مو وواياست.

۷ـ په لوستل شويو متلونو کې نومځري (ضميرونه) پيدا کړئ. او وواياست چې کوم ډول نومځري دي.

۸ـ که د کوم متل کيسه مو زده وي په ټولګي کې يې وواياست.

کورنۍ دنده

په کورنۍ کې له مشرانو څخه پوښتنه وکړئ او د هغوی له خولې نوي متلونه وليکئ او بيا يې بله ورځ په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مور زړه

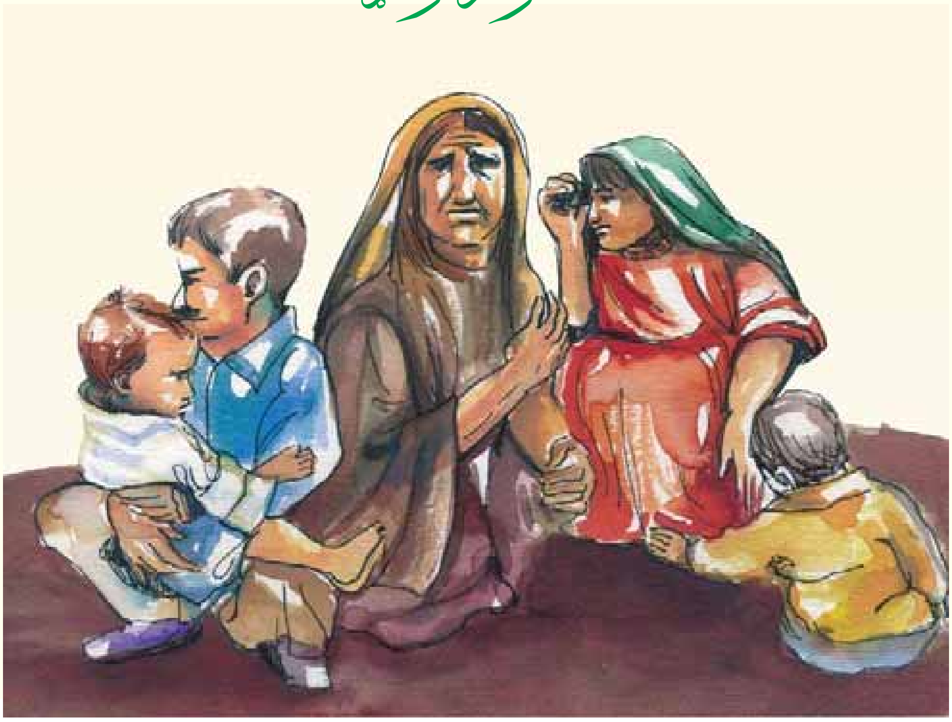

د مور د مينې او محبت، د مور د زړه سوي او مهربانۍ په اړه به تاسو ډېرې خبرې اورېدلې وي، خو اوس چې تاسو د مور په اړه کوم شعر لولئ، د مور د خواخوږۍ او مهربانۍ يوه ستره نمونه ده. دغه مطلب د افغانستان د نوميالي معاصر شاعر سيد شمس الدين مجروح په قلم له يوه بهرني (غربي) اثر څخه په شعر ژباړل شوی دی.

مور، تر ټولو مهربانه، مور تر ټولو زياته مينه ناکه ده، خو داسې کيسې او پېښې هم کېدونکي دي . تاسو دغه کيسه په شعري بڼه ولولئ.

د شاعر لنډه پېژندګلوي:

سید شمس الدین مجروح د افغانستان د معاصرو ادبیاتو یو خوږ ژبی شاعر او لیکوال دی. په ۱۲۸۹ هـ . ش . کال د کونړ ولایت د شین کورک کلي په یوې روحاني کورنۍ کې پیدا شوی دی. زده کړې یې په خپل کلي کې سرته ورسولې او رسمې دنده یې د اعیانو په مجلس کې پیل کړه. بیا یې مختلفې دندې سرته ورسولې چې د عدلیې د وزیر او د صدارت د مرستیال په توګه یې هم کار کړی دی.

دسید شمس الدین مجروح د شعرونو یوه مجموعه (منتخب شعرونه) په ۱۳۳۷ هـ . ش . کال د پښتو ټولنې له خوا چاپ شوې ده او دویمه مجموعه (یاد فریاد) یې په پېښور کې په ۱۹۸۵ م. کال کې چاپ شوې ده. سید شمس الدین مجروح په ۱۳۸۱ هـ . ش . کال وفات شوی دی.

پسرلی د کال ځواني وه هوا نښه وه
د ګیاه پرته په ځمکه لونګۍ شنه وه
ټول عالم په خوب ویده و نیمه شپه وه
هرې خوا ته د سپوږمۍ رڼا خوره وه
یو عاشق معشوقه ناست د رود په غاړه
په شراب د مینې مست و و دغه دواړه
سره ناست وو دوی بهر کلي نه لرې
دواړو ویلې ښې خوږې خوږې سندرې
د دوی منځ کې وې د راز و نیاز خبرې
یو له بله یې وړکړې وې وزرې
د ښایست غرور په سر کې د جینۍ و
د هلك په سر کې هم جوش د ځوانۍ و

سید شمس الدین مجروح

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلك ووې محبوبې ماته يې ګرانه
ماته زياته يې له دينه له ايمانه
څوك به نه وي محبت کې زيات له مانه
مادې هيڅکله خدای نه کا بې له تانه
زړه چې زيات له سرو ماله دی دلبره
ما قربان کړ هغه هم د ستا له سره
جينۍ وويل دا خبرې کوې څله
په دې لار کې زړه قربان وي تل ترتله
زړه په مينه کې عاشق نه ځي هر کله
دا په دې لار کې اول قدم دی ګله
زه به تاومنم هله زما ياره
چې د مور زړه کې دې راوړې زما لپاره
خپله مور سرې ته زياته له هر څه ده
زړه د مور يوه مرغلره بې بها ده
که د ستا مينه له ما سره رښتيا ده
که صحيح دا دعوه د مينې ستا ده
د مور زړه دې کړه ترې غوڅ راېې وړه ماله
نو به هله زه خولګۍ درکړمه تاله
د هلك په سر چې دغه امتحان شو
په وجود کې يې برپا د غم توپان شو
هك پك ودريده په دوه وو کې حيران شو
خو پرې مينه شوه غالبه راروان شو
نو د مور سينه يې څيرې په خنجر کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغلره يې د زړه تري رابهر کړه
چې هلك له دغه کاره نه وزګار شو
بيا روان په دغه لوري په تلوار شو
لاړ کې ولويد طيعت ورته په قار شو
زړه يې هم له لاسه خاورو کې ګوزار شو
ناګهانه له زړه غږ شو چې بچيه!
خير دې وي ژوبل خو نه شولې زړګيه

د مور ستايل او درناوی:

دغه اصل ته په پښتو ادبياتو کې هم زياته پاملرنه شوې ده. زموږ زيات شمېر شاعرانو او ليکوالو په خپلو منظومو او منثورو اثارو کې د مور مقام ستايلی دی.

په بېلا بېلو ادبي نثرونو لکه داستانونو، ناولونو او نورو ادبي ټوټو کې د مور مقام ته پاملرنه شوې او د مور مقام پکې ستايل شوی دی. ويلای شو چې د مور مقام په پښتو ادبياتو او بيا په لنډيو کې ځانګړې ځای لري او زموږ د ادبياتو يو مهم څپرکی جوړوي. په بېلا بېلو ليکنو کې د مور مقام، د مور مهرباني، شفقت او عاطفې د اولاد په روزنه کې د هغې کړاو او زيار انعکاس موندلی دی. د دغو ټولو ليکنو مقصد يو دی او هغه دا چې د مور د مقام او حقونو پېژندل او د هغې درناوی کول.

په ولسي ادب کې د مور د مينې عاطفې او مهربانۍ په اړه ډېرې کيسې شته چې يوه نمونه يې دلته راوړو:

وايي چې د يوې مور ماشوم بلې ښځې پټ کړ. د ماشوم مور که هر څومره له غلې ښځې څخه خپل ماشوم وغوښت، خو هغې ورنکړ او ويې ويل چې دا زما زوی دی. د ماشوم مور په چيغو چيغو قاضي ته ولاړه او عرض يې وکړ چې يوې ښځې مې ماشوم پټ کړی او نه يې راکوي. قاضي غله ښځه راوغوښته هر څومره پلټنې چې يې ترې وکړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه قانع نه شوه، ویل یې چې دا زما خپل زوی دی، پر ما یې ناحقه دعوه کړې ده.

قاضي و ویل: ما یوازې پرېږدئ چې د پرېکړې په اړه فکر وکړم. دواړه ښځې د قاضي له کوټې نه ووتلې. ښه شېبه وروسته قاضي دواړه ښځې راوغوښتلې هغوی ته یې خپله پرېکړه داسې اعلان کړه:

وروسته د ډېر سوچ نه زه دې نتیجې ته ورسېدم چې ماشوم باید دوه ټوټې شي، یوه ټوټه د یوې مور او بله ټوټه د بلې مور. په دې پرېکړې کې به عدل او انصاف پر ځای شي.

قاضي جلات راوغوښت، ویل راشه دا ماشوم دوه ټوټې کړه. کله چې جلات توره په لاس راغی د ماشوم اصلي مور غږ کړ:

قاضي صاحب ماشوم مه دوه ټوټې کوئ، ماشوم زما نه دی، هغې ته یې ورکړئ. قاضي پوه شو چې د ماشوم اصلي مور همدا ده، ځکه چې د خپل زوی مرګ یې نشو زغملای او هغه بله چې د ماشوم اصلي مور نه وه د قاضي پرېکړه یې ومنله.

په دې توګه قاضي ماشوم خپلې اصلي مور ته وسپاره او هغې بلې غلې ښځې ته یې سزا وټاکله.

د متن لنډیز:

د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ فرمایلي دي چې ((جنت د مور تر پښو لاندې دی)). د مور مقام په ټولنه کې تر هر چا لوړ دی او درناوی یې په ټولو لازم دی.

په دې منظومه کیسه کې د مور د مهربانۍ یوه داسې نمونه تاسو ولوسته چې مینه او مهرباني یې له بل چا سره نه شي پرتله کېدای. مور د مینې، محبت او مهربانۍ یوه داسې چینه ده چې دغه مینه او مهرباني یې د زړه په څڅېدونکو وینو کې هم ناړې وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ــ زده کوونکي دې متن په لوړ غږ ولولي او د شعر مفهوم دې په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ــ زده کوونکي دې په متن کې د راغلې کیسې لنډیز په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې يې په ټولګي کې ولولي.

۳ــ زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي. یوه ډله دې په شعر کې نومونه او بله ډله دې صفتونه پیداکړي او د ټولګیوالو په وړاندې دې ولولي.

۴ــ له دغې کیسې نه تاسې څه زده کړل، خپل نظر خپلو ټولګیوالو ته څرګند کړئ .

۵ــ په متن کې ارتباطي کلمې پیدا او لست يې کړئ لکه :

کال، پسرلی، هوا

۶ــ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي :

نیاز　　بې بها　　برپا　　ملغلره

۷ــ زده کوونکي دې د ماشوم په اړه کیسه ولولي او د دغې کیسې لنډ مقصد دې پخپلو خبرو کې ووايي.

کورنۍ دنده

د مور د مهربانیو په اړه مو که کومه کیسه له چا اورېدلې وي او یا مو یاده وي په خپلو کتابچو کې يې ولیکئ او بله ورځ يې په ټولګي کې ولولئ.

ښوونکی د ټولنې لارښود

ښوونکی د ماشومانو او ځوانانو لارښوونه کوي. د پوهې او علم پرګانه يې سمبالوي. د نېکو لارو ګټې او د بدو لارو زيانونه ورته بيانوي.

په نننۍ نړۍ کې هر ډول پرمختګونه او هوساينه په ټولنه کې د انسان د پرله پسې زيار نتيجه او د ښوونکي برکت دی.

زده کوونکو ته لازمه ده چې د دغه لارښوونکو درناوی او احترام وکړي. په دې درس کې به د پوهاند رښتين د ژوند له پلوشو څخه د ښوونکي په اړه يو مطلب ولولئ.

- ښوونکی د ټولنې څه ډول معمار دی؟
- ښوونکي زموږ په روزنه کې کومه ونډه لري؟
- که ښوونکی نه وای دا نړۍ به څه ډول وه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او پوهه یوه رڼا او ځلا ده او ښوونکی او معلم د دغې رڼا خپرووونکی دی.

علم او پوهه دودې او ترقۍ زینه ده او ښوونکی د دغې زینې جوړووونکی دی. علم د تورې تیارې مشال او د عقل د روښانتیا بله ډیوه ده. دغه مشال او ډیوه د ښوونکي د مازغو په رڼا روښانه کېږي. ښوونکی تل د خپل دماغ په ډیوه کې د فکر تیل سېځي، خپل مازغه ویلي کوي، شپې رونوي، د زړه وینې خوري او په ځان سخته تېروي دا ټول د دې لپاره چې د ناپوهۍ تیاره ورکه شي، خلک ښه او بد وپېژني او دښکلي او هوسا ژوند خاوندان شي.

ښوونکی په حقیقت کې د ژوندانه لارښود دی.

پوه، لایق، زیارکښ او زړه سواندي کسان د یو هېواد د لوړتیا او علمي ودې پخې ستنې دي. که دغه ستنې پخې او کلکې نه وي، نو د علم او پوهې ماڼۍ به هم بې کاره او بې خونده وي.

د علم وړانګې د ښوونکو په لاسونو په دنیاکې خپرېږي. د یونان ستر فیلسوف ارسطو د لومړي معلم، ابو نصر فارابي د دوهم معلم او ابن سینا د درېیم معلم په نامه یادېږي. غرض دا چې د معلم لقب او نوم یو ستر او درونډ نوم دی. په همدې وجه د ښوونکي مقام په ټولنه کې ډېر لوړ او جګ دی. څومره چې د ښوونکي مقام لوړ دی، نو هغومره یې وظیفه هم درنه او سخته ده. د هرې ټولنې وده او ترقي، پرمختګ او لوړتیا د هغوی د ښوونکو په زیار، کوښښ، اخلاص او له دندې سره په شوق او مینه پورې اړه لري. د یو ولس روښانه سبا د دوی په همت او زحمت پورې تړلی دی. د نن ورځې کوچنیان او ماشومان د دوی په وسیله د سبا ورځې پوهان او لویان کېدای شي.

ښوونکي د یو هېواد د باغ و بڼ مالیاران او د نوو بوټو او نیالګیو باغوانان دي. که دوی په خپله وظیفه کې د کوچنیانو په روزنه او پالنه کې لږ غفلت وکړي، نود وطن د علم او پوهې، ودې او ترقۍ باغ و بڼ به مړاوی او سپېره پاتې شي. ټول ماشومان د ښوونکو سره یو امانت دی د دغه امانت ساتنه، پالنه او روزنه د دوی دنده ده.

د ماشومانو د علم او پوهې زیاتول، د دوی د خویونو او اخلاقو سمول، په دوی کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل ملت، خاورې او هېواد مينه اچول او په پای کې له دوی نه د سم فکر او مزغو خاوندان او غوره سړي جوړول، د ښوونکو دنده ده. دا يو داسې پور دی چې بې له اداکولو څخه په بل هيڅ ډول نه خلاصېږي. ترکومې اندازې چې شاگردان علم او پوهې ته ضرورت لري، هغومره سمې روزنې او پالنې ته هم اړ دي. علم د انسان جوهر او روزنه يې ښکلا او ځلاده. د يو مخلص او پوه ښوونکي وظيفه دا ده چې دغو دواړو خواوو ته پوره پاملرنه وکړي او د خپل هېواد تاند نيالگي داسې وروزي چې هم يې خلک سيوري ته کښېني او هم يې له خوږو مېوو څخه گټه واخلي.

لنډه دا چې د معلمانو دنده ډېره درنه او مهمه ده، خو ورسره ډېره پاکه او سپېڅلې هم ده. نو ښايي چې ټول ښوونکي په ډېر اخلاص او مينه خپله پاکه وظيفه سر ته ورسوي او د سالمې پوهنې په لوړولو او خپرولوکې شپه او ورځ زيار او کوښښ وکړي.

د متن لنډيز:

د ښوونکي کلمه که څه هم خلکو ته په ښکاره يوه ساده کلمه ښکاري او د ښوونکي دنده يوازې ښوونځي ته په تلو راتلو پورې تړې، خو داسې نه ده.

د ښوونکي دنده ډېره درنه او مهمه ده. مقام يې ډېر لوړ او نوم يې سپېڅلی او مقدس دی. نن ورځ چې په نړۍ کې د ژوند څه پرمختگونه او اسانتياوې وينئ، نو لومړني لارښوونکي يې معلمان دي، ځکه چې د نړۍ پوهان، سياسي څېرې، مخترعين او د هېوادونو واکمنان د ښوونکي د زيار په پايله کې راڅرگند شوي دي. لازمه ده چې د زړه له کومې د ښوونکي درناوی او احترام وشي. ښوونکي ته هم پکار ده چې خپله دنده په دقت، اخلاص، صداقت، سپېڅلتيا او د مسؤوليت له مخې پر مخ بوځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ څو زده کوونکي دې له ښوونکي نه وروسته لوست په وارسره ولولي او په وار سره دې د درس مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ـ زده کوونکي دې گران لغتونه په کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې معنا کړي.

۳ـ زده کوونکي دې له لوست څخه مترادف الفاظ راوباسي او پرتخته دې یې ولیکي.

۴ـ په لاندې معنا شوو لغتونو کې سم ته (س) او ناسم ته (ن) په پنسل ولیکئ.

- لایق: چاروا کی
- زیارکښ: زحمت کښ
- وړانگې: وربخ
- مشال: څراغ، رڼا
- هوسا: لالهاند
- سپېڅلی: پاک

۶ـ لاندې جملې تکمیل کړئ؛!

- علم او پوهه یوه .... او .... ده.
- ښوونکی په حقیقت کې د .... لاربنود دی.
- د علم وړانگې د .... په لاسونو په .... کې خپرېږي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې دښوونکي په اړه په کور کې یوه، یوه لیکنه وکړي چې شپږ کرښې او یا تر دې زیاته وي او بله ورځ دې په ټولگي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړيواله ادبي څېره: ټاګور

نړيوال هنرونه او فکرونه نړيوال ارزښت لري. دغه راز هنرونه او فکرونه نړيواله شتمني وي، هر انسان ترې ګټه اخيستلای شي. ليکوال او شاعر چې څه ليکي او څه وايي، د نړيوالې ټولنې لپاره وي، خو د ډېرو لږو فکر او هنر دومره پوخ وي چې نړيوال شهرت ور په برخه کړي.

دغه فکر او هنر هر انسان ته يو ځانګړی پيغام لري. له دغه فکر و هنر څخه بيا هر څوک له خپلې هنري لېوالتيا سره سم خوند اخلي.

په اوومه ټولګي کې مو د اندرسن په اړه معلومات تر لاسه کړل، په دې لوست کې يوه بله نړيواله څېره ټاګور درپېژنو.

- تاسې که کوم نړيوال ادبي شخصيت پېژنئ په اړه يې خبرې وکړئ.
- د ټاګور کوم شعر يا کتاب مو لوستی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاګور یوه نړیواله ادبي څېره ده. ټاګور مشهور شاعر او لیکوال دی. په ډرامه لیکنه کې یې ډېر لوی لاس درلود. ناولونه او داستانونه یې هم لیکلي دي.

ټاګور د ۱۸۶۱ م. کال د مې په اوومه د هندوستان د کلکتې په ښار کې زېږېدلی دی. کورنۍ یې شتمنه وه او د علم او هنر له امله یې په بنګال کې ځانګړې شهرت درلود. د ده کورنۍ دلوېدیځ له تمدن سره هم له یوې نیمې پېړۍ را په دې خوا اشنا وه. د خپلو نیکونو علمي، ادبي او هنري میراثونه یې ساتل.

له همدې امله د ټاګور په شخصیت کې زاړه کړه وړه او نوې ښکلا دواړه لیدل کېږي. ټول هندوستان تر اوسه د ټاګور په څېر بل پراخ نظره، خواخوږی او هوښیار ادیب ونه موند.

ټاګور که د خپل وخت د پرمختللي ژوندانه له اسانیتاو و برخمن و، نو د خپل وخت د بې وزلو وګړو له ژوندانه څخه هم ناخبره نه و. هغه دغه دواړه د سر په سترګو لیدلي و و. دغو متضادو زده کړو او تجربو د ټاګور شخصیت ډېر هر اړخیز (جامع) کړ.

رابندر ناتهـ ټاګور د نړۍ ببلا بېلو هېوادونو لکه انګلستان، جرمني، امریکا، سیلون، چین، ایټالیې، کاناډا، ویتنام، کمبودیا، لاوس، برما، روسیې او ایران ته سفرونه کړي دي. په دغو هېوادونو کې یې له ولسمشرانو او وزیرانو رانیولې تر بې وزلو وګړو پورې لیدلي کتلي او د هغو له حال څخه یې ځان خبر کړی دی.

په بېلا بېلو سفرونو کې له بېلا بېلو وګړو سره د هغه اړیکو او لیدنو کتنو هغه ته ډېره تجربه ور په برخه کړه. هغه په لسګونو ډرامې د اشعارو مجموعې، لنډې کیسې او رومانونه لیکلي دي.

د رابندر ناتهـ ټاګور ځینې اثار دادي:

۱ــ د یوه شاعر نکل	۲ــ تصویرونه او سندرې
۳ــ د ځنګل ګل	۴ــ د فطرت انتقام
۵ــ مات زړه	۶ــ د وړکتوب سندرې
۷ــ د اروپایي سیلاني لیکونه	۸ــ د لمر سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

٩_ د ماښام سندرې
١٠_ تېز او تونډ
١١_ خطرناک ښکار
١٢_ د عالمانو پاچا او نور
١٣_ د سهار سندرې

د رابندر ناتهـ ټاګور ځينې اثار په پښتو ژباړل شوي دي، لکه : کابلي والا، ګيتا نجلي، تاج او ځينې نور. ګيتا نجلي عبدالرؤف بينوا ژباړلی او لومړی ځل په ۱۳۳۶ هـ . ش . کال په کابل کې چاپ شوی دی. د ټاګور ګيتا نجلي نړيوال شهرت لري. او د نوبل نړيوال جايزه يې ګټلې ده.

دګيتا نجلي د متن څو بېلګې:

هغه وخت چې زما زړه سخت او وچ شي، نو ته پر ما د رحم باران وکړه راشه!

کله چې ژوند محبت له لاسه ورکړي؛ نو ته د نغمې په پرده کې راشه! کله چې شاوخوا د هنګامه زېږوونکو مشاغلو شور پورته شي او ما د باندې وباسي، نو ته ای زما د سکوت خاونده! د خپل سکون او ارام سره راشه! کله چې زما بېنوا زړه د زندان په يوه ګوټ کې غلی کښېني؛ نو ای زما پادشاه! ور مات کړه د شاهانه برم او دبدبې سره راشه؛

کله چې زما د زړه پر ارزو باندې د باطلو او هامو غبار پرېوځي نو ته ای يوازې پاکه! ای ته يوازې ويښه! د خپلې برېښنا او تالندې سره راشه!

×××

تا په سيوري کې ځان پټ کړی دی، اې زما ګرانه! ته چېرې د ټولو تر شا ولاړ يې؟ دوی تا ټېل وهي، ستا له څنګه د خاورو پر ډک سړک باندې تېرېږي، او ستا هيڅ خيال نه ساتي.

زه دلته له څو ګړيو راهيسې نذرونه په لاس انتظار کومه، لاروي تېرېږي او يو _ يو ګل مانه اخلي _ اوس نژدې ده چې ټوکرۍ تشه شي.

دګهيځ وخت تېر شو او د غرمې هم، د ماښام په سيوري کې زما سترګې له خوبه پټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټې کېږي. هر څوک خپلو کورو ته ځي، ما ويني راباندې خاندي او ما محجوبوي. زه د گداگرې نجلۍ په شان پلو پر مخ ناسته يم او کله چې دوی ما وپوښتي چې زه څه غواړم؟ نو زه سترگې کښته واچوم او هغو ته هيڅ ځواب نه ورکوم.

اه، رښتيا هم زه هغو ته دا کله ويلای شم چې ((زه تاته انتظار لرم، تا د راتلو وعده کړې ده)) زه له شرمه څنگه ويلای شم چې ((زه بې له دې غريته نور څه جهيز (د ورکولو لپاره نه لرم))

اه، ما دا غرور دخپل زړه په کومې کې پټ کړی دی، زه پر وښو ناسته اسمان ته گورم، ستا ناڅاپه راتگ په ډېر شان او شوکت په خوب وينم چې: ټولې روڼاوې پرې ځلېږي، ستا د بگۍ زرين بيرغ رپېږي، ټول وگړي حيران ولاړ گوري چې ته راکوز شې زما لوري ته راځې ددې لپاره چې ما له ځمکې پورته کړې، او يوې داسې بې وزلې نجلۍ ته د خپل څنگ سره د کښېناستو ځای ورکړې چې له شرم او نخو ته داسې رپېږي لکه د ونې پاڼه چې نسيم رپوي ... ((خو وخت تېرېږي او تر اوسه لا ستا د بگۍ د ارابو اواز نشته؛ ډېر د برم او خوښۍ جلوسونه له خپلو سحر کاريو سره تېر شول ـ ايا ته به هم هغه يې چې د ټولو تر شا په يو سيوري کې پټه خوله ولاړ يې؟ او زه به همدغه يم چې ستا په انتظار کې به ژاړم او په ناکامو ارزوگانو به خپل زړگی ستومانه ساتم؟

د متن لنډيز:

رابندر ناتهـ ټاگور د ديوندر ناتهـ ټاگور زوی دی. په ۱۸۶۱م. کې په کلکته کې زېږېدلی دی. پلار يې لوی شتمن او مذهبي لارښود (مهاريشي) و. په لندن کې يې د حقوقو په څانگه کې زده کړې کړې وې. اثار يې ډېر لوړ ادبي او هنري ارزښت لري. ځينې کتابونو لکه: گيتانجلي يې د نوبل جايزه اخيستې ده. ټاگور په ۱۹۰۱م. کال د شانتي نيکيتن بنياد کښېښود چې بيا په راوروسته کلونو کې په يو لوی پوهنتون بدل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

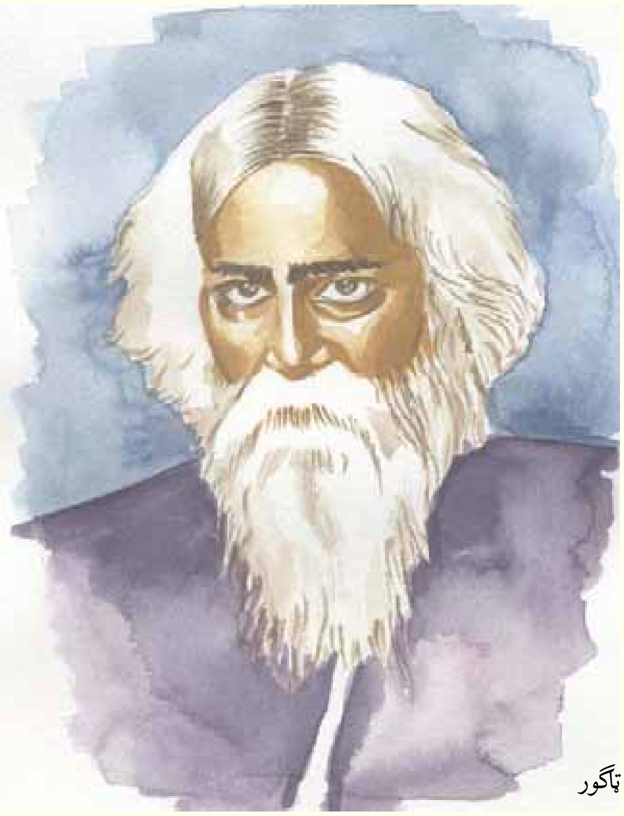

ټاګور

څرګندونې

(۱) نوبل: دا یوه نړیواله ډالۍ (جایزه) ده چې هر کال په بېلا بېلو علمي او ادبي برخو کې خورا مهمو شخصیتونو ته ورکول کېږي.

(۲) شانتي نیکیتن : (دارالامان) د ټاګور پلار د یوندر ناتهـ ټاګور په دغه ځای کې یو باغ جوړ کړ. خلک به د مراقبې او تفکر لپاره ورتلل او د هیڅ دین او مذهب خلک ترې منع نه وو. ټاګور بیا په ۱۹۰۱ م. کال کې دلته یو ښوونځی جوړ کړ چې وروسته په پوهنتون بدل شو او د شانتي نیکیتن په نوم یاد شو.

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووایي:

- را بندر ناتهـ ټاګور د چا زوی او په کوم ځای کې زېږېدلی و ؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور کوم کتاب د نوبل جایزه اخیستې وه؟
- د رابندر ناتهـ ټاګور د څلورو کتابونو نومونه واخلئ؟
- د ټاګور کورنۍ له مالي پلوه څه ډول وه؟

۲_ د ګیتا نجلي همدغه نمونه چې دلته راغلې ده ولولئ او پرمفهوم باندې یې وار په وار خبرې وکړئ.

۳_ په دغو بېلګو کې کوم ډول نومځري پیداکولای شئ، ځانګړي، ملکي، مبهم او نور په نښه یې کړئ.

۴_ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

هنګامه، برم، او هام، محجوب، نخوت

۵_ ټاګور دکوم ځای شاعر او لیکوال و ؟

الف _ د هندوستان　　ب _ د بنګال　　ج _ پاکستان

کورنۍ دنده

د دې لوست له ټول متن څخه ستاینومونه راواخلئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ. سباته یې ټولګیوالو ته واوروئ. له دغو ستاینومونو سره د هغوی ضد هم په خپله کتابچه کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلم لوست

ښکالو

بیان په دوو ډولو کېږي، په نثر او په نظم، د نثر برخه پراخه ده او هر ډول مطلب او پیغامونه پکې په اسانۍ ځای پر ځای کېدای او لوستونکو ته رسېدای شي. همدا لامل دی چې نثري پانګه تر نظمي پانګې ډېره زیاته وي. له بلې خوا نظم ښه یادېږي او په اسانۍ ذهن ته سپارل کېږي. نثرونه بېلا بېل ډولونه لري. یوه ډول ته یې هنري یا ادبي نثر وايي. ادبي نثر هغه وي چې له ژبني هنره پکې کار اخیستل شوی وي. ادبي نثر به هرو مرو لوړ پیغام لري، خو د پیغام د بیان لپاره لیکونکی داسې کلمات غوره کوي چې د لوستونکي احساسات او عواطف راوپاروي. ادبي نثر انسان د لوړېنې او ښېګنې لورته هڅوي. په انساني ټولنه کې د مینې، دوستۍ، سولې او امن د رامنځته کېدو غوښتنه کوي.

■ که تاسې کوم ادبي نثر لوستی وي نو وواياست د چا او موضوع یې څه وه؟

■ که کومه لنډه کیسه مو لوستې وي، د هغې نثر له نورو عادي نثرونو سره څه توپیر درلود؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سپلمۍ لويو لويو ګڼو بوټو او ګورو پاڼو کې، هوسۍ له څرنه سرپورته او شخوند يې بند کړ، غوږونه يې بوخ کړل، حيرانه ودرېدله؛ داسې چې له ځانه نه وه خبره. ملخ د سپلمۍ په پاڼه ورو ورو، غلی غلی راغی، د هوسۍ غوږو ته نژدې شو:

هوسۍ! څه دي؟ ولې حيرانه يې؟ ولې خپه يې؟ او هو! دا اوښکې! ولې وابنه نه خورې؟ پسرلی تېر شو... وابنه وچ شول څه! ؟که تږې يې؟

هوسۍ په يوه نېب يوه طرف ته سترګې بکې کړې دي او غوږونه تکځ.

ملخ بيا وويل: د چا ښکالو ده څه؟

هوسۍ ديکه وخوره: هو! نه وابنه وچ دي او نه تږې يم ښکالو ده. د چا ښکالو! د چا د يا د ښکالو!!

ملخ : پوه نه شوم.

هوسۍ: ته لا نه وې، دا سپلمۍ وړې وړې وې، زه او اشنا مې دلته ځرېدو، ښکالو شوه، ما دغه شان غوږونه بوخ کړل، اشنامې دغه شان وويل، همدغه شان لکه تا چې وويل...ډز شو... موږ ټوپ کړ، زه ليرې لاړم. اه ... پل مې واخيست، وينې پسې لاړم ان د پاچا تر باغه ... د پاچا د زوی سرکلی و... سندرې ويل کېدې، غوښې وريتېدې، بېګمې خندېدې. ملکه په تخت ناسته وه، زما د سترګو په اوښکو پوه شوه، لکه چې ته پوه شوې. اخر زنانه عالم و. ما وويل بې بې مېرمنې! زما د اشنا تيکې ستا باورچي خانه کې وريتېږي، خو دا څرمن يې ماته راکړه. زه به يې په يوه ونه کې اويزانده کړم... ورته به ګورم د زړه سود به پرې کوم.

ملکې وويل: نه څرمن تاته نه شي درکولی. سوېلو وويل: نه، هيڅېږي نه! دې نه به موږ تمبل جوړوو.

ګوره غوږ کېږده! نن د هغه پاچا د زوی سنت ګيري ده ... تمبل وهلی شي. دغه اواز اورې؟ دا زما د اشنا د څرمنې تمبل دی... په ما يې اواز خوږ لګي. زما پرې سود کېږي. ښکالو ده... زه پرې پوهېږم، ته پرې نه پوهېږې... سود پرې کوم سود!!

((سيد راحت زاخېلي))

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډیز:

پورتنۍ کیسه د هوسۍ او ملخ ترمنځ د پوښتنو او ځوابونو په بڼه راغلې ده. کیسه داسې ده چې هوسۍ او ملخ په یوه څرځای کې اوسېږي. هوسۍ څه ښکالو اوري، یو دم تېر یادونه ور په زړه کېږي. غوږونه یې څېږ شي. د هماغه ډز انګازې یې یو ځل بیا په ذهن کې راغبرګې شي چې د ژوندانه ګران ملګری یې ترې جلا کړی و. هوسۍ ملخ ته خپله پخوانۍ کیسه کوي. وایي چې زه او یار مې یوه ورځ همداسې په دې ځای کې څرېدو چې څه ښکالو شوه، یو ناڅاپه ډز شو ما لیرې منډه کړه چې ګورم ملګری مې نه و. بېرته راوګرځېدم مند مې واخیست او د پاچا ترکوره لاړم. ګورم چې د ملګري غوښه مې پخېږي، له ملکې نه مې وغوښتل چې د ملګري څرمن مې راکړي او د یادګار په توګه به یې په یوه ونه کې ځوړنده کړم، د زړه سود به پرې کوم، خو ملکې انکار وکړ او ویې ویل چې له دې څرمنې نه موږ تمبل (چمبه) جوړوو.

اوس د پاچا د زوی سنت ګري ده، له هغې څرمنې نه یې تمبل جوړ کړی، د پاچا د زوی په سنت ګرۍ کې وهل کېږي او زما پر زړه د خپل یار او اشنا یادونه راورېږي.

د لیکوال پیژندګلوی:

سید راحت زاخیلي دسید فریح الله زوی، په ۱۳۰۳ هـ . ق. کال د نوبنار په زاخیلو کې زېږېدلی دی. زاخیلی غښتلی لیکوال او منلی شاعر و. د ژباړې په فن کې یې هم پوخ لاس درلود. په ناول او لنډه کیسه لیکنه کې یې ډېر شهرت درلود. د پېښور لومړنی پښتو اخبار ((افغان)) د ده په اهتمام راوتلی دی. د ډېرو کتابونو لکه ماه رخ، لغات افغاني، تاریخ افغانستان، د حضرت علي کرم الله وجههُ اقوال، شلېدلې پنه، د زړه درد، داغستان او نورو لیکوال دی. په ۱۳۸۳ هـ . ق. کې یې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بیا دې په وارسره د کیسې مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- کیسه د څه شي په اړه ده؟
- په کیسه کې کوم کرکټرونه راغلي دي؟
- د کیسې پېښه څه ډول ده؟

۳ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

ـ ښکالو ـ سپلمی ـ نبې ـ بکې ـ تکئ

۴ـ که د زده کوونکو دغې کیسې ته ورته کومه کیسه په یاد وي په ټولګي کې دې په لوړ غږ ووايي.

۵ـ زده کوونکي دې په درې ډلو وویشل شي: یوه ډله دې په متن کې نومونه، بله ډله صفتونه او دریمه ډله دې ضمیرونه پیدا کړي او بیا دې یې د هرې ډلې استازی په ټولګي کې په وار سره د لست له مخې ووايي.

۶ـ زده کوونکي دې په لوړ غږ کیسه داسې ووايي چې د اواز اوچتول، نرمول او وقفه (ځنډ) په نظر کې وساتي. نور زده کوونکي دې لوستل وڅاري.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپله خوښه په کور کې د کوم لیکوال یوه لنډه کیسه خوښه او په کتابچه کې دې ولیکي یا دې له مور او پلار، یا نیا او نیکه څخه کومه کیسه واوري او د هغې لنډیز دې په کتابچه کې ولیکي.

یو ویشتم لوست

مور ولې کيسې لولو؟

له خپل مور و پلار، مشرانو او همزولو څخه به مو ډېرې کيسې اورېدلې وي. ساعت به مو پرې تېر شوی او خوند به مو ترې اخيستی وي. پر ساعت تېرې او خوند اخيستو سربېره کيسې نورې ښېگڼې هم لري. په کيسو کې روزنيز، اخلاقي او معلوماتي مفاهيم هم نغښتي وي. له کيسو څخه موږ روزنېزې، اخلاقي او معلوماتي ښېگڼې هم تر لاسه کولای شو.

ځينې کيسې په يوه ولس يا يوې ژبې پورې اړه لري، خو ځينې کيسې بيا په څو ولسونو او څو ژبو کې شريکې وي. که کيسه په يوه ولس يا يوې ژبې پورې هم اړه ولري، نو ډېرې داسې روزنيزې او اخلاقي ښېگڼې پکې وي چې ټول ولسونه ترې د خپل ژوندانه لپاره گټه اخيستلای شي.

- کيسې څه ښېگڼې لري؟
- له کيسو نه څه زده کوو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکایت

یو عالم د یو پاچا په وړاندې خبرې کولې. ناګهانه یې د خبرو په منځ کې وویل چې په هندوستان کې یوه ونه ده که د هغې ونې مېوه څوک وخوري نو هغه سړی به زوړ نه شي او نه به مړ شي. پاچا چې دا خبره واورېدله، نو په هغه ونې باندې مین شو، سودا واخیست چې دا به څه رنګ پیدا شي. لیکن د هغه عالم نه یې پوښتنه نه کوله چې دا ونه به چېرته وي او څنګه به وي. مګر چې د ده پرې ډېر باور و، هغه سړی یې په طرف د هندوستان رخصت کړ او ډېر مال یې ورته ورکړ، ورته یې وویل چې دا دولت لګوه او نور به هم درلېږم، خو هله بېرته راځه چې ماته د دغې ونې مېوه راوړې.

قاصد روان شو چې هندوستان ته ورسېده، نو له خلکو نه به یې هر ځای پوښتنه کوله او ویل به یې چې هغه ونه په کوم ځای کې ده چې سړی یې مېوه وخوري، نو بیا همېشه ژوندی وي او هیچرې نه زړېږي چې خلکو به دا خبره واورېدله، نو چا به ور پورې خندل چا به ورپورې ټوکې کولې، چا به ویل چې دا لیونی شوی دی، چا به ویل چې موږ ته معلومه نه ده مګر چې دا سړی ورپسې ګرځي، نو معلومېږي چې دا به رښتیا چېرته وي. چا به ویل چې په پلاني ځنګل کې که چېرې وي، نو وي به او بل ځای مې ګومان نه کېږي چې ګوندې پیدا شي. چا به ویل چې په پلاني ځنګل کې یوه لویه ونه ده چې سر یې چا ته نه ښکارېږي او بېخ یې هم نه معلومېږي او مېوه یې هم چا له په لاس نه ورځي که چېرې هغه وي نو شک نشته.

هر چا به ورپورې مسخرې کولې او دې غریب به په ځنګلونو ، غرونو ، میرو او په بیابانونو ګرځېده. حاصل دا دی چې یو خوا بل خوا وړاندې وروستو ښکته پورته ډېر طلب یې وکړ، مګر هیڅ په حال پوه نه شو، نو بېرته راوګرځېده چې وطن ته راته ډېر خپه و او له ځان سره یې ویل چې پاچا ته به څه عذر کوم. په یو ځای کې یې شپه شوه په هغه ځای کې یې واورېده، یو سړي وویل چې زموږ په دې کلي کې لوی عالم دی او بې شانه ښه سړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاصد په زړه کې و ویل چې بارې ورشم که څه دعا راته وکړي، نو دستي پاڅېد هغه عالم ته ورغی چې ملاقات یې ورسره وشو، نو ورته ویې ویل چې صاحبه دعا راته وکړه چې ایمان مې خدای ﷻ سلامت کړي او په خیر سره وطن ته ورسېږم. هغه دعا ورته وکړله او بیا یې ترې پوښتنه وکړه چې چېرته تللی وې.

قاصد ورته دا ټوله کیسه و ویله. عالم چې و اورېده، نو ورته یې و ویل چې تاسو د هغه خپل عالم په خبره نه یې پوه شوي. هغه ونه بله نه ده هغه ونه د علم ده یعنې د علم مېوه چې څوک وخوري، نو هغه سړی به همېشه ژوندی وي او د همېشه ژوندون څه معنا ده، هغه معنا دا ده چې خدای ﷻ وپېژني، نېکي بدي ورته معلومه شي، د نېکۍ عمل کوي او له بدۍ نه ځان ساتي، کتابونه تصنیف کاندې شاګردان ترې پاتې شي، نو هېڅ که دا سړی په تن مړ هم شي هیڅ غم یې نشته، ځکه چې هلته یې روح ژوندی وي او دلته یې نوم ژوندی وي او ثواب یې داسې کېږي، لکه یو ژوندی سړی چې نېکي کوي او ثواب یې کېږي.

قاصد ورته و ویل چې صاحبه موږ هم دومره پوهېږو، نادانان نه یو که چېرې هغه علم یاد کړی وی، خو موږ به پوه شوي وو چې علم وایي، ولې هغه د ټولو خلکو د وړاندې ونه یاده کړې ده او په دې خو هرڅوک پوهېږي چې علم د یو شیز نوم دی او ونه د بل شیز.

هغه عالم و ویل چې ته بیا پوه نه شوې، تا له مثال په کار دی چې ښه پوه شې. ګوره یو سړی وي نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا لمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوربی وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او د چا وراره وي او د چا ترورزی وي او د چا تربور وي او د چا ورور وي او د چا اشنا وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي، نو اوس ته ګوره همدغه یو سړی دی او هر نوم له دې نومونو چې په خپل ځای کې ورته څوک وایي، نو ویلی شي که نه شي؟

قاصد و ویل چې ښېښکه ویلی شي. نو هغه عالم و ویل چې داسې علم ته هم دواړه نومه ویلی شي. که دې خوښه وي نو ورته علم وایه او که دې خوښه وي، نو ورته د

ژوندانه ونه وایه، دواړه نومونه یې برابر دي هیڅ فرق په کې نشته.

قاصد چې دا خبرې واورېدلې تسلي یې د زړه وشوله او له عالم نه یې رخصت واخیست او د خپل کور په طرف راروان شو چې ښار ته ورسېده پاچا ورته په امېدکې و چې دربار له ورغی پاچا ترې پوښتنه وکړله، ویل یې چې و وایه مېوه دې و موندله او که نه دې ده موندلې؟

قاصد ورته له سره کیسه شروع کړله، خپل ربړېدل او په ملکونو او په غرونو او په بیابانونو گرځېدل او د خلکو مسخرې کول ټول حال یې ورته بیان کړ. چې پاچا واورېده، نو ډېر خپه شو، ویې ویل چې ستا ربړ عبث شو او زما مطلب و نه شو. پس له هغه قاصد ورته د هغه عالم خبره په ښه شان سره ښېله ښېله، جدا جدا واوروله. چې پاچا واورېدله ډېر خوشحال شو او قاصد له یې د گرځېدلو له مشقت نه دوه برابره دولت ورکړ او پس له هغه باقي عمر د علم او د عالمانو په ساتنه او په پالنه کې شو او حکم یې وکړ چې هرڅوک دې واوري چې علم نه په واړه دی او نه په زاړه دی، خو زده کړه دې کوي که لوی وي او که وړکی وي.

((مولوي احمد))

د متن لنډیز:

دغه کیسه د علم او پوهې د ارزښت په اړه ده. په کیسه کې چې کومه ونه یاده شوې د هغې نه موخه علم او پوهه ده چې علم نه زړېږي او تل تر تله وي. که یو عالم له ژونده سترگې پټې کړي بیا هم د خپل علم له امله یادېږي. او نوم او یاد یې په کتابونو او د شاگردانو په ذهنونو او ژبو کې گرځي او دغسې عالمان او پوهان د خپل علم له برکته تر پېړیو، پېړیو پورې ژوندي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې کیسه په چوپه خوله ولولي او بیا دې یې مقصد په ټولګي کې ووایي.

۲ـ زده کوونکي دې د کیسې یو یو پراګراف په وار سره ولولي او خبرې دې پرې وکړي.

۳ـ زده کوونکي دې د کیسې مطلب په خو لنډو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووایي.

۴ـ زده کوونکي دې په لاندې پاراګراف کې نومونه په نښه کړي او ودې وایي چې کوم ډول نومونه دي:

ګوره یو سړی وي، نو د چا پلار وي او د چا زوی وي او د چا نمسی وي او د چا نیکه وي او د چا خوریې وي او د چا ماما وي او د چا تره وي او دچا وراره وي او د چا تروړزی وي او د چا دښمن وي او د چا دوست وي.

۵ـ زده کوونکي دې په کیسه کې نومځري (ضمیرونه) پیداکړي چې کوم ډول نومځري پکې راغلي دي؟

۶ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- قاصد ولې په ځنګلونو کې ګرځیده؟
- پاچا قاصد په څه شي پسې لیږلی و ؟
- قاصد د پاچا لپاره څه راوړل؟
- پاچا د قاصد له خبرو نه وروسته څه پرېکړه وکړه؟

۷ـ زده کوونکي دې د کیسې ځایونه او اشخاص په ګوته کړي چې کوم ځایونه او کوم اشخاص په کیسه کې راغلي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې لاندینۍ کیسه په کورکې په غور سره ولولي، لنډ مطلب دې یې په خپلو کتابچو کې ولیکي او سبا ته دې یې د ټولګیوالو په وړاندې واوروي.

وايي چې اوښ، غوايي او پسه سره ملګري شول په لاره روان وو، د وښو یوه ګېډۍ یې ومونده. پسه وویل چې دا واښه لږ دي ټول پرې نه مړېږو، که یې وویشو، نو د یوه کار هم پرې نه کېږي. ښه به دا وي چې په موږ کې کوم چې مشر وي همغه دې وخوري، ځکه چې مشر په هر ځای کې د عزت وړ او حقدار وي.

اوس نو راځئ چې د خپل عمر زیاتوالی ثابت کړو. پسه وویل: چې زما تاریخ تر ټولو زیات دی، ځکه چې د هغه پسه سره د خپلوۍ اړیکه لرم چې د حضرت ابراهیم لپاره د جنت نه رالېږل شوی و، نو دا واښه زما حق دی، تاسو دواړه باید صبر وکړئ.

غوايي وویل: چې ته خو تر ما ډېر کشر یې زه د هغو غوایانو تربور یم چې حضرت ادم په لومړي ځل په جغ تړلي وو او ځمکه یې پرې قلبه کړې وه، نو له دې امله دا واښه زما حق دی، زه تر تاسو دواړو مشر یم.

په دې وخت کې اوښ غړانګه کښته کړه او د وښو ګېډۍ یې په خوله کې اوچته کړه او ویې ویل: چې زما خو د عمر تاریخ ثابتولو ته څه اړتیا نشته؛ ځکه هر چا ته معلومه ده چې زه له بدنه لوی او غټ یم او بل څوک په لوی والي او ځواک کې د ځان جوګه نه وینم، نو ښکاره خبره ده چې په عمر کې هم تر تاسو زیات او پخوانی یم. دا ګېډۍ زما حق دی، باید زه یې وخورم.

> چې د چا وي د لاسونو زور قوت
> هغه کله د حساب لري حاجت

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژبی شاعر سید حسن خان

د پښتو ادب معاصره دوره ډېر نوميالي ليکوالان او شاعران لري. دغو نوميالیو هر يو پخپل وار د خپلو شعرونو او ليکنو له لارې د ټولنې دردونو ته انعکاس ورکړی او د اصلاح او سمون لپاره يې شعرونه ويلي او په نثر کې يې ليکنې کړې دي.

د دغو نوميالیو ليکوالو او شاعرانو د فکر او ادب ذخيره موږ ته د کتابونو په شکل پاتې ده او زموږ د معاصر ادب يوه لويه ذخيره ده. په دغه ډله کې يو هم سيد حسن خان دی چې په دې لوست کې به يې وپېژنو.

۱_ په معاصرو شاعرانو کې کوم شاعران پېژنئ؟

۲_ د خوږ ژبي شاعر سيد حسن په اړه معلومات لرئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سید حسن خان ((حسن)) د سید حسین پاچا زوی دکونړ له سیدانو څخه و. په ۱۲۷۰ هـ . ش . کال د لغمان په چار باغ کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې یې په خصوصي توګه سرته رسولې وې. بیا یې نورې زده کړې په عسکري ښوونځي کې پای ته ورسولې او د هغه وخت د حرب په وزارت کې یې خپله دنده پیل کړه چې د ژوند په وروستیو کې یې د فرقه مشر په رتبه د حرب په وزارت کې د حربي رئیس په حیث کار کاوه.

ښاغلی سید حسن که څه هم په عسکري چارو کې بوخت و، خو د ځانګړې مطالعې له لارې یې په ډېرو مسایلو کې ژور معلومات درلودل. همدارنګه له پښتو ژبې او ادب سره یې زیاته مینه وه او په پښتو شعر کې د لومړۍ ډلې په شاعرانو کې حسابېده. د سیدحسن د شعر ژبه روانه، خوږه او شعر یې په نادرو خیالاتو او مفاهیمو ښکلی و.

په شعر کې یې انتقادي مضمونونه هم زیات وو. د پښتو له پخواني ادب سره یې هم ژوره مینه لرله، تل یې مطالعه کوله. دغه شعر یې د لوړ خیال او ژور فکر څرګنده نمونه ده:

شانې ستا سر دې په سل ځایه اره شي
راوړه تا پرېشانې د زلفو کوړ ته
هوسۍ غوټه کړه خپل مشك د زړه په ناف کې
چې د ستا د زلفو بوی خور شو هر لوړ ته

د غازي امان الله خان له واکمنۍ نه وروسته چې په هېواد کې کورنۍ اړو دوړ رامنځ ته شو، سید حسن خان په ننګرهار کې د ((کور غم)) په نامه یو اخبار راوایست. هغه د ملي یووالي ټینګ پلوی و چې دغه پیغام یې د هېواد د بقا سره تړلی ګاڼه او په خپلو شعرونو کې یې خلکو ته رساوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې چې غونډ شئ متفق شئ
ټول وطن به مسخر شي سنا سې زور ته
کنه خوار ذلیل به ګرځئ په دنیا کې
نشانه به شئ د ټول عالم پیغور ته

لکه څنګه چې د نوموړي لوړه او خوږه شعري طبعه وه، هماغسې په مجلسونو کې هم ډېر صمیمي و. مجلس يې خوږ او بې تکلفه و. ښاغلی عبد الرؤف بېنوا د سید حسن خان د شعر په اړه داسې وايي.

((د ده اشعار زیاتره اصلاحي، تنقیدي او نهضتي روح لري او د وطن خواهۍ لوړ احساس پکې ځلېږي. د ده له اشعارو څخه څرګندېږي چې ده غوښتي دي چې پخپلو سوځوونکو اشعارو ولس راویښ او د هغوی د افکارو لاره اصلاح کړي. حتٰی کله کله په ډېرو سختو او درشتو الفاظو د قوم نا اهلان تنبیه کوي.))

څرنګه چې دی یو مبارز و، نو تل يې د استبداد په وړاندې دریغ لاره. له دې امله يې د ژوند ډېره برخه د وخت په زندانونو کې تېره کړه.

دغه خوږ ژبی او نومیالی شاعر په ۱۳۱۹ هـ . ش . کال په کابل کې وفات شو.

د سید حسن خان حسن د کلام نمونه داده:

په نغمه لکه بلبل غزېدل زده کړه
پنه خوله وینا د ګل له بلبل زده کړه
رخت په سر کړه له غنچې نه رابهر شه
په هوا لکه وږمه چلېدل زده کړه
د اغزي په څېر د ګل سره همراز شه
په ځېږه صورت د ګلو ساتل زده کړه
نسترن شه په اغوش سرو ازاد کړه
په هر بوټي د ګلشن تاوېدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رژېدو له وېرې نه غورځېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټې توکل زده کړه
کورني مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهين په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسايش او ارام غواړې
کړاوونو ته مخامخ ورتلل زده کړه
کړندی شه کاروان هې کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سيد حسنه!
د وطن په درد و غم ژړېدل زده کړه

د متن لنډيز:

سيد حسن خان حسن د پښتو ژبې نوميالی شاعر و. په عسکري چارو کې د حرب رئيس و. اصلي ځای يې کونړ او په لغمان او کابل کې اوسېده. د ملي احساس خاوند او په وطن مين شاعر و چې شعرونو يې انتقادي او اصلاحي بڼه درلوده. په شعر کې يې هنري اړخ هم پياوړی و. سيد حسن خان په معاصره دوره کې هغه شاعر و چې د شعر پيغام يې په ښکلې هنري جامه کې رانغښتی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱_ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- سید حسن خان د کومې دورې شاعر و ؟
- د سید حسن خان د شعر پیغام څه و ؟
- سید حسن خان څه دنده درلوده ؟

۲_ زده کوونکي دې په وار سره شعر ولولي او مفهوم دې یې په خپلو خبرو کې ووایي.

۳_ زده کوونکي دې د سید حسن خان د شاعرۍ مهم ټکي په یو، یو پراګراف کې ولیکي او بیا دې یې په وار سره په ټولګي کې ووایي.

۴_ زده کوونکي دې په لاندې بیتونو خبرې وکړي او هر یو دې خپل نظر څرګند کړي:

رژېدو له ویرې نه غوړېږي ولې
اندېښنه پرېږده غوټۍ توکل زده کړه
کورنۍ مرغه په شان به څومره ژوند کړې
د شاهین په دود ازاد الوتل زده کړه
که د نورو اسایش او ارام غواړې
ګهوارې غوندې د ځان کړېدل زده کړه

۵_ لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروئ:

۱_ انعکاس	۲_ حرب	۳_ درشت	۴_ نااهلان
۵_ اسایش	۶_ ګهواره	۷_ جرس	۸_ استبداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹_ مبارز   ۱۰_ دریغ

۶_ په لاندې جملو کې کوم نومځري (ضمیرونه) راغلي دي، په نښه يې کړئ:

- زه بل قلم درکوم.
- ستا بکس مې هيڅ په کار نه دی.
- ځوک به زما د پوښتنې ځواب ووايي؟
- نور مېلمانه هم راغلل.

ولې درس وايو؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د سيد حسن خان حسن د شعر لاندې بيتونه په کور کې ولولي او د هغو مفهوم دې په خو کرښو کې وليکي او بله ورځ دې يې هغه په ټولګي کې واوروي.

که د نورو اسايش او ارام غواړې
کهوارې غونډې د ځان کړيدل زده کړه
کړندی شه کاروان هی کړه منزل لنډ دی
د جرس په اواز تلل او راتلل زده کړه
راحت پرېږده زحمت واخله سيد حسنه!
د وطن په درد و غم ژړيدل زده کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اپينو زيانونه

نشه د اسلام په سپېڅلي دين کې حرامه بلل شوې ده. هر ډول نشه د بدن ذهني او بدني ځواک او توان له منځه وړي. له همدې امله معتادين د ټولنې په اوږو بار کېږي او کله کله ناوړه کارونو ته هم لاس اچوي. نشه په ټولنه کې د سړي اعتبار کموي او خلک پرې بې باوره وي. د نشه يي توکو کارول معيوبيت رامنځته کوي او کله د مرګ سبب هم کېږي.

د نشه يي توکو ډولونه زيات دي چې يو ډول يې اپين دي په دې درس کې د اپينو د استعمال زيانونه تاسو ته درپېژنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې

اپین یوه تور بخنه نسواري ماده ده چې د یوه بوټي له شېرې څخه چې کوکنار نومېږي لاس ته راځي. د انسانانو معلومات د اپینو او د هغه د طبي تاثیراتو په اړه کم تر کمه څلور سوه کاله مخکې تر مېلاده رسي. په ځینو سر چینو کې داسې راځي چې په اروپا کې مجاریان لومړني کسان وو چې د کوکنارو له بوټي سره یې اشنایي پیدا کړې وه. وروسته بیا د رومیانو او یونانیانو په لیکنو او اثارو کې د خشخاشو یادونه شوې ده. د اسلامي تمدن په دوران کې هم ځینو شاعرانو په خپلو شعرونو کې د اپینو نوم یاد کړی دی او ځینو پوهانو او طبیبانو لکه بلخي ابو علي سینا او محمد زکریا رازي د بېلابېلو ناروغیو د درملنې لپاره له اپینو څخه په ډېره کمه اندازه استفاده کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم اپین په طبابت کې په یوه ټاکلې فیصدۍ د دردونو د تسکین لپاره د ځینو دواګانو په جوړښت کې کارول کېږي، خو د نوموړو دواګانو استعمال د ډاکټر له اجازې پرته زیات خطر ناک او د بېلا بېلو ناروغیو لکه: سرطاني ناروغیو، مسمومیتونو او حتٰی د مړینې لامل ګرځېدای شي.

د اپینو استعمال په لومړي سر کې په معتاد سړي کې یو ډول کاذبه خوشحالي منځته راوړي، خو له څنډه وروسته استعمالوونکی شخص ستړیا، زړه بدي او مسمومیت احساسوي. تریاکي کسان تل له یوه سخت او مزمن مسمومیت سره مخ وي چې دغه مسمومیت کله ناکله د مړینې لامل هم ګرځي.

د اپینو او نورو نشه يي توکو استعمال د ملیونونو انسانانو د تباهۍ سبب ګرځي او په ټولنه کې اخلاقي انحطاط او ټولنیز ناوړین رامنځته کوي، حال دا چې د مخدره توکو د کرکیلې او قاچاقو ګټې د یو شمېر بد مرغو، حریصو او ماده پرستو عناصرو جیب ته ځي چې تل د خپلو شخصي ګټو فکر کوي. د اپینو استعمال او قاچاق په یوه ټولنه کې د ډېرو لویو جرمونو لکه غلا، وژنې، لوټمارۍ، تېري او نورو سلګونو فسادونو لامل ګرځي.

د اپینو روغتیایي او روحي زیانونه:

د اپینو استعمال بېلا بېل زیانونه لري، خو څو خطرناک ضررونه يې دا دي:

١ـ مسمومیت
٢ـ د زړه ناروغي
٣ـ ډنګر توب او د بدن عمومي کمزوري
٤ـ د سږو سرطان
٥ـ د بدن د وزن کموالی
٦ـ د حافظې کمزوري
٧ـ د ستړیا احساس
٨ـ د جنسي میل کمزوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست اصلي پیغام:

اپیین یو ډول نشه یي توکی دی چې استعمال یې د بېلا بېلو ناروغیو، لکه: سرطان، زېړي، د زړه درېدنې، د وینې د فشار، خپګان او د انزوا سبب ګرځېدای شي او ټولنه د ناورین او نابودۍ کندې ته غورځوي.

څرګندونې

۱ـ مسمومیت: زهرجن کېدل

۲ـ د حافظې کمزوري: د خبرې هېرول

۳ـ مزمن مسمومیت: په دوامداره توګه د بدن زهرجن کېدل.

۴ـ اخلاقي انحطاط: اخلاقي کمزورتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

- د مخدره توکو استعمال څه ډول زیانونه منځ ته راوړي؟
- د مخدره توکو روحي او ځاني زیانونه وواياست؟

۲ـ زده کوونکي دې متن په اوچت اواز ولولي او د درس مفهوم دې په لنډو ټکو کې ووايي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

۱ـ معتاد ۲ـ کاذب ۳ـ مزمن ۴ـ ناورين ۵ـ انزوا

۴ـ زده کوونکي دې سم ځواب په پنسل په نښه کړي:

- د اپینو استعمال:

الف: بدن قوي کوي

ب: حافظه قوي کوي

ج: د زړه ناروغي رامنځته کوي.

۵ـ زده کوونکي دې ناسم ځواب په نښه کړي:

د اپینو کارول:

۱ـ مسمومیت رامنځته کوي.

۲ـ بدن ډنگر او کمزوری کوي.

۳ـ د سږو سرطان رامنځته کوي.

۴ـ حافظه غبنتلې کوي.

۶ـ زده کوونکي دې په وارسره د اپینو د استعمال زیانونه څرگند او وشماري.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې په خپل چم او ګاونډ کې وګوري، که کوم معتاد وي د هغه په اړه دې ځو کرښې ولیکي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

یا:

زده کوونکي دې د نشې په اړه یوه ریښتینې کیسه ولیکي او بله ورځ دې یې په ټولګي کې واوروي.

روږدی او دارو

د یوه روغتون رئیس د روغتون کتنه کوله، په یوه واټ کې و چې د یوه ناروغ زګیروي یې واورېدل. ورنژدې شو، تر روغبړ وروسته یې ترې وپوښتل:

نن دې دارو خوړلې دي؟

ناروغ وویل: نه ځار دې شم! دارو یې را نه کړل.

رئیس په ډېره غوسه نرس ته غږ کړ، ورته ویې ویل: ولې دې نن دارو نه دي ورکړي؟

نرس له ناروغه پوښتنه وکړه، ګولۍ دې خوړلې دي؟ ناروغ وویل: هو! بیا یې ترې وپوښتل پېچکاري یې درته کړې ده؟

ناروغ وویل هو! په دې وخت کې رئیس ناروغ ته وویل: ښه نو لکه چې داګولۍ او پېچکاري دارو نه دي؟!

نرس وویل: ښاغلی ډاکټر صاحب دا ناروغ روږدی دی او یوازې ((اپیین)) دارو ګڼي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بابا

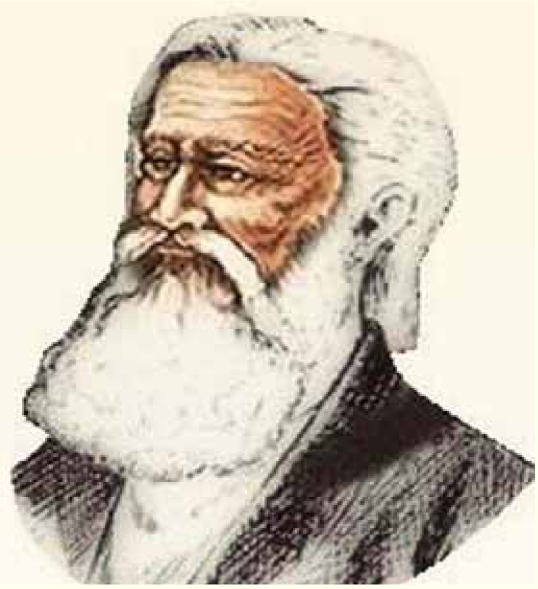

په پښتو شاعرانو کې تر ټولو مقبول یا ډېر منلی شاعر څوک دی؟

د پښتو ادبیاتو د تاریخ په منځنی (کلاسیکه) دوره کې ډېر ښه او غوره شاعران تېر شوي دي چې يو يې عبدالرحمان بابا دی. په پښتو شاعرانو کې چې کوم عام مقبولیت او درناوی د عبدالرحمان بابا په برخه دی، تر دې وخته د بل هیڅ شاعر نه دی په برخه شوی.

په اووم ټولګي کې مو د همدغې دورې يو بل مشهور شاعر عبدالقادر خټک وپېژانده، په دې لوست کې به د عبدالرحمان بابا په اړه ولولئ.

- د عبدالرحمان بابا په اړه څه معلومات لرئ؟
- ولې عبدالرحمان بابا په ولس کې زيات مشهور دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومیالی عارف، مشهور صوفي او خوږ ژبی شاعر عبدالرحمان بابا د عبدالستار زوی دی. عبدالرحمان بابا په ۱۰۴۲ هـ. ق. کې د پېښور ښار ته نژدې په بهادر کلي کې زیږېدلی دی.

له زیات تولنیز مقبولیت او ادبي شهرت سره سره د رحمان بابا د ژوندانه په اړه هر اړخیز معلومات نشته. که څه هم د خلکو په منځ کې د هغه د ژوند پېښو په اړه ځینې شفاهي روایات او کیسې شته، خو د مستندو او باوري منابعو د نشتوالي له امله هغه دومره باوري نه دي.

د عبدالرحمان بابا په اشعارو کې هم د هغه د ژوندانه د حالاتو په اړه ډېرې لږې ځرگندونې راغلې دي چې د هغو له مخې د هغه د ژوندانه په اړه هم ډېر معلومات نشو ترلاسه کولای.

د عبدالرحمان بابا د ژوندانه زمانې ته نژدې لیکوال محمد هوتک پخپل اثر پټه خزانه کې د عبدالرحمان بابا په اړه لیکلي دي:

((د فقهې او تصوف کتابونه یې په پېښور کې له ملا محمد یوسف یوسفزي څخه ولوستل. د نورو علومو د زده کړې لپاره کوهاټ ته لاړ او ډېر علوم یې هلته ولوستل او لوی عالم شو.))

عبدالرحمان بابا ان د ځوانۍ له وخته ډېر پرهېزگار او عابد انسان و. تل به د خدای ﷻ په عبادت بوخت و.

داسې معلومېږي چې عبدالرحمان بابا د ځوانۍ له مهاله درياضت اوعبادت تر څنگ شعر هم وایه. د بابا شعر د هغه د شخصیت پېژندلو ښه هنداره ده. په اشعارو کې یې دیني، اخلاقي، ټولنیز او نور مسایل نغښتي دي. عبدالرحمان بابا په پښتو شاعرۍ کې ځانته ځانگړې لاره درلوده چې تر هغه وروسته ډېر شاعران د هغه پر لاره تللي دي.

عبدالرحمان بابا په خپلو اشعارو کې د خپل وخت او د ځینو پخوانیو شاعرانو یادونې کړې دي. په پښتو کې یې د میرزا خان انصاري[۱]، دولت لواني[۲]، خوشحال خان ختک[۳] او نورو نومونه یادکړي دي. همدارنگه یې د سنایي غزنوي[۴]، حافظ شیرازي[۵] او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه هم یاد کړي دي. له دې څخه داسې نتیجه اخلو چې عبدالرحمان بابا په شعر و شاعرۍ کې ښه مطالعه درلوده. علم او پراخې مطالعې د هغه په شاعرۍ اغېز کړی دی او د هغه شعر یې په ولس کې دومره مقبول کړی چې ټول یې په کورونو کې د شعر دیوان لولي او فالونه پرې ګوري.

د عبدالرحمان بابا په شاعرۍ کې د الله ﷻ او د رسول ﷺ مینه پرته ده موږ ته د پند، ننګ، غیرت، لوړهمت، قناعت، سخاوت، زیار او بشردوستۍ درس هم راکوي.

عبدالرحمان بابا یو ټولنیز مصلح دی. د ټولنې هوساینه او نېکمرغي غواړي او د دغې نېکمرغۍ رښتینې لاره انسان ته ورښیي.

د عبدالرحمان بابا شاعري ډېره پراخه او عامه ده. د هر عمر او هر مزاج څښتن چې یې شعرونه لولي، داسې انګېري چې دا شعرونه یې زما لپاره ویلي دي. د عبدالرحمان بابا شاعري د هر چا ذوقي تنده ماتوي.

عبدالرحمان بابا پخپله یو ځای د خپل شعر په اړه وایي:

چې منکر پرې اعتراض کولی نه شي
دا دې شعر دی رحمانه که اعجاز

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق . کې له دې نړۍ سترګې پټې کړې او د پېښور په هزارخانۍ هدیره کې خاورو ته سپارل شوی دی. قبر یې د افغانستان د پښتو ټولنې له خوا په ۱۳۳۶ هـ . ش . کې جوړ شوی دی.

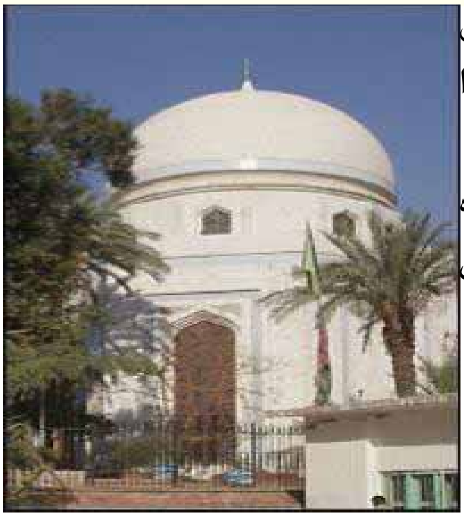

په زیارت یې هر کال پسرلنۍ مشاعره کېږي. ډېر شاعران، لیکوال او نور وګړي یې زیارت ته ورروان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبدالرحمان بابا یو ښکلی صوفیانه غزل:

که څوك لاس له سوده وكاږي زیان نشته
په ملنګ باندې قلنګ او تاوان نشته
د وفا خریداران دي بل خوا دروميي
دا متاع د زمانې په دوكان نشته
جدایي له اشنایه پیدا كیږي
نا اشنا لره هیڅ غم د هجران نشته
مګر ځان و خدای ﷻ ته پاسلي په امان شي
كنه بل خوا ته د هیچا امان نشته
هغه یار به زه و كومه خوا ته غوارم
چې یې هیڅرې منزل او مكان نشته
دلبران كه هر څو ډیر دي په جهان كې
زما یار غوندې دلبر په جهان نشته
چې هم قد لري، هم زلفې، هم سرې شونډې
دغه هسې رنګ آفتاب په اسمان نشته
عشق عاشق لره یو هسې ګلستان دی
چې و باغ وته یې لار د خزان نشته
عاشقان په عشق كې واړه سلطانان دي
په دا ښهر كې نیست ګار او ناتوان نشته
كه مجنون غوندې په عشق كې څوك صادق شي
د لیلى په دروازه كې دربان نشته
دانایان به د رحمان په قال پوهیږي
دلته كار د هر نااهل و نادان نشته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د متن لنډيز:

د عبدالرحمان بابا د پلار نوم عبدالستار خان دی. هغه په ۱۰۴۲ هـ . ق. کې زېږېدلی دی. په پښتو ژبه کې تر ټولو زيات مقبول شاعر دی.

شعرونه يې ډېر زور صوفيانه او عارفانه رنګ لري. د شعرونو ديوان يې څو ځله چاپ شوی دی. په انګرېزي او اردو ژبو هم ژباړل شوی دی.

عبدالرحمان بابا په ۱۱۲۸ هـ . ق. کې مړ او د پېښور د هزارخانی په هديره کې ښخ دی. زيارت يې په ۱۳۳۶ هـ . ش. کال کې د پښتو ټولنې له خوا جوړ شوی دی.

څرګندونې

۱_ميرزا خان انصاري: ميرزا خان انصاري د روښاني غورځنګ يو شاعر و چې تر عبدالرحمان بابا پخوا تير شوی دی.

۲_ دولت لوانی: دولت لوانی هم د روښاني غورځنګ او د ميرزا خان د وخت شاعر و.

۳_ خوشحال خان خټک: د پښتو ژبې مشهور شاعر چې تر عبدالرحمان بابا دمخه و.

۴_ سنايي غزنوي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

۵_ حافظ شيرازي: د فارسي ژبې مشهور شاعر و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې هر یو د عبدالرحمان بابا په اړه معلومات وړاندې کړي.

۲ـ زده کوونکي دې شعر په لوړ اواز ولولي او هر زده کوونکی دې یو، یو بیت معنا کړي.

۳ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- عبدلرحمان بابا چېرې زېږېدلی او چېرې ښخ دی؟
- عبدالرحمان بابا له چا نه زده کړه کړې وه؟
- د عبدالرحمان بابا شعر ولې په ولس کې دومره مقبول دی؟

۴ـ زده کوونکي دې د عبدالرحمان بابا د شعر ځانګړتیاوې په ځو کرښو کې ولیکي او په ټولګي کې دې یې په وار سره ووایي.

۵ـ زده کوونکي دې ووایي چې په لوستي کې پر عبدالرحمان بابا سربېره نور کوم شاعران راغلي دي.

۶ـ ستاسې د عبدالرحمان بابا شعر ولې خوښېږي؟ خپل نظر څرګند کړئ!

۷ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

اعجاز قلنګ متاع پاسلي قال دربان

کورنۍ دنده

که د عبدالرحمان بابا په څېر دکوم بل شاعر په اړه معلومات لرئ په کور کې یې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه او چاپېریال

اوبه د الله تعالیٰ ډېر ستر نعمت دی. ټول ژوي، ونې او بوټي په اوبو ژوندي وي. له اوبو پرته د نړۍ پرمخ ژوند ناشونی دی. ونې او بوټي ځنګلونه او ورشوګانې جوړوي. ځنګلونه او ورشوګانې چاپېریال سمسوروي. هوا پاکوي، د ژویو استوګنځایونه او خواړه برابروي، نو د اوبو سرچینې باید وپېژنو او پر اهمیت یې پوه شو.

- اوبه د ژوندانه سره څه اړیکه لري؟
- د چاپېریال په ښېرازۍ کې د اوبو د اهمیت په اړه څه فکر کوئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه د الله تعالیٰ ﷻ یوستر نعمت دی. بې اوبو د نړۍ یو ژوی هم ژوندی نشي پاتې کېدای. که اوبه نه وای، نو د ځمکې پر مخ ژوندکول ناشوني وو. ټول حیوانات، نباتات او انسانان د ژوندانه لپاره اوبوته اړتیالري. دچاپېریال له ښکلاوو څخه ژوی ګټه اخلي، د چاپېریال ښکلا او ښېرازي هم د اوبوپه شتون پورې تړلې ده.

ونې بوټي هم په اوبو زرغونېږي. ونې بوټي ورشوګانې او ځنګلونه جوړوي. دغه ورشوګانې او ځنګلونه د چاپېریال د سمسورتیا او ښېرازۍ لامل ګرځي. ځنګلونه د هوا پر پاکولواود اوبو پر زېرمه کولوسربېره د ودانیو او سون لرګي برابروي. ځنګلونه د ویجاړو ونکو بادونو او سېلابونو مخه هم نیسي.

د حیواناتوډېره اندازه خواړه له ونو او بوټو څخه ترلاسه کېږي اوغلې دانې د انسانانو د خوړو یوه مهمه برخه برابروي. واښه، بوټي، او غلې دانې هم د خپلې ودې لپاره اوبو ته اړتیا لري. دا ټولې ښېګڼې د اوبو له برکته دي. اوسنی پرمختیاوې د برېښنا او برېښنا د اوبو له برکته رامنځ ته شوې ده.

موږ ویلای شوچې د ځمکې پر مخ د اوسېدو ټول امکانات د اوبو له شتون سره تړلي دي، نو پر دې باید پوه شو چې اوبه له کومو سرچینوترلاسه کېږي او زموږ په ژوندکې څومره اهمیت لري.

د اوبو تر ټولو غوره سرچینې بارانونه او واورې دي. له ویلې شویو واورو او بارانونو څخه ډنډونه، خوړونه، سیندونه او سمندرونه جوړېږي. د بارانونو او ویلې شویو واورو د اوبو یوه برخه په ځمکه کې جذبېږي، دغه جذبې شوې اوبه د چینوپه ډول او یا هم د کارېزونو او څاګانو دکیندلو له لارې هم دګټې اخیستنې وړګرځي.

د ډنډونو، خوړونو، سیندونو او سمندرونو اوبه کله زیاتېږي او کله کمېږي. دغه زیاتوالی او کمښت په اوربښت پورې تړلی وي. که اوبه کمې شي د چاپېریال په ښېرازۍ ناوړه اغېزکوي، دتودوخې د درجې د لوړېدو لامل ګرځي او کرکیلې ته هم زیان رسېږي. دغه ټول توکي بیا د ژویو او په ځانګړي ډول د انسانانو له ژوندانه سره کلکه او نېغه اړیکه لري، یعنې د انسانانو پر ژوند هم ناوړه اغېزکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د هېواد د کرنیزو ځمکو لویه برخه په روانو اوبو خړوبېږي؛ خو یو شمېر للمي کرنیزې ځمکې د باران په اوبو هم خړوبېږي.

زموږ د هېواد په ډېرو سیمو کې د روانو اوبو سرچینې شته چې د کرکیلې، برېښنا او څښاک لپاره ترې ګټه اخیستل کېږي؛خو د یو شمېر سیمو روانې اوبه کمې دي ؛ نوخلک د جو وړونو(ډنډونو) په واسطه خپلې ځمکې خړوبوي. دا طریقه زیاتره په غرنیو سیمو کې ترسره کېږي او یا په هغو ځایونو کې عملي کېږي چې روانې اوبه نه لري او یا ډېرې لږې وي.

دغه لږې اوبه لومړی زېرمه کېږي او بیا ترې د اړتیا په وخت کې کار اخیستل کېږي.
که څه هم دغه کار یو څه ستونزمن دی ، خو په ځینو سیمو کې د کروندګرو د ستونزو لیرې کولو یوازینۍ لاره ده. دغه کار د چاپېریال په سمسورتیا او ښکلا کې هم ونډه لري. د دې ترڅنګ په ځمکه کې د جذب شویو اوبود رااېستلو نورې طریقې هم شته. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ډېرو سیمو کې دغه تر ځمکې لاندې اوبه راباسي او په بېلابېلو برخو کې ترې کار اخلي. کاریزونه او څاه‌ګانې د دغو اوبود راایستلو یوه غوره طریقه ده.

د اوبو د منابعو پر موندلو سربېره د اوبو پاکوالی ډېر زیات مهم او اړین دی، که دغه اړخ ته کلکه پاملرنه ونشي؛ نو انسان په ډول، ډول ناروغیو اخته کېږي. موږ باید د اوبو زېرمې بېځایه ونه لګوو او هم د اوبو په پاکو ساتلو کې مرسته وکړو او د ککړتیا مخه یې ونیسو، چې ځان او ټولنه مو له ناروغیو څخه وژغورو.

اوبه د ځمکې پر مخ هغه طبیعي او ضروري توکی دی چې له شتون پرته یې په نړۍ کې ژوند ناممکن دی. په کار ده چې له اوبو څخه پرځای اوسمه ګټه واخلو او تر ممکنه حده یې د پاکوالي او سپما خیال وساتو، ځکه چې اوبه یو حیاتي توکی دی او له دې سره سره په ډېرو هېوادونو کې اقتصادي او تجارتي توکی هم دی چې ځینې هېوادونه له دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې نه هم ډېره ګټه تر لاسه کوي.

د اوبو اهمیت په پښتو ادبیاتو کې هم ډېر زیات منعکس شوی دی، د بېلګې په توګه د پښتو ادبیاتو د منځنۍ دورې د خورا مشهور او نامتو شاعر عبدالرحمٰن بابا د یوې قصیدې، څو بیتونه لولو:

هر چې کښت یې په باران او په سېلاب وي
د هغو عمر به وار په عذاب وي
هغه ملك چې پکې سیند او رودبار نه وي
دهقانان به یې همه خانه خراب وي
و اسمان ته به یې سترګې وي ختلې
د باران له انتظاره به بې خواب وي
لکه څوك چې تلوي یې په کړهي کې
د هغه ماهي په طور به کباب وي
لا به کله بارانونه پرې نزول شي
چې نخیل و زراعت به یې سېراب وي

د متن لنډیز:

اوبه د ژوند ماده ده. نباتات یا ونې او بوټي د خپلې ودې او نمو لپاره اوبو ته اړتیا لري، ټول ژوي د ژوندانه لپاره اوبو اوسمسور چاپېریال ته اړتیا لري. زموږ په هېواد کې اوبه د انرژۍ د تولید یوازینی او اسانه وسیله ده . د اشرف المخلوقات (انسان) په لاس رامنځته شوي اوسني حیرانوونکي پرمختګونه د اوبو په انرژۍ پورې تړلي دي.

موږ باید د دې مهمې او ارزښتناکې حیاتي مادې په ژغورنه کولو، پاکو ساتلو او بې ځایه نه مصرفولو کې فعاله ونډه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې متن د کتاب له مخې په لوړ غږ ولولي.

۲ـ څو زده کوونکي دې په وار سره د اوبو پر منابعو خبرې وکړي.

۳ـ څو نور زده کوونکي دې د چاپېریال په اړه وغږېږي.

۴ـ یوه ډله زده کوونکي دې ګران لغتونه پر تخته ولیکي، بله ډله دې د ښوونکي په مرسته هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه په خپلو کتابچو کې ولیکي بیا دې معنا او په جملو کې وکاروي او په وار سره دې په ټولګي کې ولولي.

چاپیریال	منابع	سمسورتیا	بنسټیز	اړیکي	ستونزې

۶- زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي، د درس لنډ مفهوم دې په کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په ټولګي کې واوروي.

۷ـ هر زده کوونکی دې په خپل وار سره د دوو مېوو نومونه واخلي.

کورنۍ دنده

ځنګلونه او ونې بوټي په چاپېریال کې څه اغېزې لري. په دې اړه په کور کې یو مخ لیکنه وکړئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا ـ ملي مشر او شاعر

هر ملک او ملت ملي او سیاسي اتلان لري زموږ د گران هېواد افغانستان له نومیالیو مشرانو او اتلانو څخه یو هم احمد شاه بابا دی.

زموږ هېواد څه نا څه دوه پېړۍ د پرد یو یرغلگرو د لاس وهنو له کبله پاشلی او د کورنیو جگړو ښکار شوی و چې د احمدشاه بابا په هلو ځلو یې بېرته خپل پخوانی برم تر لاسه کړ. په دې درس کې تاسې ته د احمدشاه بابا په اړه معلومات درکوو.

- د احمد شاه بابا شخصیت ولې د قدر وړ دی؟
- که د احمد شاه بابا ملي تدبیر نه وای، نو د افغانستان برخلیک به څه ډول و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا د زمانخان زوی د دولت خان لمسی په ۱۱۳۵ هـ . ق . کال په هرات کې زېږېدلی دی. پلار يې په هرات کې د افغاني قبيلو مشر و چې د احمدخان له زېږېدو څو مياشتې وروسته مړ شو.

د احمد شاه بابا پالنه د هغه مور (زرغونې انا) او ورور يې ذوالفقار خان وکړه او په کوچنيوالي کې يې مروجه علوم ور زده کړل.

کله چې د کورنيو گډوډيو له مخې کډه کولو ته اړ شول، نو لومړی فراه او بيا کندهار ته کډه شول. هغه وخت چې نادر افشار د هرات نيولو ته ملا وتړله، نو په ښکاره يې له افغانانو سره نرم چلند غوره کړ. ډېر افغانان يې په خپل پوځ کې شامل کړل.

احمد شاه بابا هم په ۱۱۴۵ هـ . ق . کال کې د خپلې ځيرکۍ او زړورتيا له مخې د دراني لښکرو د افسر په توگه وټاکل شو. دی په زياتو سفرونو کې له نادر افشار سره ملگری و.

نادر افشار په ۱۱۶۰ هـ . ق . کال کې ووژل شو، احمد شاه بابا د درباريانو له شورش نه د نادر افشار کورنۍ وساتله. د نادر افشار مېرمنې د دغه خدمت په بدل کې احمدشاه بابا ته د کوه نور الماس وروباښه. د نادر افشار تر مرگ وروسته احمد شاه بابا او نور افغاني عسکر او افسران کندهار ته راغلل. څو ورځې وروسته د افغاني قبيلو مشران د واکمنۍ او مشر د ټشې د ډکو لپاره د کندهار د شېر سرخ بابا په زيارت کې سره راټول شول او يوه جرگه يې جوړه کړه.

د دې جرگې غونډې څو ورځې روانې وې. د غونډې په نهمه ورځ د صابر شاه په نامه يو ملنگ راغی او جرگې ته يې وړانديز وکړ چې د مشرتابه د ټاکلو واک ورکړي، ټولو يې خبره ومنله. هغه په احمدشاه بابا باندې چې مشرۍ ته کانديد هم نه و، لاس کېښود او د غنمو وږي يې په پگړۍ کې ور وتومبه.

په دې توگه احمد شاه بابا په پنځه ويشت کلنۍ کې زموږ د هېواد د واکمن په توگه وټاکل شو او د شېر سرخ جرگه په برياليتوب پای ته ورسېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاه بابا په داسې وخت کې واکمن شو چې زموږ هېواد، د بهرنیو یرغلګرو او کورنیو قومي او قبیلوي اختلافاتو له کبله په کنډوالو بدل شوی و. د ملي وحدت هغه ځلې چې بنسټ یې څو کاله د مخه د میرویس خان نیکه په لاس اېښودل شوی و، نړېدلی و. په دې وخت کې هغه ته د یو خپلواک افغاني دولت د جوړولو او د ملي وحدت رامنځته کولو درنه دنده مخې ته پرته وه چې په ډېر تدبر یې د دغې درنې دندې ترسره کولو ته ملا وتړله. د دغه ستر ارمان د پوره کېدو لپاره تر هرڅه لومړی د هېواد د ملکي او پوځي چارو سمون ضروري و.

احمدشاه بابا سربېره پر دې چې په پوځي او سیاسي چارو کې د زیاتې پوهې، زړورتیا، پیاوړي عزم او هوډ خاوند و، د افغان ولس په روحیاتو او عنعناتو ښه خبر و. هغه په دې پوهېده چې د خپل ولس له بشپړ ملا تړ نه پرته د موجودو ستونزو هواری درونـد او مشکل کار دی، نو له ټولو قومونو څخه یې شورا جوړه کړه چې ټولې پرېکړې به د همدغې شورا له خوا کېدې. ډېرې پوځي او ملکي اداري د شورا د پرېکړو په نتیجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې شوې او د کار وړ کسان یې مقرر کړل.

له پوځي او اداري چارو وروسته یې د ملي وحدت د رامنځ ته کولو او یو خپلواک غښتلي حکومت مسئله رامخې ته کړه. شورا دا ومنله چې د ټول افغانستان د قومونو مشران دې راوغوښتل شي او یوه لویه جرگه دې جوړه شي چې همداسې وشول او لویه جرگه جوړه شوه.

لویې جرگې د احمد شاه بابا د یو موټې، خپلواک او غښتلي افغانستان د جوړولو تجویز ومانه او هغه ته یې د هغو افغاني سیمو د بیا نیولو اجازه ورکړه چې په ختیځ کې د هند مغلي حکومت او په لوېدیځ کې د ایران صفوي حکومت نیولې وې. احمدشاه بابا هم د جرگې پر مشوره عمل وکړ او لومړی یې ختیځې سیمې له مغلي او بیا لویدیځې سیمې له صفوي حکومتونو څخه بېرته ونیولې او یو غښتلی مرکزي حکومت یې جوړ کړ. سیاسي او جغرافیایي پولې یې ورته وټاکلې او د نوي افغانستان ملي، پوځي او سیاسي بنسټ یې کېښېښود.

احمد شاه بابا د خپلې واکمنۍ په وخت کې دې ته هم اړ شو چې د خپل هېواد له سرحداتو څخه ووځي او د هېواد ختیځ خوا تر ډهلي، شمال خوا تر بخارا او لویدیځ لوری تر مشهده پورې ونیسي. د هغه دغه فتوحات د امپراتورۍ جوړول نه وو، بلکې دغو ملکونو ته د عبرت داسې درس ورکول وو چې بیا هیڅکله افغانستان ته په بده سترگه ونه گوري.

هغه له ډېرو فتوحاتو سره، سره د خپل هېواد سره دومره مینه لرله چې د ډهلي تخت یې هم د خپل هېواد له غرو سره نه برابرا وه. د احمدشاه بابا د پاچاهۍ ۲۶ کلونه د یادونې وړ لوړې ژورې لري. احمدشاه بابا سره له دې چې په ژوند کې یې سیاسي بوختیاوې زیاتې وې، خو د پښتو ژبې له شعر او ادب سره یې هم د زړه مینه لرله. دغه شعر یې له گران هېواد سره د تودې مینې خورا په زړه پورې بېلگه ده :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنا د عشق له وینو ډک شول ځیګرونه
سنا په لاره کې بایلي زلمي سرونه
تاته راشمه زړګی زما فارغ شي
بې له تا مې اندېښنې د زړه مارونه
که هر څو مې د دنیا ملکونه ډېر شي
زما به هېر نشي دا ستا ښکلي باغونه
د رقیب د ژوند متاع به تار په تار کړم
چې په توره پیښانه کا کوزارونه
د ډهلي تخت هېرومه چې را یاد کړم
زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه
که تمامه دنیا یو خوا، ته بل خوا یې
زما خوښ دي دغه ستا تش ډګرونه
احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا
که ونیسي د تمام جهان ملکونه

له بده مرغه زموږ هېواد د بېلا بېلو ښکېلاکګرو د تاړاکونو پر مهال تر هر څه زيات فرهنګي زيانونه ليدلي دي. زموږ د هېواد د علمي او فرهنګي پرمختګ بهير د نادر افشار په تاړاکونو کې هم ډېر ټکنی شو. کندهار د څه وخت لپاره خپل مرکزي حيثيت له لاسه ورکړ. کله چې د احمد شاه بابا په لاس په ۱۱۶۰ هـ . ق . کال کې د يو ځواکمن او خپلواک افغاني دولت بنسټ کېښېښودل شو، کندهار يو ځل بيا د پخوا په څېر د علم او فرهنګ مرکز شو.

احمد شاه بابا پخپله يو عالم، اديب، فاضل او مدبر پاچا و. هغه ډېر عالمان، اديبان او د نورو علومو او فنونو کارپوهان خپل دربار ته راټول کړل. د ډېرو علمي او ادبي کورنيو پالنه يې وکړه. بيا دغو کورنيو هرې يوې په خپل وار سره د هېواد د ولسونو په عملي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکري او فرهنګي روزنه او پالنه کې د یادولو وړ خدمتونه وکړل.

لکه څرنګه چې احمد شاه بابا پخپله شاعر و، همداسې یې د کورنۍ او دربار ځینې غړي هم د پښتو ژبې شاعران وو. د ده د پاچاهۍ په زمانه کې نورګڼ شمېر لیکوال او شاعران هم رامنځته شوي دي.

د کورنۍ له غړو څخه یې د یادونې وړ شاعر د ده مشر زوی تېمور شاه و. تېمورشاه په پښتو او دري دواړو ژبو شعرونه ویل، په دري کې د شعرونو دیوان لري. په دغه دېوان کې یې څو پښتو غزلې هم شته.

د احمد شاه بابا د دربار له ارکانو څخه وکیل الدوله، عبدالله خان هم د پښتو ژبې تکړه شاعر و.

د پښتو په ادبي څېړنو کې دا خبره هم راغلې ده چې د لوی احمدشاه بابا تر پاچا کېدو وروسته پیر محمد کاکړ د خپل علمي شهرت او فضلیت له مخې کندهار ته راوبلل شو او د بابا او د ده د زامنو او حتٰی چې د ده تر لمسیو پورې په دربار کې مقرب سړی و. پیرمحمدکاکړ د احمد شاه بابا د زوی شهزاده سلیمان خاص استاد و. هغه د پښتو ژبې له ښو شاعرانو او د پښتو له ډېرو لویو عالمانو څخه و، چې د پښتو ژبې ګرامر (معرفت الافغاني) یې ولیکه.

ـ حافظ ګل محمد مرغزي د احمد شاهي شاهنامې لیکوال د موسٰی زوی د پښتونخوا د صوابۍ مرغز اوسېدونکی او د دربار لیکوال و.

ـ د احمد شاه بابا د رزمي کارنامو شاعر محمد رفیق خان علي زی دی چې له کندهاره د احمد شاه بابا له لښکرو سره د هند پر لور تللی و، بېرته ستون نه شو او دصوابۍ په کونډه نومي کلي کې پاتې شو. د شعرونو دیوان یې لا تر اوسه نه دی چاپ شوی.

ـ د پښتو ژبې یو بل عروضي شاعر او د عروضو عالم میاشرف الکوزی هم د پانې پت په جګړه کې له احمدشاه بابا سره ملګری و. دې په اصل کې د ننګرهار د ګردي اوسېدونکی و. ډېرې غزلې او قصیدې یې په دیوان کې شته. د پښتو ژبې بل شاعر چې د احمد شاه بابا په وخت کې اوسېده برهان خان د نادر خان زوی د صوبه سرحد د هزارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې اوسېدونکی و.

په دې دوره کې د عالمانو، ادیبانو او فرهنګیانو په ډله کې ځینې نور کسان هم د ځانګړې یادونې وړ دي، لکه: میافقیرالله جلال اباديِ، ملا محمد غوث، مولوي محمد ابراهیم، ملا فیض الله دولت شاهي او نور.

د احمدشاه بابا په پاچاهۍ کې په هندکې هم شاعران، ادیبان او لیکوالان رامنځته شول چې زیات یې د احمدشاه بابا له خوا پالل شوي او نازول شوي دي.

تېمور شاه هم د خپل پلار (احمد شاه بابا) د وخت علمي او فرهنګي کورنۍ وپالله.

د ده دربار هم د لیکوالو او شاعرانو د راټولېدو ځای و.

احمد شاه بابا خپل نیمایي ژوند د خپل ملت او هېواد د ملي او سیاسي بنسټونو د پیاوړتیا په لار کې ولګاوه. نوموړی په ۱۱۸۶ هـ . ق . کال کې د ورپېښې ناروغۍ له امله تر ۲۶ کالو پاچاهۍ وروسته د ۵۱ کالو په عمر په کندهار کې مړ شو او یو پیاوړی یو موټی او خپلواک افغانستان یې موږ ته پرېښود.

د متن لنډيز:

د یو ملک او ملت د نوم د ژوندي پاتې کېدو لپاره باتدبیره مشران او یو موټی او سربښندونکی ولس په کار دی. احمدشاه بابا هغه ځوک و چې د خپلې ځېرکۍ پر مټ یې د افغانستان له منځه تلونکې ځېره بېرته راژوندۍ کړه او زموږ د هېواد نوم یې د نړۍ په سیاسي جغرافیه کې د تل لپاره ثبت کړ.

له همدې امله د نوموړي پېژندل او د هغه د شخصیت احترام پرځای کول د ټولو افغانانو ملي فریضه ده.

احمد شاه بابا د نوي او معاصر افغانستان او یو ملي خپلواک افغان دولت مؤسس او بنسټ اېښودونکی دی.

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې په وارسره د متن یو یو پراګراف ولولي، نور زده کوونکي دې په وار سره د متن مفهوم په خپلو خبرو کې ووايي.

۲ـ زده کوونکي دې د احمدشاه بابا د وخت مهم کارونه په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې یې په وار سره په ټولګي کې ووايي.

۳ـ زده کوونکي دې له متن څخه ځانګړي او استفهامي نومځري پیدا او په ټولګي کې دې یې ووايي.

۴ـ څو زده کوونکي دې د احمدشاه بابا شعر په خوږه او روانه ژبه ووايي او نور زده کوونکي دې هغه معنا کړي.

۵ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي.

ـ متاع　　ـ فارغ　　ـ اندیښنې　　ـ رقیب

۶ـ د احمد شاه بابا په وخت کې کوم شاعران پېژنئ نومونه یې واخلئ!

۷ـ په لاندینیو کورنیو کې د احمد شاه بابا د دورې د مشهورو ادبي او فرهنګي کورنیو نومونه په پنسل نښه کړئ:

ـ د بارکزیو کورنۍ　　ـ د برمکیانو کورنۍ
ـ د پیرروښان کورنۍ　　ـ د ملا اسماعیل کورنۍ
ـ د سلجوقیانو کورنۍ　　ـ د محمد هوتک کورنۍ

کورنۍ دنده

په کور کې له متن څخه د احمدشاه بابا د وخت د ادبي دورې په باره کې څو کرښې ولیکئ او بله ورځ یې په ټولګي کې واوروئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوویشتم لوست

لرغوني آثار

تاسو هرومرو داسې سامانونه، لوښي، کتابونه، وسيلې، ودانۍ او نور څيزونه ليدلي دي چې په سوونو يا ان زرګونو کلونه پخوا جوړ شوي او تر اوسه پورې پاتې دي.

دغه ډول څيزونه چې دومره اوږد وخت پرې تېر شوی وي، لرغوني څيزونه يا اثار يې بولي. دغه اثار دا ارزښت لري چې موږ ته د تېرو زمانو د انسانانو د ژوندانه د ډول، خوراک، څښاک، لباسونو، عقيدو او نورو په اړه معلومات راکوي. په دې لوست کې به د لرغونو اثارو د اهميت او ارزښت په اړه معلومات ولولئ.

- که تاسې د کومې لرغونې سيمې په اړه معلومات لرئ خبرې پرې وکړئ ؟
- که موزيم او ارشيف ته تللي ياست، څه مو ليدلي دي؟

بې شمېره کلونه کېږي چې انسان د ځمکې پر مخ ژوند کوي. انسان د ځمکې پر مخ د الله ﷻ خلیفه دی. ټول کاینات د انسان په خدمت کې دي. انسان هم په بېلا بېلو زمانو کې د خپل عقل او پوهې په برکت ډول ډول تمدنونه رامنځته کړي دي. انسان لګیا دی په خپل واک کې د کایناتو د راوستو یا له کایناتو څخه د بشپړې ګټې اخیستنې هڅه کوي. ډېر داسې څه یې کشف کړل چې انساني عقل ورته حیرانېږي او د نور پرمختګ هڅې یې روانې دي. د دې لپاره چې انسان د تېرو انسانانو یا د خپلو پلرونو، نیکونو او یا تېر نسل له ژوندانه، عقیدې، خوراک، لباس او نورو په حال خبر شي باید له پخوانیو انسانانو څخه راپاتې توکي وڅېړي او د هغوی د څېړنې او شننې له مخې د هغو په ژوند قضاوت وکړای شي.

ښایي دغه توکي خاورین لوښي، ډبرین څیزونه او یا فلزي وسایل اونور څیزونه لکه سیکې، وسلې او کرنیز سامانونه، هډوکي، ګاڼې، کتیبې، ډبرلیکونه، پخوانۍ ودانۍ، مجسمې او نور وي. دغه توکي چې موږ ته په چوپه خوله د پخوانیو انسانانو د ژوندانه د بېلا بېلو اړخونو کیسې کوي لرغوني اثار یې بولي.

د دغو اثارو د څېړلو، څرنګوالي معلومولو او د تاریخ او اهمیت ثابتولو علم ته لرغونپوهنه وایي. دا علم د هر هېواد لپاره، خو په تېره د افغانستان لپاره ډېر اهمیت لري. په افغانستان کې دغه علم د ۱۹ مېلادي پېړۍ په دویمه لسیزه کې لومړی ځل مروج شوی دی. له دغه وخته را په دې خوا یو شمېر بهرني لرغونپوهان افغانستان ته په رسمي او نارسمي توګه راغلي دي. دغو لرغونپوهانو د خپلو څېړنو او کیندنو په پایله کې ډېر شمېر لرغوني توکي ترلاسه کړي دي چې د ختیځ او لویدیځ موزېمونه پرې ډک شوي دي.

په بهرنیو لرغون پېژندونکو کې مېرمن لوییس دوپري، کزال، الچین، کارلتول مسن، جان، مارشال، کرشمن، مشینک، پوګاچینګوا، سریندي او نور یادولای شو. په کورنیو لرغون پېژندونکو کې د پوهاند عبدالحی حبیبي، احمد علي کهزاد، مستمندي، میرغلام محمد غبار، پوهاند میر حسین شاه، پوهاند الف شاه ځدراڼ او ځینې نورو نومونه د ځانګړې یادونې وړ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د لرغون پوهانو دکار او زيار په نتيجه کې څرګنده شوه چې دا هېواد ډېر لرغونی هېواد دی، له زرګونو کالونو راهيسې پکې انسانان اوسېدل او په خپله سيمه کې د يو شمېر زړو تمدنونو، عقايدو، ټولنيزو سيستمونو، هنري مکتبونو او ځواکمنو امپراتوريو د رامنځته کېدو او پراختيا مرکز ګڼل کېده.

د ځينو هېوادونو لرغوني توکي زياتره د ځمکې پر سر وي، خو په افغانستان کې لرغوني توکي ډېر لږ د ځمکې په سر دي او زياتره يې تر ځمکې لاندې دي. لامل يې دا دی چې افغانستان د تاريخ په اوږدو کې په پرلپسې ډول د يرغلګرو تر تاړاکونو لاندې راغلی دی او څو څو ځله يې ودان کلي او ښارونه وران، ويجاړ او له خاورو سره خاورې شوي دي. که د افغانستان هره غونډۍ، دښته او دره په ځير سره وکتل شي، نو هره يوه يې د خپلو نښو نښانو له مخې لرغون پوهان ځان ته رابولي چې ورشي ويې پلټي، ويې سپړي او د افغان ولس د تېر تاريخ يو ورک او پټ پرتمين څپرکی بشري ټولنې ته وړاندې کړي.

د نړۍ ټول هېوادونه او په ځانګړي ډول پرمختللي هېوادونه اوس ډېره هڅه کوي چې دغه ډول توکي د مسلکي کيندنو، سپړنو، پلټنو او نورو څېړنو له لارې ومومي او خوندي يې کړي. دغه ډول توکي يا لرغوني اثار په موزيمونو او ارشيفونو کې په فني ډول په ډېر احتياط سره ساتل کېږي. د لرغوني تاريخ د څرګندولو لپاره بايد له همدغو لرغونو توکو څخه مرسته وغواړو.

که موږ د خپلو پخوانيو مشرانو د ژوند له نېکمرغيو او بدمرغيو خبر شو، کولای شو چې د خپل ژوندانه د نېکمرغۍ لپاره ترې د لارې روښانولو د پېلوځي په توګه کار واخلو.

لرغوني توکي د ټول ملت شريک مال دی. د يوې سيمې، يوې قبيلې او يوه قوم مال نه دی. څرنګه چې دغه لرغوني توکي يا اثار شريک مال دی، نو ساتل او ژغورل يې هم د ټول ملت دنده ده. په ځانګړي ډول د لوستو خلکو دنده ده چې د دغو اثارو په ارزښت او اهميت خلک وپوهوي او پخپله يې هم د ساتنې او ژغورنې هڅه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ډېرې سیمې لرغونې سیمې دي. پر دغو سیمو پر خپل خپل وخت یوتمدن تېر شوی دی. د هغه تمدن ډېر توکي په همدغو سیمو کې تر خاورو او تیږو لاندې دي، یا ځینې لرغوني کلاوې او ودانۍ له همدغو تمدنونو څخه راپاتې دي لکه د بلخ د پخواني ښار کنډوالې او بهرنی دېوال، د بست کلا، دای خانم مانۍ، د هډې ودانۍ او نور.

دا او دې ته ورته نورې سیمې لرغونې سیمې دي. زموږ د تاریخ ډېر توکي همدلته پراته دي او همدغه ودانۍ او کلاوې پخپله لرغوني اثار دي. د دغسې سیمو او ځایونو ساتنه او ژغورنه زموږ د ټولو ملي دنده ده.

د لرغونو اثارو او سیمو د ساتنې او ژغورنې ارزښت او اهمیت په دې کې دی چې موږ د خپل تاریخ یوه برخه خوندي کوو. د سیلانیانو او مینه والو د ورتګ له لارې دولت ته ډېره پانګه په لاس ورځي. سیمه والو ته کاروبار پیداکېږي، لکه: هوټل جوړوي، دکان جوړوي. د هغو ځایونو په اړه معلوماتي کتابګوټي او د انځورونو البومونه چمتو کوي او پلوري یې. لرغونې سیمې، موزیمونه او ارشیفونه د ساعت تېرۍ او د معلوماتو د زیاتولو لپاره هم خورا مهم ځایونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرغوني اثار (سيکې، ډبر ليک، مجسمه)

د متن لنډيز:

لرغوني څيزونه او ځايونه زموږ ملي شتمني ده. په ټول هېواد او هېوادوالو پورې اړه لري. زموږ د هېواد او هېوادوالو د لرغوني پرتمين تاريخ يو وياړمن څېرکی همدا لرغوني توکي دي. همدغه لرغوني توکي زموږ د تاريخ لرغونتيا او سابقه ثابتوي او موږ د خپلو پخوانيو خلکو له عقيدو، لباس، دکار له وسايلو، فرهنګ او تمدن څخه خبروي.

د لرغونو اثارو او سيمو ساتنه هم د هر هېوادوال دنده ده. موږ بايد په کلکه د دغو اثارو او ځايونو ساتنه وکړو. چا ته اجازه ور نه کړو چې دغه اثار وپلټي او غلا يې کړي. يا دغه سيمې په خپل سر وکيندي او لرغونو اثارو ته زيان ورسوي. که موږ داسې څوک ووينو، چې دغو اثارو او سيمو ته زيان رسوي، بايد پخپله يې هم مخنيوی وکړو او مسؤولو مقاماتو ته هم ژر تر ژره خبر ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه

۱ـ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي.

- لرغوني اثار څه ته وايي؟
- د لرغونو اثارو اهميت په څه کې دی؟
- زموږ په هېواد کې لرغوني اثار شته که وي مثالونه يې و وایاست.

۲ـ زده کوونکي دې متن په چوپه خوله ولولي او بيا دې په دوو ډلو ووېشل شي او يوه ډله دې له بلې نه د لرغونو اثارو په اړه لاندې پوښتنې وکړي.

- څه ډول شي ته لرغونی اثر وايي؟
- په لرغونو اثارو کې کوم شيان راځي؟
- زموږ په هېواد کې د لرغونو اثارو کوم کوم ځايونه پېژنئ؟
- لرغوني اثار په چا پورې اړه لري؟
- لرغوني اثار يو هېواد ته څه ګټه لري؟

۳ـ زده کوونکي دې په متن کې عام او خاص نومونه پيدا کړي او بيا دې يې په ټولګي کې ولولي.

۴ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په جملو کې وکاروي. بيا دې په ټولګي کې په وار سره ولولي.

لرغونی، قضاوت، کتيبې، ډېرليکونه، پيلوځی

۵ـ ښوونه زده کوونکي دې تختې ته ورشي، د لرغونو اثارو نومونه او ځايونه دې په تخته وليکي.

کورنۍ دنده

که تاسې کوم لرغوني اثار ليدلي وي او يا موزيم ته تللي ياست د خپلو سترګو ليدلی حال وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ويشتم لوست

د هنري نثر ډولونه

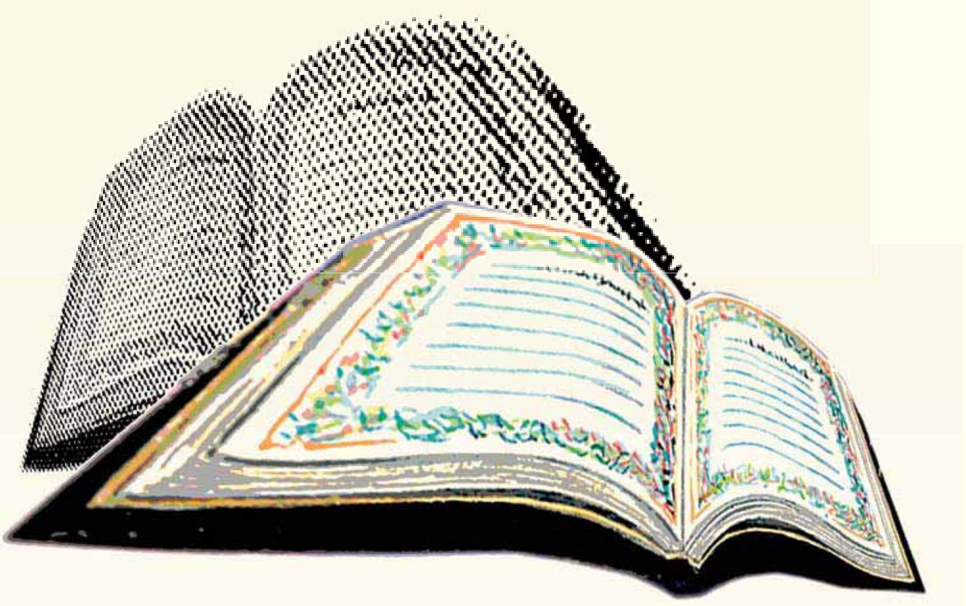

نثر اونظم دواړه د مفکورو اومفاهيمو د لېږدولو وسيلې دي. نثر د نظم په پرتله ډېر کارول کېږي. لامل يې دا دی چې نثر اسان دی، هر ليکونکی يې ليکلای شي اوهر ډول موضوع پکې بيانولای شي. د دې په مقابل کې نظم ستونزمن دی، خو يادول يې اسان دي؛ ځکه وزن او قافيه پکې شرط دی.

نثر ډېر ډولونه لري چې يو يې هنري نثر دی چې په دې لوست کې تاسې ته د هنري نثر په اړه معلومات درکوو.

- که ورځنۍ خبرې په ليکنۍ بڼه وي په څه نامه ياديږي؟
- تاسې د نثر په اړه پوهېږئ چې نثر څه ته وايي؟ او څو ډولونه لري؟

نثر په لغت کې شیندلو او خورولو ته وايي. په اصطلاح کې هغه وینا یا لیکنه چې د وزن او قافیې له بند څخه خالي وي نثر بلل کېږي. څرنګه چې نثر اسان دی، نو د هر ډول افکارو، لکه: بشري، دیني، فلسفي، ښو ونیزو، روزنیزو، ټولنیزو او نورو مسایلو د څرګندولو مناسبه وسیله ده. د بنې او شکل له مخې معاصر نثرونه په دوو سترو برخو وېشل کېږي:

۱ـ ساده نثرونه
۲ـ هنري یا ادبي نثرونه

په ساده نثرونو کې ټولې علمي، ادبي سیاسي او ژورنالستیکي لیکنې، څېړنیز تحلیلي او تشریحي اثار او لیکنې راځي چې په ساده او روانه ژبه د فکر او نظر د څرګندولو او نورو ته د پوهې او معلوماتو ورلېږدونې ډېره ښه او اغېزناکه طریقه ده، خو هنري او ادبي نثرونه بیا خپلې ځانګړنې لري چې د هغو له مخې یې له عادي او ساده نثر څخه توپیر کېږي.

اساسي او بنسټیزه ځانګړنه چې ادبي او ساده نثر سره بېلوي هغه ((هنریت)) یا ((ادبي هنري ارزښت)) دی. د ادبي نثر د لیکوال احساس، ذوق او تمایلات د مطلب او واقعیت د بیانولو لپاره اساسي رول لري. لیکوال چې څه لیدلي، اورېدلي او احساس کړي وي یا یې په ذهن او خیال کې تېرېږي بیانوي یې، خو د علمي او څېړنیزو لیکنو په څېر دلیل راوړلو ته هیڅ اړتیا نه لري.

په هنري ادبي لیکنو یا نثر کې لیکوال د بېلا بېلو منظر کشیو، انساني ټیپکو خصوصیاتو، روحیاتو، عاداتو، حالاتو او په الفاظو کې د انځورولو او وړاندې کولو لپاره له خپل تخیلي ځواک څخه کار اخلي. لیکوال د تخیلي ځواک په مرسته او د لیکوالۍ د هنر د مهارتونو په وسیله د منظر کشۍ او صحنه سازۍ چاره سرته رسوي، حالات یا واقعیتونه او پېښې په الفاظو کې داسې انځوروي چې لوستونکي او یا اورېدونکي فکر کوي چې هر څه په خپلو سترګو ویني او ځان ورته په صحنه کې شامل ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ډول ليکنو کې دا د ليکوال په استعداد او فني مهارت پورې اړه لري چې انساني رواني حالات، د خلکو هيلې او غوښتنې، جذبات، عواطف او احساسات څنګه په الفاظو کې انځور او راونغاړي او مقابل لوري (لوستونکي يا اورېدونکي) ته يې ورولېږدوي او د هغه په عواطفو کې خوځښت راولي. د هنري او ادبي نثرونو د بنې له مخې دا لاندې ډولونه موږ ته معلوم دي:

لنډه کيسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، تکل، ادبي ټوټه، سفر نامه، ادبي راپور تاژ، ادبي ليکونه، ادبي انځور، فلمي سناريو او نور، دلته يې ځينې په ډېر لنډ ډول درپېژنو:

۱ـ لنډه کيسه: د نثري کيسو يو ډول دی چې لنډه او له داسې عناصرو څخه جوړه وي چې يو له بل سره تړلې وي او يو د بل تر اغېز لاندې وي، موضوع د خپلو حدودو په چوکاټ کې رانغاړي، بې ضرورته خبرې پکې نه ځايېږي، د تاثر او اغيز يو والی پکې يوازينی شرط دی. په جوړښت کې يې پلاټ (طرحه)، کرکتر، تجسس او تلوسه، مکالمې او منظر کشی، تخيل، د کيسې پايله او نتيجه شامل دي.

۲ـ ناول: لغوي معنا يې نوی، تازه او عجيبه څيز دی او په ادبي اصطلاح هغې ادبي نثري کيسې يا داستان ته وايي چې له لنډې کيسې څخه لوی او له رومان څخه لنډوي. او په ليکنې چوکاټ کې: طرحه، اصلي او فرعي کرکټرونه، منظر کشی، مکالمې او د کيسې پيل، منځ او پای لري. له لنډې کيسې سره دا توپير لري چې هم پکې پېښې په تفصيل سره بيانېږي او هم يې کرکټرونه زيات وي.

۳ـ ډرامه: د يوناني کلمې ((ډراو)) نه مشتق شوې چې د عمل او کولو معنا لري، له همدې امله د ډرامې د پېژندنې په لړ کې دغه کلمه په کولو او ښودلو تعبير شوې. په ادبي اصطلاح هغه اثر دی چې د خبرو اترو په فورم ليکل شوې وي، يا په بله وينا: ډرامه د يوې ژوندۍ کيسې نوم دی چې ټول احساسات او جذبات پکې د حرکت او خوځېدو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واسطه څرګندېږي او هره پېښه عملاً د سترګو په وړاندې ښکاري.

ادبپوهان ډراماييي وحدتونه (وحدت زمان ـ وحدت مکان ـ وحدت عمل) د ډرامې د فن بنسټيز توکي بولي.

۴ـ رومان: فرانسوي کلمه ده، په ځينو فرهنګونو کې يې معنا خيالي داستانونه او په ځينو کې د مينې او محبت کيسې راغلي او په ادبي اصطلاح هغې کيسې ته ويل کېږي چې له ناول څخه اوږده وي، د ژوند ډېرې او بېلا بېلې خواوې پکې منعکس شوې وي او د بېلا بېلو پېښو انځور په ادبي قالب کې ځای کوي.

۵ـ ادبي ټوټه: د هنري ادبياتو يو ځانګړی ډول دی چې ادبپوهانو د ((منثور شعر)) په نامه هم ياد کړی دی او دا ځکه چې اصلاً نثر دی، خو شعري کيفيت لري. په دې ډول ليکنو کې د لوړې انشاء خيال ساتل کېږي، معمولاً حکايوي بڼه لري، د يو حقيقت او واقعيت په اړه په زړه پورې تشريح او توضيح کوي، خو دا توضيح او تشريح په داسې رنګينو الفاظو کې نغښتې وي چې په بشري احساس او عواطفو ژور اغيز کوي.

۶ـ طنز: عربي کلمه ده چې فرهنګونو د طنز لغوي معنا ناز او کرشمه، پېغور او مسخره کول راوړي او په ادبي اصطلاح د هنري ادبياتو يو ژانر دی چې په ليکنه کې يې د ليکوال اصلي مقصد ګوتنيونه (انتقاد) وي، خو دا انتقاد يې د شوخۍ په بڼه او يا په بله وينا دريشخند او تمسخر په جامه کې نغښتې وي. د وينالحن او انداز يې په زړه پورې او د ټوکو ټکالو په شکل وي او زياتره وخت پکې مسايل سرچپه (معکوس) مطرح کېږي.

طنز په واقعيت کې هغه ترخه خندا ده چې د ټولنې د خلکو په ناوړه اعمالو، عاداتو، اخلاقو او افکارو باندې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ــ ادبي ليکونه: هغه ليکونه دي چې په ځانګړې هنري او ادبي بڼه ليکل کېږي. په دې ليکونو کې يو لړ مهم انتقادي، سياسي، فلسفي او ادبي مسايل ليکل کېږي او د اديبانو ترمنځ تبادله کېږي. د ليکنې ژبه يې هنري او د تخيل رنګ پرې غالب وي. له استعارو، کنايو، تشبيهاتو او نورو ادبي صنعتونو څخه پکې کار اخيستل شوی وي، ژبه يې خوږه او د ليکنې طرز يې دومره په زړه پورې وي چې لوستونکی يې په لوستنه نه مړېږي.

۸ــ ادبي راپوتاژ: د هنري ادبياتو يو ځانګړی ژانر دی، له عادي راپورتاژ سره يې چې يو ژورنالستيکي ژانر دی، اصلي توپير دا دی چې په ادبي راپور تاژ کې د پېښې تعبير، تفسير او تحليل په ادبي او هنري ژبه شوی وي. د دې ډول راپور تاژ ليکونکی پېښو ته په دقيق نظر ګوري او له هغه څخه چې کوم برداشت کوي، د تخيل په ملتيا يې په خوږه هنري ژبه نورو ته وړاندې کوي.

د متن لنډيز:

هغه بنستيزه ځانګړنه چې هنري نثر له ساده نثر څخه بېلوي هنريت يا ادبي ارزښت دی. په هنري نثر کې ليکوال ټول مفاهيم د الفاظو په قالب کې په تخيلي ځواک سره ځايوي. دغه تخيلي ځواک په بشري احساس او عواطفو ژور اغېز کوي او راپاروي يې. هنري نثرونه د بېلګې له مخې دا دي:

لنډه کيسه، ناول، ډرامه، رومان، طنز، ادبي ټوټه، ادبي ليکونه او ادبي راپور تاژ.

فعاليتونه

۱ــ زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ځواب کړي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ساده نثر او هنري نثر توپير په څه کې دی؟
- يوه لنډه کيسه له کومو توکو څخه جوړه ده؟
- ناول له لنډې کيسې سره څه توپير لري؟

۲_ زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او هره ډله دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي:

- کومه لنډه کيسه مو لوستلې؟ لنډيز يې ووياست.
- طنز څه ته وايي که لوستی مو وي، موضوع او شکل يې په ګوته کړئ.
- د ادبي راپور تاژ په اړه معلومات ورکړئ او يو مثال يې څرګند کړئ.

۳_ زده کوونکي دې د هېواد د پنځو شاعرانو او پنځو نثر ليکونکو نومونه او کتابونه پخپلو کتابچو کې وليکي او په ټولګي کې دې يې واوروي.

۴_ ناسم ځواب نښه کړئ:

- لنډه کيسه د هنري نثر يو ډول دی.
- ناول د هنري نثر يو ډول دی.
- د اخبار خبر د هنري نثر يو ډول دی.

۵_ زده کوونکي دې په څلورو ګروپونو ووېشل شي. متن دې په چوپه خوله ولولي. لومړۍ ډله دې نومځري، دويمه دې نومونه، دريمه دې صفتونه او څلورمه ډله دې د (ی) ګانو ډولونه پيدا او په ټولګي کې ولولي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې پخپله د يو هنري نثر په اړه يوه نمونه راوړي او بله ورځ دې يې په ټولګي کې واوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وییپانګه

((الف))

اتل: زړور، تکړه، غیرتمن، قهرمان، پهلوان
احاطه: غولی، انګړ، خلوړدېوالي
احتمال: شونتیا، امکان،کېدلو والا
ارقام: عددونه، نښې، رقوم
اسایش: هوساینه، سوکالي ارامي
استبداد: تېری، ناروا، سختي، ظلم، تجاوز
استدلال: دلیل ویل، د اسنادو او شواهدو راوړل
استفهامي: پوښتنیز، چې پوښتنه کوي
اعلی: تر ټولو لوړ، ډېر لوړ
افسانه: نکل، خیالي کیسه، داستان، حکایت
افسر: منصبوال، برېدمن، تورن او ...
اقتباس: اخیستنه،کټه اخیستنه، دکوم عبارت نقلول
اقتصادي: مالي، مادي، وټه ییز
ام: مور، اصل ماده
امتیازات: برتری، لوړوالی
انا: نیا، بوډۍ
انتقاد: نیوکه، نیمګړتیاوې ویل، عیب په ګوته کول
انحطاط: لوېدنه، راټیټېدنه، ځوړتیا
انزوا: ګوښه والی، یوازېوالی، چپله کېدنه،ګوټ ناستي
انصراف: تېرېدنه، لاس اخیستنه، مخ ګرځونه
انعکاس: غبرګون، ازانګه
انځور: عکس، تصویر، څېره په رسامي ډول
اوهام: بې ځایه سوچونه، ډار، وهمونه
اړو دوړ: جګړه، جنګ،ګډوډي، شخړه
اړین: ضروري، حتمي

((ب))

برپا: پېښ، رامنځته، پورته
بلواکي: د یل تر واک لاندي، د خپلواک ضد
بهرور: برخمن، مستفید، فیضیاب
بورجل: کوړ، استوګنځی
البوم: د انځورونو ټولګه، د عکسونو مجموعه، د یوه ځیز مجموعه
بڼه: څېره، شکل، قواره، رنګ
بېلنی: بېلو ونکې، جلاکوونکې، ډش (ـ)
بېګم: بي بي، مېرمن، ښځه

((پ))

پاسلل: سپارل، حواله کول، نېکي کول
پاسلي: سپاري، حواله کوی
پایله: نتیجه، خاتمه، پای
پایبدل: پایښت، ژوندی پاتې کېدل، اوسېدل، ژوندکول
پرهېزګار: متقي، تقوادار
پلازمېنه: د ناستې ځای، مرکز، پایتخت
پلاټ: دکیسې یا ډرامې لومړی طرح چې د لیکوال په ذهن کې رامنځته کېږي
پلوي: سمتي، لوري ته منسوب
پوخ لاس: ښه مهارت، ډېر مهارت، قوي لاس، پوره تجربه

((ت))

تأثر: اغېز، اغېزمنل
تالنده: تنا،ګرزا، د اسمان غرهار
تأمین: برابر، مهیا، خوندي
تاند: تنکی، نوی، تازه، وده کوونکی
تاوتریخوالي: زور زیاتی، بد چلند، اخ او ډب، خشونت
تخیل: خیال او تصور، په ذهن کې د یو ځیز انځور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تدوین: راټولونه، ترتیبول، سمون
تسکین: تسلي، ارامي، اسودګي، ډاډ
تکول: ترکول، خوځول، لکه د غوړ خوځول
تلپاتې: تل پایند، تل ژوندی، همېشنی، مدام
تلوار: بېړه، تونديي، تادي
تمایلات: لېوالتیاوې، میني، رغبتونه
تمبل: چمبه، چنبه، داربال، دربه، داربه
تمسخر: ملنډې، پیشارې، پچموزې، مسخرې
تمنا: هیله، امېد، ارزو
تنبیه: وېښونه، بیدارونه، پوهونه، اګاهي
توکی: څیز، شی، ماده

((ټ))

ټیپیک: مشخص، ځانګړی، نمونه يي
ټکر: ډغره، ټيندک، جنګېدل

((ج))

جانشین: ځای ناستی، قایممقام
جرس: ګونګری، ګینګری، غړاوه، جرنګانی، زنګوله.
جوګه: وړ، لایق، موزون

((چ))

چارواکی: واک واله د چارو واکمن، مامور، د منصب څښتن
چلند: خوی، سلوک، کړه وړه، تګ راتګ

((ح))

حرب: جنګ، جګړه

((خ))

خشخاش: کوکنار، دکوکنارو تخم
خلف: ځای ناستی، اولاد، وروسته پاتې شونی
خوشامنګر: چاپروس، چاپلوس، غوړه مال
خوځښت: حرکت، نهضت، غورځنګ
خړوب: پڼول، اوبونه، اوبه کول

((د))

دربان: دروانچي، څوکيدار، د وره ساتندوی
درناوی: درنښت، قدر، عزت
دُره: متروکه، قمچینه، شلاق
دریځ: د درېدو ځای، منبر، لوړ ځای، موقف
دستې: غونچې، ګېډۍ
دقت: ځیرنه، پاملرنه، توجه
درداني: مرغلرې

((ذ))

ذاتي: ځاني، اصلي، خپل، شخصي
ذوق: خوښه، شوق، طبع

((ر))

راز: پټه خبره، سِر
راشدین: دیندار، متدین، په سمه لار روان (راشدین خلفا)
رحلت: وفات، تلنه، تګ، مړینه
رزمي: جنګي، حربي، د جنګ
رغاونه: جوړونه، ابادونه، سازونه
روایت: نکلونه، کیسې، راپاتې خبرې، د چا د خبرو نکلول
روحاني: مذهبي لاربنود، پارسا، معنوي شخص
روحیات: مورال، وضع، وضعیت اروا ګانې
روزل: پالل، تربیه کول، ساتل
ریاضت: زیار، هڅه، کوښښ، د نفس پاکولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربړ ګالنه

((ز))

زهیر: خواشیني، خپه، ناتوانه، کمزوری، کړېدلی

((ژ))

ژورنالیستیک: هغه لیکنې چې د چاپي، راډیويي او تلویزیوني خپرونو او رسنیو لپاره کېږي.

ژوی: ساکښ، ژوندی سری، ذیروح

((س))

ساعي: هڅاند، زیارګالی، کوښښي

سپما: زیرمه، زخیره، پاسره، بچت

سکوت: چوپتیا، قراري، ځنډ، وقفه

سکون: ارام، درېدنه، چوپتیا، غړوندی، ځای پر ځای کېدنه

سمسور: ښېراز، شین، زرغون

سناریو: هغه کیسه چې د فلم او ډرامې لپاره پر کاغذ لیکل کېږي.

سود: تسل، ډاډ، خاطر جمعي، تسکین

سون: سونګ، سوځېدل، د سوځولو

سوېلي: سهیلی، ملګرې، همزولي

سیلاني: ګرځندوی، سیاح، ننداړچي

((ش))

شغل: دنده، بوختیا، وظیفه، کسب

شفاهي: ګرنی، په خوله، د خولې، په یادو، د خولې خبرې

((ښ))

ښکالو: د پښو اواز، پسپسي، غوبړی، کشهار، ځپهار

ښکېلاکګر: استعمارګر، استعمار چي، نیواکګر، بندوونکی

ښکېلاک: نیواک، استعمار، بند، راګېر

((ص))

صادر: لېږل شوی، څرګند، پېښ شوی، ترسره شوی

صحنه سازي: صحنه جوړونه، منظر کښ

صنعت: جوړېدل، سازېدل، جوړښوي شیان، سامانونه، وسایل

صوفي: پاک نفس، تزکیه، د تصوف د طریقت پیرو، د وړینو جامو اغوستونکی

((ع))

عابد: پرهېزګار، متقي، تقوادار، عبادت کوونکی

عارض: عرض کوونکی، شکایت کوونکی، حق غوښتونکی

عارف: صوفي سالک، خدای ﷻ پېژندونکی، پوه، هوښیار

عالي: لوړ، شریف، محترم

عواطف: احساسات، جذبې، ولولې، مهرباني، الطاف

((غ))

غمېدل: خواشینېدل، خپه کېدل، په غم کېدل

غورځنګ: خوځښت، نهضت

((ف))

فدا: ځار، جار، واری، قربان

فرمان: د واکمن لیکلی حکم، د ولسمشر حکم، اجازه، د ولسمشر امر په لیکلی بڼه

فضیلت: غوره والی، ښېګڼه، برتري

فطرت: طبیعت، پنځ، پیداینښت، خلقت

فعال: کارند، بوخت، لاس په کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

فقه: پوهه، فهم، پر يو څه خبرتيا، د دين د اركانو او احكامو علم.

فقيد: ورک، له منځه تللی، مړ، له لاسه وتلی

فن: هنر، طريقه، مهارت، كسب

((ق))

قلنگ: د ملنگ نذرانه، باج، كلنگ

((ک))

كافرستان: دكافرو ځای، دكافرو وطن

كانديد: نوماند، ولاړ، داوطلب، نامزد

كركټر: هغه شخص يا لوبغاړی چې دكيسې ليكوال يې دكيسې د پيښو د بهير پر مخ بيولو لپاره ټاكي.

كره كتنه: نقد، سم قضاوت، يوه څيز ته اصلاحي كتنه

كروندگر: بزگر، دهقان

كسات: غچ، بدل، انتقام

كشف: موندنه، لوڅونه

ككړتيا: چټلېدل، گنده كېدل، لړلي كېدل

كونجكه: كنجكه، د صدف پوخ، گوجی

كوټلتيا: پوخوالی، مضبوطتيا، محكمتيا، درنښت

((گ))

گلشن: گلبڼ، دگلانو باغ، گلباغچه

گهواره: زانگو

((ل))

لامل: سبب، علت

لرغونی: پخوانی، لرغون، قديمي

لطافت: نرم والی، ښه والی، سپېڅلتيا، نزاكت، ښكلا

لقب: هغه نوم چې د يوه ځانگړي صفت له امله پر چا ايښودل شوی وي.

لېوالتيا: لېوالتوب، مينتوب، هيله مندي، ارزومندي

((م))

مبارزه: هڅه، زيار، جنگ، جگړه، شخړه

متاع: مال، اسباب، پانگه

مجرب: ازمايل شوی، تجربه شوی

مجلي: جلوه گاه، ښكاره كوونكی

محاوره: خبرې اترې، مكالمه

مخترع: نوی رااېستونكی، كشفوونكی

مرام: مقصد، مطلب، هيله، مراد

مركچيان: مركوال، مركه كوونكي، جرگه مار

مركه: جرگه، شورا، مجلس، ناسته.

مزمن: اوږد مهاله، د اوږدې زمانې، د ډېر وخت

مستقل: خپلواک، ازاد، خپل اختياره

مستند: منل شوی، باوري، د اصل له مخې، د اعتبار وړ

مسموميت: زهري كېدنه، په زهرو ككړېدنه

مشال: مشعل، ډيوه، څراغ

مشاور: سلاكار، مشوره وركوونكی، نظر وركوونكی

مشرتابه: د مشرتوب، مشريزه، سرغندويه، د مشرۍ

مصنوعات: لاسي او ماشيني توليدات، جوړ كړی شوي، توليد كړی شوي

معاصر: اوسنی، همعصره، اوسمهاله

معتاد: روږدی، عملي، په نشه اخته

معراج: پورته، اوچت، لوړ، اسمان ته د حضرت محمد (ص) ختل.

مقبول: منل شوی، ښكلی، گران

مقرب: نژدې، خپلوان، دوست، خاص ملگری

مل: ملگری، سره يوځای

مناجات: دعا، التجا، هغه بيان چې خدای ﷻ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکي زاري شوي وي
منثور: په نثر، له نظم پرته
منظر کشي: منظر کښنه، په کلمو کې د يوې
صحنې انځور
منظوم: په شعر، په نظم، نظم شوی
مهذب: متمدن وړ، بې عيبه، تو ېل شوی، اصلاح
شوی، سم شوی
موخه: هدف، مقصد،
ميل: لېوالتيا، اشتها، اشتياق، مينه
مړو: مېړه، مېړنی، سړی، جمع يې مېړونه،
لهجوي، (د مړو وده له تا ده)
مېشت: ډېره، ځای پر ځای، استوګن

((ن))

نابود: له منځه تللی، ورک، محوه، نشت
ناشونی: نه کېدونکی، نه کېدلو والا، ناممکن
نا ورين: غم، خپګان، وير، ماتم
ندا: غږ، اواز
نظامي: پوځي، عسکري
نغښتل: راټولول، سره ودل، سره يو ځای کول
نګين: غمی، قيمتي کاڼی
نمو: وده، لوېدنه، غټېدنه
نهضت: خوځښت، غورځنګ، تحريک
نوميالی: نامتو، مشهور
نوميالی: نامتو، مشهوره
نومځری: ضمير، هغه کلمه چې د نامه استازيتوب
کوي
نياز: ارتيا، حاجت، ضرورت
نيله: ربنه، ځېله، جرړه، وله
نېب: پرله پسې، بيا بيا، مکرر، مسلسل

((و))

واکمن: واکوال، واکدار، اختيارمند
وده: ډېرښت، تکثر، زياتوالی
ورشو: خړ ځای، شين او سمسور ځای، ښېرازه
چاپېريال
وزغني: وزغنې، د وزو وېښتان
ولوله: جذبه، احساس، شور و شوق
ووړ: کوچنی، وړوکی، کمکی، وړکوټی

((هـ))

هسک: لوړ، اوچت، اسمان
همراز: راز شريکی، نژدې ملګری، خاص ملګری،
خوا لګر
همرکاب: د رکاب ملګری، د لارې ملګری، د سفر
ملګری
همسفر: د سفر ملګری
همسر: سيال، برابر
همفکر: همخياله، د يوه فکر والا، د يوه فکر
خښتنان
هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب
هنګامه: شور، غوغا، ځوږ
هنر: فن، کمال، فني مهارت، کسب
هنګامه: شور، غوغا، ځوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه:

۱_ په افغانستان کې صنایع او په ملي اقتصاد کې د هغو ونډه، پوهنوال محمد بشیر دودیال، د اریک ګرځنده کتابتونو اداره، ۱۳۸۲ کال.

۲_ پښتو د پنځم ټولګي لیاره، نورالحبیب نثار، سید محی الدین هاشمي، بیفیر د افغان مهاجرو لپاره زده کړې، ۱۳۷۵ کال.

۳_ اوسني لیکوال دري ټوکه، عبدالرؤف بېنوا، دولتي مطبعه کابل ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۶ کلونه.

۴_ ګیتانجلي، رابندر ناتهـ ټاګور، د بېنوا ژباړه، بېنوا فرهنګي ټولنه درېم چاپ ۱۳۸۳ کال.

۵_ د بېنوا شعري کلیات، هېواد نشراتي ټولنه _ کوټه، ۱۳۸۳ کال.

۶_ د ښکلا ورېمه، پوهاند صدیق الله رښتین، پښتو اکاډمي پېښور پوهنتون، ۱۹۹۷ کال.

۷_ یاد فریاد (پښتو _ دري اشعار)، سید شمس الدین مجروح، د افغانستان د مجاهدو لیکوالو ټولنه _ پېښور ۱۹۸۵ کال.

۸_ ګنج پښتو، مولوي احمد د تنګي.

۹_ د پښتو ادبیاتو تاریخ اوسنۍ دوره، پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور، د ساپي د پښتو څېړنو او پراختیا مرکز _ پېښور ۱۳۸۵ کال.

۱۰_ فرهنگ ادبیات جهان، زهرای خانلری، شرکت سهامی انتشارات خوارزمی _ ۱۳۷۵ کال.

۱۱_ د پښتو نثر هنداره، پوهاند صدیق الله رښتین، یونیورستي بک ایجنسي _ پېښور.

۱۲_ د رحمان بابا کلیات، حنیف خلیل، دانش خپرندویه ټولنه، ۱۳۸۴ کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳ـ د الفت مرغلرې، د شهرت ننگیال په زیار، دانش کتابخانه، پېښور دریم چاپ، ۱۳۷۵کال.

۱۴ـ لیکوالي املاء او انشاء، گل پاچا الفت، پښتو ټولنه، ۱۳۳۹کال.

۱۵ـ د ژوند پلوشې، پوهاند صدیق الله رښتین، یو نیورسټي بک ایجنسي، پېښور، ۱۳۷۴کال.

۱۶ـ زاهد پښتو ـ پښتو سیند، عبدالقیوم زاهد مشواني، دانش خپرندویه ټولنه.

۱۷ـ پټه خزانه، محمد هوتک بن داود، د پوهنې وزارت دوهم چاپ ۱۳۳۹کال.

۱۸ـ د پښتو ادبیاتو تاریخ، لرغوني او منځنۍ دوره، زلمی هېواد مل دانش خپرندویه ټولنه، لومړی ټوک، ۱۳۷۹کال.

۱۹ـ خواږه نعتونه، فقیر محمد عباس قادریه، یونیورسټي بک ایجنسي، لومړی چاپ ۱۹۷۷کال.

۲۰ـ پښتو غږپوهنه او ویي پوهنه، پوهنوال محمد صابر خېشکی، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه ـ جرمني، ۱۳۸۰کال.

۲۱ـ څه لیکل یا لیکپوهه، گل پاچا الفت، د اتحاد مشرقي مطبعه، جلال اباد ۱۳۲۸ کال.

۲۲ـ ادبپوهنه، سید محی الدین هاشمي، د اریک گرځنده کتابتونونو اداره، ۱۳۸۱ کال.

۲۳ـ پښتو روزنه، عبدالرؤف بېنوا، د پښتو څېړنو نړیوال مرکز ۱۳۵۷کال.

۲۴ـ د پښتو ژبې لنډگرامر، سید محی الدین هاشمي، د اریک گرځنده کتابتون، ۱۳۸۳کال.

۲۵ـ عمر بن عبدالعزیز، زین الله واحدان، نیو کابل کتاب پلورنځی ۲۰۰۷ م کال.

۲۶ـ اوبه او چاپېریال، پوهاند حسن یار.

۲۷ـ لرغونپوهنه، پوهنوال محمد رسول باوري، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه ـ جرمني ۱۳۸۰کال.

۲۸ـ پښتو نحوه، پوهندوی ډاکټر زرغونه رښتین زېور، د لوړو او مسلکي تحصیلاتو وزارت، دکابل پوهنتون، د ژبو او ادبیاتو پوهنځی، ۱۳۸۳ هـ.ش. ـ ۲۰۰۳ م. کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library